O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI
INV. №

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ

Haftalik gazeta • 1956-yil 4-yanvardan chiqa boshlagan • 2003-yil, 14 март • № 11 (3694)

КУТЛОВ!

ЗУЛФИЯХОНИМ ҚИЗЛАРИ

Мамлакатимиз Президентининг "Зулфия номидаги Давлат мукофотини таъсис этиш бўйича таклифларни қўллаб-қувватлаш тўғрисида"ги Фармони оиламиз ва, ишончим комил, шоира дўстлари, мухлисларини руҳлантириб юборгани кечагидек эсимда. Ким экан бу бахтиёр, истеъдодли, мукофотга лойиқ топиладиган қизлар. Улар ўлкамиз, элимиз равнақи, маданиятимиз ривожига қандай ҳисса қўшадилар, деган саволлар билан яшаган эдик.

Мана, беш йилдирки, баҳорнинг илк кунларида вилоятлар ва республика танловининг ғолиблари совриндорлик нишонларини кўксига тақиб, элимиз назари ва ардоғида бўлмоқдалар. Лекин бу кунларгача бўлган ҳаяжон, изланишлар, ижоднинг дарди ва завқини қалб билан туйишнинг эзгу онлари, илҳомли дақиқалар беиз ўтмайди.

Бу қизлар — адабиёт ва санъат, илм-фан, қўйинг-чи, маънавиятимизнинг барча соҳаларида ўз истеъдодини намоён этган, келажак сари катта орзулар билан қадам қўяётган, халқимиз шаънига янги шуҳратлар қўшиш ниятида ёнаётган қалблар...

Мен матбуот саҳифаларида эълон этиладиган рўйхатлар, мақолалар, ижод намуналари билан танишиб боришга ҳаракат қиламан. Эҳ-ҳе, совриндорлар рўйхатида етмишга яқин ёрқин юлдуз бор. Улар келажакда юртимизнинг мусаффо осмонида чарақлаб, маънавиятимиз, Ўзбекистон дея аталмиш буюк давлат тарихида ўз ўрнини топишига ишонаман.

Давоми 5-бетда.

Суратда: Зулфия номидаги Давлат мукофоти совриндорлари. Ҳ. Пайдоев олган сурат.

Пойтахтда ўтадиган "Наврўз" тантаналарида иштирок этиш учун мамлакат вилоятларининг бадиий жамоалари энг сара, миллий урф-одатларга бой дастурлар тайёрламоқдалар.

НАВРЎЗ ТАРАДДУДИ

Жиззах вилоят маданият ишлари бошқармаси бошлиғи Эргаш Ўринов бу хусусда қуйидагиларни сўзлаб берди:

— Зомин туманининг "Сайқал жилоси" ва Ғаллаорол туманининг "Гаштак" фолклор-этнографик жамоалари "Наврўз" тантаналарига катта тараддуд кўрмоқда. Зоминликлар маҳаллий аҳолининг кўҳна "Жақида" қўшиғи асосида айтишув тайёрлаганлар. Уни 84 ёшли Хосият момо Аҳмедовадан шоир Оға Бургутли ёзиб олган.

"Гаштак" жамоаси "Жизиқ" (Илик) ҳазил-мутойиба ўйинини саҳналаштирди. Бунда асосан тўй удумлари ифода этилади. Ҳозиргача давом этиб келаётган "Тўш базми" эса миллий урф-одатларимиз тарихийлигидан далолатдир.

Шу кунларда мазкур дастурлар устидаги ижодий ишлар ниҳоясига етказилмоқда.

Вилоят марказидаги Мустақиллик майдони, спорт коллежи ва Боғишамол оромгоҳида ҳам халқ сайллари ўтади. Ўзбекистон халқ шоири Жуманиёз Жабборов сценарийси асосида режиссёр Бахтиёр Сайфуллаев шакллантирган томошада туманларнинг бадиий жамоалари қатнашади. Дор ўйинлари, эстрада қўшиқлари танлови совриндорларининг гала-концерти ҳам "Наврўз" тантаналари файзига файз қўшади.

С. ЖЎРАЕВА

УСТЮРТ КЕНГЛИКЛАРИДА

—Тўрт минг беш юз метрдан сўнг маҳсулдор қатлам бошланади, — дейди бош муҳандис Владимир Алексеевич Кирин. — Уни беш минг уч юз метр чуқурликкача кавлаймиз. Бутун умидимиз ана шу қатламдан.

2-бетда

Шарқнинг кўп мутафаккир санъаткорларида, жумладан, Алишер Навоийда ҳам инсон қалбини ҳатто Каъбадан-да муқаддас билишга чорловчи фикрлар бор.

МАНСУР ҲАЛЛОЖ АСРОРИ

3-бетда

Аср афсоналари

Бора-бора ҳеч ким, ҳатто метрополитен ходимлари ҳам бекатда, ўтирғич устида мук тушган кўйи пул санаб ётган одамга эътибор қилмай қўйишди. У атрофдагиларни бутунлай унутди, атрофдагилар эса уни эсдан чиқаришди.

4-бетда

ШАҲАР ОРАЛАГАН ЙЎЛБАРС

Йўлбарсни зоопаркда ит гўшти билан боқишгани боис, йиртқич на сигир, на чўчқага тегинмас, итни кўрса гумдон қиларди. Эҳтимол, зоопарк маъмурияти ҳисоботларда йўлбарсга сигир гўшти берилаётганини қайд этишгандир, бироқ уларнинг кўзбўямачиликларини онгсиз ҳайвон фош этиб қўйди.

6-бетда

МУСТАҚИЛЛИК ДАВРИ АДАБИЁТИ

ЗАМОН, ҚАҲРАМОН ВА ЎЗЛИК

Чинакам санъат асари тасвирга олинган лаҳзани мангуликка қолдиришга уринади. Шу маънода, бадиий ифодага инган лаҳза мангуликнинг қисқарган кўринишидир, дейиш мумкин. Лекин мангуликнинг моҳиятида абадият ётса, лаҳзанинг жавҳарида муайян даврий оралиқ туради. Даврий оралиқ эса ҳамиша ўзига хос кўринишга эга. Бинобарин, лаҳзанинг ўзига хос сурати ва моҳияти мавжуд. Бадиий асар муайян даврда яратилади ва унда ўша замонга тааллуқли белгилар акс этади. Бу белгилар муайян асарда тасвирланган нарса ва ҳодисалардан кўра кўпроқ одамлар тимсолида намоён бўлади. Негаки, нарса-ҳодисалар ҳам кўпинча, одам томонидан яратилади, у туфайли муайян шакл-шамойил касб этади. Шу боис, инсоннинг сифатлари уларга ўтади. Демак, бадиий асар абадийликка қанчалик дахлдор бўлмасин, ўз даврининг белгиларини ташийди. Дарҳақиқат, муайян даврда яратилган бадиий асарда шу даврнинг қаҳрамони тасвирини талаб этиш, кўп жиҳатдан, ўринлидир.

Бугунги одам — мураккаб ва ўйчил. Замондошимиз дунё ичра дунёдир. Ўзбек адабиёти истиқлол йилларида бажарган ишини тафтиш қиладиган қаҳрамонларни тасвирлашдан, ўз руҳиятини текширадиган персонажларни акс эттиришга ўтди. Ўзини ўзи текширадиган кишилар эса ҳамиша хилма-хил, бир-бирига ўхшамайдиган, кўп жиҳатдан, бир-бирини инкор ҳам этадиган шахслар бўлади. Бугунги ўзбек адабиётида қаҳрамонларнинг турфалашиб бораётганини кузатиш мумкин.

Кишининг интеллектуал-руҳий савияси юксалгани сари унинг индивидуал, ўзига хос жиҳатлари теранлашиб бораверади. Фақат теран ўйлайдиган кишиларгина танҳоликка интилишади. Чунки уларнинг фақат ўзлари билан, фақат кўнгиллари билан қиладиган ишлари бор. Ўзига чекинган одамнинг ўзлиги бўлади. Ўйсиз кимса учун эса ёлғизлик фожиа. У ўзи билан юзма-юз келишдан, ўз кўнглидаги бўшлиқни кўриб қолишдан қўрқади. Шу боис бундай одам ўзини тўдага уради. Чунки тўдада қиёфасизлиги кўзга ташланмайди.

Бугунги адабиёт — алоҳида шахсларнинг туйғулари акс этган адабиёт бўлишга чоғланган. Чунки бугунги одамнинг ўзи — алоҳида шахс. Яқин ўтмишда ҳар бир одамга, асосан, бирор ижтимоий табақанинг вакили сифатида қараларди. Замондошимиз — ўз шахсиятининг элчиси, холос. Шахслиги теранлашмаган кишиларнинг қизиқишлари умумий бўлади. Шахсияти теранлашган миллатнинг ҳар бир аъзоси ўз олами билан яшайди. Бир пайтлар бадиий адабиётдаги ташқи эффектлар, қизиқарли сюжет ҳаммани ром этган. Негаки, у давр одамларида ўзига хосликдан кўра, ўхшашлик, умумийлик кўпроқ эди. Бугун муайян асар барчани бирдай қизиқтира олиши мумкин эмас.

Давоми 2-бетда

УЧРАШУВ

ЯХШИ ҚЎШИҚ — КЎНГИЛ МУЛКИ

Хоразмлик хушовоз хонанда Азизахон Ниёзметова 1972 йили Урганчда туғилган. Бугун унинг "Она дунё", "Қалбим чечаги", "Нима-нима ҳам дединг", "Уйғон энди", "Олиб кет", "Кишмиш" каби қўшиқлари тингловчилар орасида машҳур. Азизахоннинг шўх-шан қўшиқларига мос гўзал рақслари ҳар қандай дилни асир этмай қўймайди.

Яқинда Алишер Навоий номидаги санъат саройида бўлган гала-концертда хонанда билан суҳбатлашдик.

— Азиза опа, болалик даврингизни эслайсизми? Қўшиқчи бўлиш хаёлингизга қачон келган?

— Болаликда ҳамма нарса кўзингизга яхши бўлиб кўринади: осмон мусаффо, борлиқ ниҳоятда гўзал, беғубор... Сиз ҳамма нарсага ишонасиз. Эҳтимол, шунинг учун ҳар бир одам болалигини орзиқиш, армон билан соғиниб эсласа керак. Ахир, халқимиз бекорга "Болалик — подшолик" демаган-да!

Қўшиққа келсак, айнан болалигимда қўшиқчи бўламан, деган гап хаёлимга келмагану, лекин боғчадаёқ қўшиқ куйлардим. Кейинчалик, санъаткор бўлишни, қўшиқларимни халққа манзур қилишни орзулай бошладим. Аллоҳга шукурки, ниятларим амалга ошаётир.

— Ўзингиздан норизо бўлган пайтларингиз ҳам бўладими?

— Аллоҳ ҳар кимнинг ўзига яраша феъл-атвор беради. Менга келсак (кулади), баъзан жиддийлашаман... Лекин жуда кўнгилчанман. Ҳаётда қийналган одамларни учратиб қолсам, шу одамнинг ўрнига ўзимни қўйиб кўришга ҳаракат қиламан. Иложи бўлса, қўлдан келганча ёрдам бераман. Ўзимдан норози бўлган вақтларимда, қандайдир кайфият билан бўлиб, бирор кимсани ноҳақ хафа қилиб қўймадимми, деб ўйлаб қоламан. Ҳар ҳолда, инсоннинг дилини ноҳақ оғритишдан оғир гуноҳ йўқ. Кўнгил дарз кетмасин.

— Қўшиқдан бошқа яна нималарга қизиқасиз?

— Қадимий ашёларни йиғишга қизиқаман. Ота-боболаримиз ёзиб қолдирган китоблар, улар ясаган ҳайкалтарошлик буюмларига тикилиб хаёл суришни ёқтираман. Ҳар сафар уларнинг янги-янги қирраларини топгандек бўламан.

— Ҳаётда кимга суянасиз?

— Аллоҳга, ёлғиз Яратган Эгамга суяниб яшайман. Худойимдан оиламга тотувлик, санъат аҳлига, ижодкорлар ишига ривож сўрайман.

— Ижодий ишларингизга тўхталсангиз...

— Аввало шуни айтишим керакки, феврал ойида ўтган концертимда фақат янги қўшиқларимни куйладим. Устоз санъаткор Ортиқ Отажоновнинг бир неча қўшиқларини куйлаш ниятим бор. Ҳозир ана шу ниятни амалга ошириш устида ишлаяпмиз.

Кимё ТУРСУНҚУЛОВА,
Умиджон ҲУСАНОВ

МАДАНИЙ ҲАЁТ

Халқ ижодиёти ва маданий-маърифий ишлар Республика илмий-услубият маркази "Обод маҳалла йили" дастури доирасида Собир Раҳимов туман Беруний номидаги маҳалла гузарида "Элда эъзоз топганлар" мавзуида мусиқий кеча ўтказди.

Таниқли санъаткорлар Эркин Комилов ва Раъно Ярашева олиб борган мазкур кечада маҳаллада яшовчи, ҳалол меҳнатлари билан юртимиз ривожига ҳисса қўшиб келган оилалар эъзозланди.

Абдулла Раҳимжонов, Муҳаммаджон Қозоқбоев, Нигина Исматова, Зиёвуддин Раҳимовлар ижросидаги куй-қўшиқлар кечага файз бағишлади.

Р. ЖЎРАЕВ

* * *

Термиз шаҳридаги "Алпомиш" мажмуасини байрамона жиҳозлаш ишлари ниҳоясига етди. Маннон Уйғур номидаги вилоят театри жамоаси театрлаштирилган катта концерт дастурларини вилоятнинг барча туманлари меҳнаткашларига намойиш этмоқда. Ғ.Ғулом номидаги вилоят кутубхонасида "Ҳар доим бўлсин Наврўз" мавзуида китоб кўргазмаси ташкил этилди.

М.КАРИМОВА

БИЛДИРИШ

19 март чоршанба куни соат 11^{00} да Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида Шеърият кенгашининг анъанавий йиллик йиғилиши бўлади. 2002 йилги шеър ва достонлар ҳақида маърузачи — филология фанлари номзоди Адҳамбек Олимбеков.

Йиғилишни Ўзбекистон халқ шоири Жуманиёз Жабборов бошқаради.

Барча ижодкорлар ва адабиёт ихлосмандлари таклиф этилади.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси

АЛОҚАЛАР КЕНГАЙМОҚДА

Яқинда ўзининг беш йиллигини нишонлаган Камолиддин Беҳзод номидаги Миллий рассомлик ва дизайн институти кўплаб мамлакатлардаги тасвирий санъат олий ўқув юртлари билан ҳамкорлик муносабатларини ўрнатди. Японияниннг "Кобе дизайн", "Сока", Корея Республикасининг "Конг Хи" университетлари, Белгиянинг Олий санъат мактаби — Hio scol ва Миср Республикасининг Хелуан университети шулар жумласидандир. Айниқса, Мисрнинг Хелуан университети билан маданий ва таълимий ишлар бўйича алоқалар кенг кўлам касб этаётир. Ўтган йили институт ректори профессор У.Қорабоев бошчилигида Мисрга ташриф буюрган Миллий рассомлик ва дизайн институти ходимлари Хелуан университетида амалга оширилаётган ўқув ва ижодий ишлар билан яқиндан танишгандилар.

Шу кунларда мисрлик ҳамкорларимиз доктор Муҳсин Муҳаммад Иброҳим Атиа бошчилигида институтимизга тажриба алмашгани ҳамда малака оширгани келишди. Икки институт ўртасида тузилган ҳамкорлик шартномаси ўзаро алоқалар асоси бўлиб қолди.

Мисрлик делегация таркибида профессорлар Айида Абдулҳамид Муҳаммад, Муҳаммад Дарвеш Зайнобиддин, ўқитувчилар Ашраф ас-Саййид ал-Эвади, Абдулваҳоб Маҳмуд Абдулваҳоб, Имад Абдулнаби Абузияд қабилар бор. Юртимизда малака ошириш учун келган Муҳаммад Содиқ Абдулмуъин Абдулмақсуд ва Ҳасан Субҳи али Аҳмад Ўзбекистон санъатини ўрганиш ва уни Мисрда тарғиб қилишни мақсад этишган.

Мисрдан ташриф буюрган меҳмонлар институтда тантанали кутиб олинди. Сўнгра меҳмонлар институт бўлимлари билан таништирилди. Бадиий кулолчилик кафедраси мудири А.Турғунов меҳмонларга Ўзбекистонда кулолчилик тарихи, кулолчилик мактаблари ҳақида гапириб берди. Шунингдек, мисрлик санъатшунослар Ҳайкалтарошлик, Маҳобатли рангтасвир, Китоб графикаси бўлимлари ишлари билан ҳам танишдилар. Уларнинг эътиборини, айниқса, Миниатюра ва хаттотлик бўлими фаолияти тортди. Зотан, миниатюра санъати араблар маданиятида ҳам катта ўрин тутади. Профессор А.Мирзаев раҳбарлигида талабаларнинг қадимий санъатимиз бўлган миниатюрани замонавий санъат билан уйғунлаштириб, ўзига хос асарлар яратишаётгани меҳмонларда катта қизиқиш уйғотди. Тарихий маданий ёдгорликларни таъмирлаш бўлими ишлари билан таништираркан, профессор А.Абдураззоқов меҳмонларга Ўзбекистондаги тарихий ёдгорликларни таъмирлаш бўйича бажарилаётган ишлар, мутахассислар тайёрлаш жараёни ҳақида гапириб берди.

Мисрлик меҳмонлар институт фаолияти билан танишиб, ўқув жараёни юқори савияда ташкил этилгани, талабаларнинг ижодий фаолияти учун яхши шароитлар яратилганини қониқиш билан таъкидладилар. Таълим ва ижод соҳасида алоқаларни янада кенгайтириш бўйича ҳамкорликни давом эттириш ва фаоллаштириш ниятларини билдирдилар.

Хелуан университети ходимлари ўзлари яратган санъат асарлардан кўргазма ташкил қилмоқда. Бу ўз навбатида ўзбекистонлик санъатсеварларни Миср санъати билан яқиндан таништириш имконини беради.

Ҳамдам ИСМОИЛОВ,
филология фанлари номзоди

КУЮНЧАК ГАЗЕТХОН ЁЗАДИ

"СИНЧАЛАК"НИ БИЛМАСА ҲАМ...

Биз ёшлар учун бугунги кунда энг қизиқарли ва мароқли "хобби" телевидение бўлиб қолди. Тенгдошларим қимматли вақтларини телевизор қаршисида ўтказишдан чарчамайдилар. Бунинг боиси экранларимизда чет эл телесериалларининг керагидан ортиқ даражада намойиш этилишидадир. Улардан Абдулла Қаҳҳорнинг "Синчалак" асари ҳақида сўрасангиз билмас, бироқ "Эсмералда"ни, "Камилла"ни яхши билишади. Ваҳоланки, бу сериаллар ёшларимиз фикрини чалғитишдан бошқасига ярамайди. Мисол тариқасида "Ёшлар" телеканалида намойиш этилган "Эсмералда" сериалидаги Адриян образини олайлик. Бир ёқда Гратсиела, бир ёқда Аврора. Адриян иккаласини ҳам севади, иккаласи билан ҳам юради. Охир оқибат гўзал, ёш, катта ҳаёт саҳнасига эндигина кириб келган Гратсиела Адриянинг риёкорлиги, иккиюзламачилиги туфайли нобуд бўлди.

"Ўзбекистон" телеканалида намойиш этилаётган, барчанинг диққат марказига айланган "Камилла"да ҳам айнан шу ҳолат. Воқеалар ривожи ҳам шундай, тасаввуримча, ечими ҳам ўзгача бўлиши мумкин эмас. Бу сериалларда тасвирланган "эркин муҳаббат" бизнинг турмуш тарзимизга хос эмас. Бироқ уларни ҳар куни томоша қилаётган ўзбек йигитларининг "Адриян", "Мигел" бўлмаслигига ҳеч ким кафолат бера олмайди. Шунинг учун ёшларимиз "Давр", "Ахборот" дастурларини, "Заковат", "Зинама-зина" ва бошқа тафаккурни чархлайдиган ўйинларни, тарихимизни, аждодларимизни ёдга солувчи, кишини маърифатга, эзгуликка чорловчи кўрсатувларни кўпроқ кўришларини истардим.

Гулноза НАЖМИДДИНОВА,
Чортоқ туманидаги
22-ўрта мактаб ўқувчиси

САВОДЛАРИ ЧАТОҚМИ?

МЕТРОПОЛИТЕН РАҲБАРЛАРИ ДИҚҚАТИГА!

Таҳририятга келган хат-хабарларни кўздан кечириб ўтирсам, кутилмаганда жиззахлик ўқитувчи дўстим Ҳусанбой Рашидов кириб келди.

— Гапнинг очиғи, сизларга ҳавасим келади, — деди у салом-аликдан сўнг. — Негаки, сўнгги йилларда Тошкентнинг қиёфаси тубдан ўзгариб кетипти: янги-янги корхоналар, йирик компаниялар, фирмалар, банклар ишга тушипти, осмонўпар бинолар қад кўтарипти, шаҳар бозорларидаги серобликни айтмайсизми? Муҳими, учта музейга кириб, унинг нодир экспонатларини мириқиб томоша қилдик. Айниқса, метрополитен хизмати намунали йўлга қўйилгани мени мамнун этди: Саноқли дақиқалар ичида бизни Собир Раҳимов номидаги бекатдан "Мустақиллик майдони" бекатигача етказиб қўйди. Такси ҳам бунчалик тез юрмаса кераг-ов. Лекин мени бир нарса ранжитди. Ўзим раҳбар бўлган 6-"а" синф ўқувчилари яхши ўқигани ва намунали хулқи учун пойтахт сафарига олиб келгандим. Ғафур Ғулом номидаги метро бекатини кўздан кечираётганимизда ўқувчим, Самад сўраб қолди: "Устоз, метрополитен раҳбарлари иншо ёзишмайдими? Қаранг, "Ғафур Ғулом" сўзларини зарҳал ҳарфлар билан "Ғофур Ғулом" деб ёзиб қўйишипти. Бундан ташқари, жарангдор овозли диктор қиз ҳам "...вагондан чиқаётганингизда буюмларингизни унутменг", — деб хатога йўл қўйди. Агар мен иншо ёзганимда иккита имло хато учун баҳоимни кам деганда бир баллга пасайтирган бўлар эдингиз. Метрополитен раҳбарларининг давлат тилидан саводлари чатоқми?" Рост сўз қаршисида нима ҳам дердим? Мот бўлиб қолдим.

Бу йил халқимиз атоқли адиб ва жамоат арбоби Ғафур Ғулом таваллудининг 100 йиллигини нишонлайди. Метрополитен раҳбарлари ана шу тўйгача бу хатоларни тузатишса, ҳарқалай, тўйга тўёна бўларди. Кечирасиз, — деди сўнг Ҳусанбой Рашидов, — бу ерда узоқ қола олмайман, чунки пастда ўқувчиларим кутиб туришипти.

Ш.СОКИН

Боши биринчи бетда

Мана шундай шароитда ўзбекнинг ўзига хос табиатини, кўнглидаги сезимлар ва майлларни акс эттириш ғоят мураккабдир. Чунки ўзига хослик ичкарига кўчди. Энди уни суратдан эмас, сийратдан қидириш лозим бўлади. Бу ҳол тасвирнинг теранлигини, бадиий нигоҳнинг ўткирлигини тақозо этади.

ЗАМОН, ҚАҲРАМОН ВА ЎЗЛИК

Миллий адабиётимизда адабий қаҳрамонларнинг силлиқ, бегидир кишилар сифатида тасвирланишига кўникиб қолганмиз. Отабек, Анвар, Кумушбиби, Раъно, Зебо, Йўлчи, Ғофир сингари тимсоллар — ўзларининг теран ақли, баланд андишаси, сермулоҳазалиги, мулойимлиги билан ажралиб турадиган шахслар. Лекин айни вақтда уларда бир-бирига яқинлик, «қуйиб қўйгандай» ўхшашлик, маънавий-ахлоқий қолиплардан чиқмаслик сезилиб туради. Бу ҳол уларни тирик одамлардан кўра бадиий идеалларга ёвуқлаштиради. Бугунги адабиётимизда яратилган қаҳрамонлар хусусида бундай деб бўлмайди. Ҳозирги қаҳрамонлар — феъл-атворлари, истак-майллари, орзу-армонларига кўра турфа одамлар. Ш. Холмирзаевнинг «Ўзбеклар», «Булут тўсган ой», «Наврўз, наврўз», Н. Норқобиловнинг «Орият», «Қоялар ҳам йиғлайди», «Қуёш тутилган кун», Н. Эшонқулнинг «Шамолни тутиб бўлмайди», А. Нурмуроднинг «Қон ҳиди», У. Ҳамдамнинг «Мувозанат», А. Йўлдошевнинг «Отчопар», Ш. Бўтаевнинг «Шўродан қолган одамлар», «Бир кунлик меҳмон» асарлари персонажлари биз кўниккан, ҳар жиҳатдан етук, нуқсонсиз қаҳрамонларга мутлақо ўхшамайди. Бу қаҳрамонлар на шахслик табиати, на жамиятдаги мавқеи, на интеллектуал савияси, на туйғулари кўламига кўра бир-бирларига ўхшайди. Улар тамомила ўзига хосдирлар. Ҳар бирининг табиати у ёки бу даражадаги нуқсонлардан ҳам холи эмас. Айни вақтда, уларни бирлаштириб турадиган умумий жиҳатлар мавжуд. Бу қаҳрамонлардаги умумийликни таъминлаган биринчи омил — бир-бирига ўхшамаслик бўлса, иккинчиси, улардаги ўзига хосликнинг моҳиятан ўзбекчалигидадир.

Мазкур асарларга хос жиҳатлар ёрқинроқ намоён бўлган айрим қиссалар мисолида замон ва қаҳрамон муносабатида миллат моҳиятини акс эттирувчи ўзлик тушунчаси қандай ўрин тутишини кўриш мумкин. Нормурод Норқобиловнинг «Қоялар ҳам йиғлайди» қиссаси қаҳрамони Эрназар полвон бир қарашда йигирма биринчи аср кишисига ўхшамайди. Ҳар бир одамнинг ҳаётдаги асосий аъмоли маънавий поклик бўлишини истайдиган, ҳар қандай шароитда ҳам тўғри яшашга ўзида куч топа оладиган шахснинг табиатидаги энг нозик чизиқлар асарда ғоят бўртиқ акс этган.

Курашиб, элига обрў келтириб юрган Эрназар полвон ўз оиласини соғлом чинор, деб ҳисоблайди. У чинорнинг ҳамма шохлари тўғри бўлишини истайди. Ҳаром тегиб, касалланган шохни аямай кесиб ташлай олади. Полвон — эътиқодини турмушига эмас, балки ҳаётини эътиқодига мослаб яшайдиган инсон. Поклик, ҳалоллик ғолиб келишига ишонгани боис ўғилларининг курашда кимдандир енгилиш сабабини куч ёки маҳоратнинг камлигида эмас, балки ҳаром юқтирганликда, деб билади. Шу эътиқоди сабаб итнинг ҳам насли тозасини сақлайди. Қанчалик чопқир бўлмасин, насли нотоза отни минмайди. Ҳамманинг ҳалол бўлишини истайдиган, аммо бунга эришишнинг иложи йўқлигини англагани учун ҳам полвон, жуда бўлмаса, ўз оиласидагиларнинг покизалигини таъминлашга уринади. Ёзувчининг маҳорати шундаки, қаҳрамонни яшаётган заминдан узиб қўймайди, уни фақат орзулар оғушида кўрсатмайди. Бугуннинг бағрида яшаётган одам, қанчалар ўзига хос ва кучли бўлмасин, куннинг нафасини ҳис этиб туришга мажбурлиги асарда жуда ишонарли акс этган.

Қиссада кекса полвоннинг ўзига хос табиати Туркман полвон билан курашиши лавҳасида таъсирли кўрсатилган. Бу полвон қишлоқдаги барча курашчиларни, жумладан, Эрназарнинг олишадиган икки ўғлини ҳам йиқитгач, майдонга кекса курашчининг ўзи тушгани, меҳмон полвон эса, оқсоқолни аяб унга икки бор йиқилиб бергани, лекин бу ғалаба Эрназарни баттар ҳақоратлагани тасвирланган саҳналар халқимизга хос чинакам мардликнинг табиатини кўрсатиши жиҳатидан қимматлидир. Миллатга хос фазилатларни ўзида сақлаб қолган Эрназар полвоннинг ўғлига қўйган бироз ғалатироқ талаби акс этган ўринларда йигирма биринчи асрда ҳам йигит шаънини, элнинг орини ҳар недан баланд тутадиган ўзбекнинг мардона қиёфаси аниқ сезилиб, кўриниб туради.

Қиссада инсоний муносабатлар драмаси унчалик катта бўлмаган оила аъзолари мисолида ишонарли кўрсатилган. Эрназар полвоннинг қолган барча ўғилларидан бақувват, ақлли, келишган, аммо ор-номус ва шаън каби гапларни аҳмоқлик, курашни нодонлик деб биладиган Ўсар билан отаси ўртасидаги зиддият тасвири асар драматизми, инсоний муносабатлар трагизми авж нуқтада намоён бўлган ўринлардир. Қиссада амал қилинган тасвир принципларининг ҳаётийлиги шундаки, унда миллатимизга хос азалий хислатлар ҳам, даврнинг шиддати маънавиятимизга киритган таҳрирлар ҳам бутун борлиғи билан ўз аксини топган.

Маълумки, рисоладагидай ўзбек оилаларида ота ва бола зиддияти Ғарбдаги сингари сиртдан кўринадиган тарзда кечмайди. Ўзбек оиласида демократизм ота розилиги билан она воситасида амалга ошади. Ўзини билган ота-болалар деярли ҳеч қачон очиқ тўқнашмайдилар. Кўпинча, болалар отанинг юзига тик қараб гапиришни, ўз истагини ўтказишга уринишни одобсизлик ҳисоблайдилар. Ўсар ҳам буни билади. Лекин у отага гап қайтармаслик керак, аммо билганингни қилиб юраверишинг мумкин, деб тушунади. Шу боис, унинг ота билан муносабатларида ҳам носамимий тавозе, кўзга ташланмас нописандлик бор.

Отадан ўтган жисмоний қудратини Ўсар курашга эмас, балки муштлашишга сарфлаб, уйдагиларга билдирмай, шаҳарнинг энг шафқатсиз муштумзўрига айланган. Шу боис ака-укаларига ҳам тепадан қараброқ муомала қилади. Шаҳарнинг манаман деган суюқоёқ қизлари унинг атрофида. Шуларнинг биттасидан хабардор бўлиб қолган ота менинг фарзандим ҳаромга аралашмаслиги керак, деб ўғлини тоққа олиб чиқиб, бу йўлдан қайтармоқчи, керак бўлса, жазоламоқчи бўлади. Ўсар табиати ҳам асарда маҳорат билан очилган. У ўз йўлини ҳақ санайди. Шу боис отанинг поклик, ҳалоллик ҳақидаги гапларига ҳаётдан орқада қолган кекса одамнинг инжиқликлари дебгина қарайди.

Бири биридан қолишмайдиган икки паҳлавоннинг овлоқ тоғдаги учрашуви тасвири жуда таъсирчан. Ота — катта полвон, курашчи. Ўғил эса курашни майда, аҳмоқ одамларнинг юмуши, деб билади. Асарда ёвузлик ва эзгулик тўқнашуви ишонарли қилиб тасвирланганки, адиб чиндан ҳам гўзал бадиий восита топа билган. Беодоб боласини жазоламоқчи бўлган паҳлавон отанинг муштумзўр ўғли билан олишуви фарзанднинг отага қўл кўтариши билан тугайди.

Асарда оиладаги одатларнинг, амал қилиб келган ахлоқий ўлчовларнинг тупроққа қорилганидан кўзи қонга тўлган отанинг ҳолати, қанчалик шафқатсиз бўлмасин, отасига иккинчи маротаба қўл кўтара олмаган Ўсарнинг туйғулари ғоят юқумли ва таъсирчан ифодаланган.

Қиссадаги эътиборли жиҳат шундаки, унда сўз кам, маъно тиғиз. Ҳамма нарса айтилавермайди. Ишора билан бадиий натижага эришилади. Сюжет қурилиши, жумлалар тузилиши биланоқ тасвирланмоқчи бўлган ҳолатга ишора қилинади ва зийрак китобхон энг нозик жиҳатларни ҳам илғаб олади. Бир ўринда: «Полвон рақибига тик қарамасдан, ёнламасига назар солди» тарзидаги тасвир берилади. Эрназар ёмон кўрган одами — Сами раиснинг юзига тик қарамайди. У фақат кураш тушаётган одамининг — ҳалол рақибининг юзига тик қарайди. Ўзига тенгситмаган одамга ёнламасига назар ташлайди. Бу шахснинг нақадар қудратли эканлиги мана шу кичик штрихда яққол ифодаланган. Бу манзарага ёзувчи Эрназар полвонга хос барча эзгу хусусиятлар моҳиятини жойлай олган.

Замондошларимиз табиатидаги энг яширин, кўзга ташланавермайдиган жиҳатларни акс эттирган асарлардан бири А. Йўлдошевнинг «Отчопар» қиссасидир. Асар қаҳрамони савдогар аёл Нозиманинг табиати Эрназар полвонникидан фарқ қилади. Лекин ёзувчининг маҳорати, тасвирдаги самимияти туфайли ўта замонавий кийинган, кўринган эркакни ўзига маҳлиё қилиб қўядиган, одамга эркаланиброқ, ишва билан қарайдиган тижоратчи аёлнинг қалбида буюк муҳаббат, барча синовлардан ўта оладиган садоқат, энг жўн одамга ҳам алданадиган ишонч, битмас-туганмас ишчанлик, некбинлик борлигини кўрамиз. Нозима Эрназар полвон сингари бир қадар бўлса-да, ҳаётнинг умумий оқимидан узилиб қолишни истамайди. У юксак туйғулар тўғрисида ўйламайди. Қиз давр берган имкониятлар, қулайликлар, лаззатлардан ўзини тортмайди. Лекин буларнинг ҳаммаси ташқи жиҳат эканлигини ақли билан билмагани ҳолда ичдан туйиб туради. Қаҳрамонга хос энг баланд фазилатлар аёлни ўзларининг нопок йўлларига бошламоқчи бўлган қинғирларнинг қаллобликлари туфайли унинг бошига саноқсиз синовлар, улкан бахтсизликлар тушганда яққол бўй кўрсатади.

Ёзувчиларнинг замондошларимизни қотиб қолган нуқтаи назар билан эмас, балки ичдан идрок этаётганлари, уларнинг сиртини эмас, балки моҳиятини англаётганликлари, замон қаҳрамони сифатида амалу ўйлари билан инсон умрининг мазмуни ҳақида фикр юритишга ундайдиган шахсларни тасвирлаётганликлари миллий адабиётимизнинг эртасига умид билан қараш имконини беради.

Қозоқбой ЙЎЛДОШЕВ

Бепоён Устюрт ҳудудидаги қимматбаҳо хомашё заҳиралари бу минтақанинг эртанги кунига катта ишонч уйғотади.

Ислом КАРИМОВ

УСТЮРТ КЕНГЛИКЛАРИДА

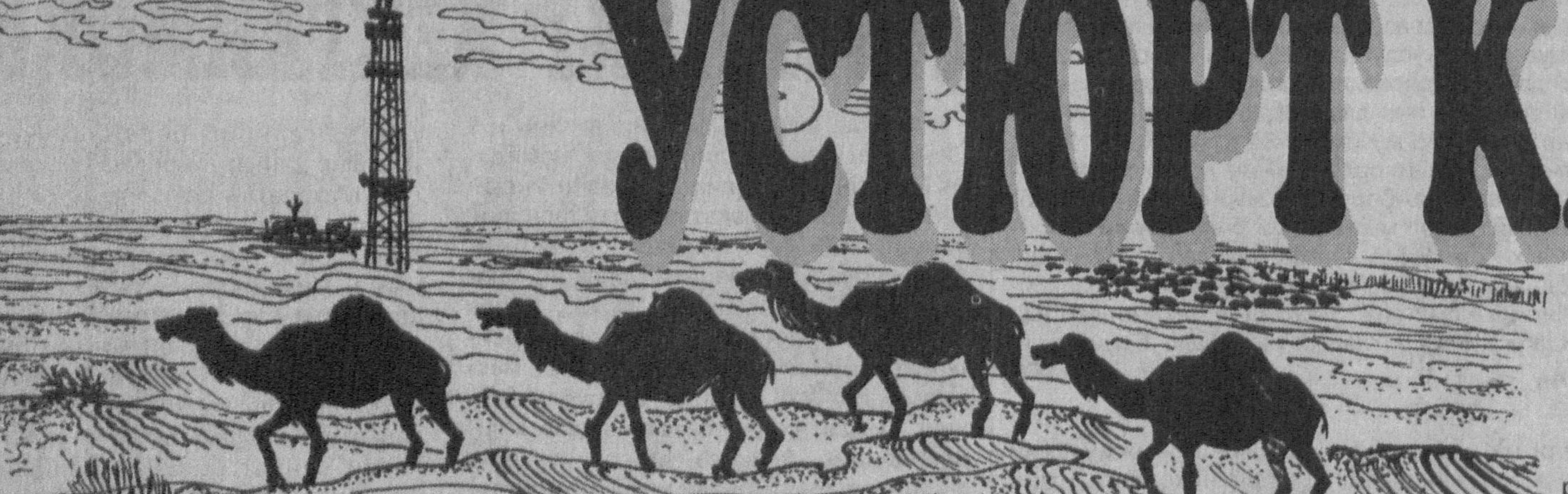

о Шимолдаги бекат о "Чанғарағингизда ҳамиша бахт бўлғай!" о Бой қизи мақбарасининг сири

Бепоён Устюрт сари бу галги сафаримиз қишнинг қаттиқ совуқ кунларига тўғри келди. Эрта тонгда Қўнғирот вокзалида иссиқ купедан жой оларканмиз, атиги саккиз-тўққиз соатдан сўнг манзаранинг, ундан ҳам кўра об-ҳавонинг кескин ўзгариб кетишини хаёлимизга келтирмаган эдик.

Қўнғирот — Бейнов поезди кечга яқин биз йўл олган мамлакат шимолидаги "Қорақалпоғистон" қўрғонига етиб боради. Шу жойдан қирқ чақирим нарида — Сам сойлигида газ ва нефт хазиналарини изловчи мутахассислар ишламоқдалар. Улар қимматбаҳо ёнилғи конларини тупроқнинг чуқур қатламларидан ахтаришмоқда. Устюртнинг бутун бағри, унинг чегара ортидаги Қозоғистон қисми ҳам ёнилғи заҳираларига сероблиги Каспий денгизи бўйидаги Атров ва бошқа жойлардан топилган конлар орқали аллақачон исботини топган.

Манзилга етгунча Устюртни қоқ ўртасидан кесиб ўтган темирйўл атрофидаги манзаралар билан танишиб борамиз. Йўл ўтган асрнинг етмишинчи йилларида қурилган. Ҳозир ундан Ғарбу Шарққа поездлар туну кун ўтиб турибди. Бироқ шу чоққача автомобил йўли ўтмаган экан. Шунга қарамай, темир йўлдан у қадар узоқлашмай, Қозоғистону Россия шаҳарларига қатнаб ётган турфа юк машиналари бутун чўлни илма-тешик қилиб ташлаганига кўзингиз тушади. Бу жойдан қадимда Буюк Ипак йўлининг муҳим бир тармоғи ўтган. Эндиликда юртбошимиз ташаббуси билан ана шу қадим карвон йўли қайтадан тикланмоқда. Устюрт марказидаги Сам қумликларида газ ва нефт конларини излаётган бурғиловчилар ҳузурига йўл оларканмиз, ўзбекистонлик ва қозоғистонлик йўлсозлар икки мамлакат чегаралари туташган ҳудудда жадаллик билан қура бошлаган Европа — Осиё трансконтинентал автомагистралини ҳам ўз кўзимиз билан кўриб қайтишни кўнгилга тукканмиз.

Унгача эса ҳали олис. Олдинда Қўнғирот сода

заводининг темирйўл иншоотлари кўрина бошлади. Бу муҳташам корхона ҳам мустақиллик шарофати билан барпо этилаётган йирик қурилишлардан биридир. У темир йўлнинг ўнг тарафидаги Улмамбет туз конидан олинадиган хомашё асосида ўнлаб турдаги минерал моддалар ишлаб чиқаради. Корхона ишчилар шаҳарчасини эса кўрганлар чўл ўртасидаги мўъжиза, деб таърифлашади. Ўтган йили шаҳарчага кўплаб меҳмонлар қатори Қаҳрамон шоиримиз Абдулла Орипов ҳам ташриф буюрган экан. Учрашувга йиғилган қўнғиротликлар: "Абдулла оға, Сиз туғилган Некўз қишлоғи биздан олис Қашқадарёда бўлса ҳам, номи ўзимизнинг Нукусга ҳамоҳанг жаранглайди. Янги шаҳарчамиз номини ўзингиз қўйиб берсангиз", деб қолишибди. Абдулла ака буни кутмаган эканми, "Қандай бўларкан?", деб ўйланиб турса, элнинг каттаю кичиги "Шаҳарнинг номини ўзингиз қўйиб берасиз", деб туриб олишибди. Шунда Абдулла ака мийиғида кулганча, "Қўймадинглар, қўймадинглар-да, майли, сизлар айтганча бўла қолсин. Шаҳарни ўзбегу қорақалпоқ бир ёқадан бош чиқариб бунёд этаётган экан — унга "Элобод", деган ном ярашади", дебдилар. Шундан буён Қўнғирот сода заводининг ишчилар шаҳарчаси "Элобод" деб аталаркан.

Биз Элободни кўрмаган бўлсак-да, номининг тарихини эшитиб, бир бориб кўришни ният қилганча Устюрт кенгликлари сари ўтиб кетдик. Олдинда янги манзиллар. Шулардан бири — Оқшулоқ. Устюртдаги деярли барча йирик темирйўл бекатларида бўлгани сингари, бу ерда ҳам газ компрессор станциялари ишлаб турибди. Чунки бир пайтлари Ўрта Осиё газини собиқ иттифоқ марказига узлуксиз узатиб турган йирик газ трассаси темирйўлга яқин ўтган. Эндиликда улкан трасса бир томондан туркман газини Россияга ўтказиб бераётган бўлса, иккинчидан, ўзимизнинг Оролбўйидаги газ конларимиздан олинадиган ёнилғини мамлакат ичкарисига узатмоқда. Бир неча қувурдан иборат трасса ёнилғини истаган томонга узатиш имконига эга.

Оқшулоқдан кўп ўтмай "Ёшлик"ка етиб келдик. Бу манзил Орол денгизига анча яқин бўлиб, уни Қорақалпоғистоннинг Устюртдаги марказий қўналғаси дейиш мумкин. Бироқ энди денгиз бу жойлардан анча йироқлаб кетган. "Ёшлик"да компрессор станциясидан ташқари, чорва хўжаликлари, газ қидирув экспедициялари, йўлсозлар масканини ва бошқа муассасалар жойлашган. Ундан Устюртнинг барча манзилларига йўллар кетган. Олисдан келаётган поездлар ҳам бу жойда нисбатан кўпроқ нафас ростлаб олади.

Йўлимиз Шимоли Ғарб сари давом этарди. Энди Каспий денгизи тўлқинлари уфурган илиқ шабадалар Шимолдан келаётган совуқ оқим билан қўшилиб ўзига хос бир иқлимни ҳосил қилардики, ўзингизни баайни Сибир кенгликларида юргандек ҳис этасиз. Сибирнинг кўкка ўрлаган ям-яшил ўрмонлари совуқ ва изғирин йўлини бир қадар тўсиши мумкиндир, лекин бу жойларнинг совуқ бўронларини қайтарадиган бирор тўсиқ йўқ. Тобора сийраклашиб бораётган яккам-дуккам саксовулзорларнинг гоҳида учраб туришини айтмаганда, яп-яйдоқ чўл ваҳмингизни келтиради. Ёз ойларида эса ўзимиз билган саратон жазирамаси бу жойларни ҳам Қорақум саҳросидагидек қиздириб юборар экан. Устюртнинг Сибир кенгликларидан фарқи ҳам шунда. Ҳамроҳларимиз — Қорақалпоғистон телевидениеси тасвирчиси Мақсет Ниязимбетов ва Қўнғирот туман ички ишлар бошқармаси бошлиғи ўринбосари Мақсет Шамсиятовнинг айтишларича, Устюрт баҳори бирор-бир жойнинг кўкламига ўхшамайди. У чинакам жаннатга айланади. Ҳозир эса ҳавонинг тундлиги атроф манзараларини бузиб турибди. Шунга қарамай, Устюртнинг турли фасллардаги ўзига хос кўрку тароватӣ, ҳуркак оҳую сайғоқлари, йўлсиз чўлдан қатнаётиб адашиб қолган одамлар қисмати билан боғлиқ ҳикояларни эшита-эшита манзилимизга етиб борганимизни сезмай қолдик. Бироқ поезд купесидан тушибоқ билдикки, қўналғамиз эндигина бошланган қаҳратон совуққа кўникиб-кўникмаётган бир алфозда экан.

— Эрталаб ҳаво илиқ эди. Бу совуқни сизлар олиб келдингларми? — дея ҳазиллашди бизни бекатда кутиб олган "Қорақалпоғистон" темирйўл стациясининг милиция нозири.

Унинг янгигина қурилган уйи бекатнинг шундай биқинида экан. Бироқ атиги икки юз қадам масофани босиб ўтгунча совуқда дийдираб қолдик. Газ гуриллаб ёнаётган хонадондаги иссиқ тафтдан тезда ўзимизга келгандай бўлдик. Газнинг нақадар бебаҳо ёнилғи эканини пойтахт ва бошқа йирик шаҳарларда яшаб англаб бўлмайди. Эҳтимол шунинг учунми, кўпчилик бу ёнилғининг қадрига етмай, керак бўлмаса ҳам газ ўчоқни ўчирмай қўядилар. Бу ерда эса табиатнинг оғир синовларига юзма-юз келганда газ инсоннинг нақадар катта таянчи эканлигини англайсиз.

Бир зумда милиция нозирининг уйи келганимизни эшитган қўни-қўшнига тўлиб кетди. Биз кўрмоқчи бўлган одамларнинг ҳаммаси шу жойда ҳозир эди. Газ ва нефт конларини қидириш-бурғилаш ишлари бўйича қўшма контракт раҳбари Евгений Николаевич Суворнов ҳам ўз оёғи билан келиб қолди. У "Сам-1" деб номланган бурғилаш майдонидаги мутахассислардан бир гуруҳини биз келган поездда Бейновга ва ундан Атровга жўнатиб қайтаётган экан. Қисқа танишувдан сўнг эртага Сам сойлигида учрашишга келишиб, у билан хайрлашдик. Чунки Устюрт узра аллақачон тун пардаси ёйилиб улгурган эди. У: "Ҳаялламай борайин. Бу совуқда тунда қирқ чақирим йўл босишнинг ўзи бўлмайди", деди. Мезбонларимиз унинг бир-бирига ҳамроҳ бўлиб юрувчи икки машинада йўлга отлангани, яна рацияси ҳам аниқ ишлаб турганига ишонч ҳосил қилиб, "оқ йўл" тилашди.

Биз эса шу жойнинг ўзида Европа — Осиё трансконтинентал автомагистрали қурилишини бошлаб юборган қўнғиротлик йўлсозлар раҳбари Зарип Жоматов, "Қорақалпоғистон" қўрғони фуқаролар йиғини раисаси Нурсулув Сарсенова, Оролбўйи темирйўли милицияси раҳбари Матёқуб Ўрозбоев, автойўллар нозири Қўйчибой Аянқулов билан суҳбатимизни қизитдик. Мезбонлар қишнинг шундай совуқ кунларига қарамай газ ва нефт заҳираларини қидирувчи бурғиловчилар, янги қитъалараро автомагистрал қурувчилари ҳаёти билан танишмоқ мақсадида мамлакат пойтахтидан келган ижодкорлар ташрифидан мамнунликларини изҳор этишарди. Суҳбат қизигандан қизиб, эрта тонгда бошланажак сафаримиз режаларини белгилаб олдик.

* * *

Келишилганидек, эрта тонгда иккита "УАЗ" машинаси ҳозир бўлди. Қор ёғмаган бўлса-да, ҳаво кескин совуб кетган. Изғирин баданни тешгудек ҳамла қилади. Қалин кийиниб йўлга тушдик. Машина кабинаси хийла иссиқ, мотор бир маромда гуриллаб ишлаб турибди. Бир зумда темирйўл, ишчилар қўрғони ортда қолди. Кунчиқарга қараб кетган тупроқ йўл Сам қумликларидаги бурғиловчилар масканига олиб бориши керак. Олдинда тоғдан-тоғдай бўлиб қора-қура жониворлар кўзга ташланди. Яқинлашганда билсак, шундай совуққа қарамай ўтлаб юрган туялар экан. Устюртнинг юзаси теп-текис, шу боис узоқдаги жонзотлар олисдан бор бўй-басти билан кўзга ташланади.

Бир-бирига айқаш-уйқаш бўлиб ётган йўллар шу қадар кўпки, агар улардан ҳар куни ўтиб юрган одам бўлмаса, тўрт томон — қибла, деганларидек, борар манзилингизни топишингиз амри маҳол. Чўл поёнсиз, қайси йўл қаёқдан чиқишини ҳатто шу ерли милиция нозирлари ҳам гоҳо компассиз топишолмас эканлар... Сам сойлигига яқинлашганимизда йўлнинг ўнг тарафидаги бир зиёратгоҳ эътиборимизни тортди. "Бу жой қадимда қабристон бўлган", дейишди ҳамроҳларимиз. Бир фурсат тўхтаб мусулмонлик фарзини адо этдик. Эътиборимизни алоҳида тортган нарса қабристон чеккасидаги яхши сақланган бир катта мақбара бўлди. Тепаси чиройли гумбаз билан зийнатланган кенг хона шаклидаги мақбара катта аниқлик билан кесилган ва силлиқланган йирик-йирик мармарсимон тошлардан тикланган. Аввало, одамзот яшайдиган манзиллардан йироқ бўлган шундай поёнсиз чўлда меъморий жиҳатдан мукаммал ишланган ва худди яқиндагина тиклангандек таассурот қолдирувчи бу мақбара ҳайратингизни оширади. У кимнинг қабри? Ким томонидан, қачон қурилган? Замонавий италян тошкесарлик ускуналаридагина унинг плитасимон тошини тайёрлаш мумкин. Бироқ бу тош плиталар бир-бирининг орасига соч толаси ҳам сиғмайдиган қилиб ўрнатилганки, уни ҳойнаҳой мураккаб математик ҳисоб-китоблар билан қуролланмаган уста ё муҳандиснинг барпо этиши амри маҳол, дейсиз. Бунинг устига мақбаранинг ташқи деворларига санъаткорлик билан миллий нақшлар чизилган. Ички деворларга ишланган турли пойафзал ва бошқа тирикчилик анжомларининг рангин шакллари эса (суратда акс этган) уста рассом томонидан ишлангандек таассурот қолдиради.

Шу жойлик Нурсулув опанинг гувоҳлик беришича, Устюртнинг поёнсиз кенгликларида бундай ёдгорликлар кўп. Бу мақбарани эса қадимда ўтган қайсидир бойнинг қизига нисбат беришаркан. Ажабланарли жойи шундаки, мақбаранинг тарҳи ҳам, тикланиши ва зийнатланиши ҳам шу ерлик усталар санъатига ўхшамайди. У Миср эҳромлари сингари сирли туюлади.

Ҳайратга чўмганча яна илгарилаб кетдик. Кўп ўтмай олисда бурғиловчиларнинг улкан минораси кўзга ташлана бошлади. Яқинлашиб борганимизда нефт қидирувчилар қўналғасининг гўзал қиёфаси намоён бўлди. Бизни рациялару паробалик антенналар билан жиҳозланган улкан вагон-уй олдида кеча оқшом "Қорақалпоғистон" қўрғонида кўришган янги танишимиз — Евгений Николаевич кутиб олди. Салом-аликдан сўнг тезда ичкарига — иссиқина хонага кириб жойлашдик. Ташқари шу қадар совуқки, бир зум ҳам туриб бўлмайди. Бир зум исиниб олган телетасвирчилар бурғилаш иншооти иш жараёнларини суратга туширгани жўнашди. Биз эса Евгений Николаевич билан компьютерлар ишлаб турган, турли замонавий алоқа воситалари ёрдамида Устюртнинг турли бурчаклари билан боғланган ўзига хос қароргоҳда иш миқёслари билан таниша бошладик.

Сам сойлигидаги бурғилаш ишлари бир ярим йил аввал бошланган. Бу жойнинг чуқур тупроқ қатламларидан нефт ва газ конларини қидириш илк бор олиб борилаётгани учун ҳам у "Сам-1" деб номланган.

— Бурғилаш ишларини "Ўзгеонефтгазқазибчиқариш" компанияси ва Қозоғистондаги "Прикаспийбурнефт" жамияти ўртасида 2001 йили тузилган шартнома асосида олиб бормоқдамиз, — дейди Суворнов.

Контракт шартларига биноан битта параметрик қудуқни 5300 метр чуқурликкача қазиб, бурғилаш жараёнларига доир зарур маълумотлар ва материалларни барча ишлар мажмуи билан тўкис ҳолда тақдим этиш юзасидан кенг кўламдаги тадқиқот ишлари ҳам амалга оширилаётган экан.

Бурғиловчиларнинг аксарияти Россия ва Қозоғистондаги улкан газ-нефт заҳираларини излашда бой тажриба тўплаган юксак малакали мутахассислар. Уларнинг бош қароргоҳи Қозоғистоннинг Каспий денгизи соҳилидаги Атров шаҳрида бўлиб, мазкур "Каспийбўйи нефт қидирув-бурғилаш" жамияти ўзининг яхши технология, ускуна ва жиҳозларига ҳам эга.

Ишчилар бу жойда вахта усулида — ҳар ўн беш кунда алмашиб, ишлайдилар. Мутахассислар эса хорижлик ёлланиб ишловчилар сингари контракт бўйича барча ишларни якунлаб, сўнг уйларига қайтишлари мумкин. Уларга олтмиш чақирим наридаги Қарғайли артезиан қудуғидан тоза ичимлик сув келтириларкан.

Бурғилаш иншооти эллик уч метр баландликдаги 400 тонналик улкан минорадир. Мутахассисларнинг асосий эътибори унинг кечаю кундуз бир маромда узлуксиз ишлашини таъминлашдан иборат. Иншоот ва шаҳарчадаги барча иш жараёнлари ана шу мақсадга йўналтирилган. Зарур жиҳоз, ускуна ва анжомлар вақтида келтирилиб турибди. Шунинг учун ҳам бурғиловчилар кун сайин мўлжалдаги қатламга яқинлашиб бормоқдалар.

—Тўрт минг беш юз метрдан сўнг маҳсулдор қатлам бошланади, — дейди бош муҳандис Владимир Алексеевич Кирин. — Уни беш минг уч юз метр чуқурликкача кавлаймиз. Бутун умидимиз ана шу қатламдан. Мўлжалимизга кўра, бу жойлар ёнилғи заҳираларига бой. Чунки бошқа жойлардан олинган намуналар шу тахминни тасдиқламоқда.

Бинокорларнинг кўчма уйларига ўхшаш кичик вагончалардан ташкил топган бурғиловчилар шаҳарчасига кучли дизел моторлар узлуксиз электр қуввати бериб турибди. Атровдан келиб ишлаётган шифокор Марал Бастубаев нефтчиларнинг соғ-саломатлигига кўз-қулоқ. Унинг тиббий хизмат хонасида барча дори-дармонлар муҳайё экан. Нимаики зарур бўлиб қолса — рация бор, чақирилса, вертолёт ҳам хизматга шай.

Бурғилаш ишларининг устаси бўлиб кетган Алексей Яганов, Владимир Кургаев, Юрий Миллер, механик Владимир Колбоев бир маромда гуриллаб ишлаб турган иншоотда ноёб қувурларни бир-бирига улаб, ер тубига туширишмоқда. Бу қувурлардан ер юзасига чиқариб олинаётган турли тупроқ жинслари таркибига доир маълумотлар эса энг замонавий компютерлар

билан жиҳозланган лабораторияда синчковлик билан таҳлил қилиб борилмоқда. Ана шу тупроқ намуналарини "элак"дан ўтказаётган муҳандис Татяна Струкованинг ишларини ҳам катта қизиқиш билан кузатдик.

Бу жойдаги махсус техника воситаларининг муайян қисми ўзимизнинг "Устюртқидирув" бошқармамиз томонидан ўрнатилган. Шу бошқарма бошлиғи Ҳамро Турдиевнинг айтишича, Устюртнинг 105 минг квадрат-километрли саҳни ёнилғи заҳираларини қидириш бўйича истиқболли ҳисобланади. Бироқ ҳозиргача унинг атиги ўн-йигирма фоизигина ўрганилган холос. Шунга қарамай топилган газ ва нефт конлари янги-янги ёнилғи заҳираларини излашга даъват этаётир. Бу борада, Устюртнинг Сам сойлигида бўлгани каби, халқаро ҳамкорлик ишларидан умид катта.

Инсон қачондир илмий-техникавий тамаддунни, замоннинг шиддатли тараққиётини таъминлаётган газ ва нефт сингари қимматбаҳо ёнилғилар ўрнини босадиган энергия турларини кашф этар. Бироқ бугун нефт жаҳон сиёсатидаги ғоят муҳим масалалардан бири бўлиб турган экан, унинг заҳираларини янада кўпроқ очиш ва инсон манфаатларига хизмат қилдириш йўлидаги саъй-ҳаракатлар ҳам тўхтовсиз давом этаверади.

Сам сойлигидан қайтар эканмиз, бурғиловчиларнинг ҳар дақиқаси жасоратга йўғрилган мардона ишларини жавоҳир изловчилар меҳнатига менгзагимиз келди. Халқимиз тилак билдирса, бежиз "Қадамингда гул унсин", демайди. Бурғиловчилар эса бир-бирларига яхши ният айтгиси келганда бу нақлни сал ўзгартириб, "Қадамингда нефт унсин", дейишаркан. Бизнинг ҳам қалбимизда шундай ўй-ниятлар кечди. Нурсулув Сарсенова эса хазина изловчилар билан хайрлашаётиб, бу гўзал ниятларга қўшимча ҳам қилди: "Чанғарағингизда ҳамиша бахт бўлғай!"

* * *

Поёнсиз Устюрт кенгликларига оқшом чўкканда ортимизга қайтдик. Саҳронинг асрий сукунатини бузиб, моддий неъмат ахтараётган нефтчилар қўналғаси тун қўйнида нурларга чулғаниб ётарди. Бурғилаш минорасининг чироқлари эса мовий уммондаги маёқдек олис-олислардан ҳам кўзга ташланиб турарди.

Пирмат ШЕРМУҲАМЕДОВ,
Мурод АБДУЛЛАЕВ

ҚАЛБ ВА ҚИЁФА

МАНЗИЛ ЗАЛВОРИ

Яна келдим, эй Тарих бобо,
Сендан яна талаб қилурман.
Ўз ҳаққимни қилмоқни даъво
Ҳақиқатнинг йўли билурман.

Муҳаммад АЛИ

Тарихдан ўзи ҳақли бўлган ўринни топиш ҳар бир миллатнинг миллатлигини кўрсатганидек, ўз ҳаққини талаб этиш ва уни ажратиб ола билиш ҳам ҳар бир одамнинг одамлигини кўрсатадиган белгидир. Чинакам зиёли, асл ижодкор истеъдодини миллатнинг ҳаққини ажратиб олишга йўналтиради. Шу ҳолат унинг ижодига ижтимоий салмоқ беради. Таниқли адиб Муҳаммад Алининг болаликда ёзган дастлабки шеърларидан энг сўнгги романига қадар ўз ҳаққини, бинобарин, халқи ҳаққини "даъво" қилишга бағишланган дейиш мумкин. Шу боис Муҳаммад Алининг ижоди миллатдошларимиз руҳияти ва сезимларигагина эмас, тафаккур ҳамда эътиқод тарзига ҳам чуқур таъсир кўрсатган.

Муҳаммад Али замонавий ўзбек адабиётида ўзига хос мавқега эга истеъдодли ижодкордир. У 1942 йилнинг 1 мартида Андижон вилоятининг Шаҳрихон туманига қарашли Бешкал қишлоғида туғилди. Шўролар замонидаги оғир ижтимоий шароит ва ночор турмуш туфайли бўлажак шоир ўрта мактабни тугатгунча, уларнинг оиласи Тошкент вилоятининг Бекобод шаҳри билан Шаҳрихондаги Бешкал қишлоғига уч марта кўчиб бориб, қайтиб келишган. Ёшлигида жуда кўп китоб ўқийдиган хаёлпараст болакай оламга ҳайрат билан боқарди, ундан бошқа тенгдошларига сезилмайдиган диққатга лойиқ жиҳатлар топар ва шулар таъсирида яшарди. Шоирнинг болалигини эслаб кейинчалик ёзган бир шеъридаги: ***"Мен излаб топишни яхши кўрардим"*** мисралари унинг табиатига хос хусусиятни акс эттириши жиҳатидан қимматлидир. Шоир биринчи шеърини учинчи синфда ўқиётганида ёзди. Албатта, бу битик ўн яшар болакай ҳайратининг нўноқ ва жўн ифодаси эди. Аммо ўша "асари"даёқ бошқаларга ўхшамаган, тиришқоқ ва изланувчан бола шахсияти намоён бўлганди.

Тинимсиз оилавий кўчишлар оралиғида Бекободда ўрта мактабни битирган Муҳаммад Али шағал тайёрлаб берадиган корхонада ишлади. Оғир жисмоний меҳнат ҳам ёш йигитни ўқиб-ўрганишдан чалғита олмаганидек, унинг ҳайратини ҳам пасайтирмади. Йигитдаги истеъдод учқунларини пайқаган Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси Муҳаммад Алини Москвага — Горький номидаги Жаҳон адабиёти институтига ўқишга йўллайди.

Ўқишни битириб, Тошкентга қайтгач, Ғафур Ғулом номидаги нашриётда оддий муҳаррирликдан бош муҳаррирликкача бўлган босқичларни босиб ўтди. Республика телевидениесида, Ёзувчилар уюшмасида хизмат қилди. Тошкент давлат университети (ҳозир Ўзбекистон Миллий университети)да дарс берди, кафедрага мудирлик қилди.

Муҳаммад Али учун шеърият, умуман, бадиий ижод шунчаки кўнгил эрмаги эмас. У ўз истеъдодини Ватан равнақига хизмат қилдирган ижодкордир. Шу боис адибнинг битганларида Ватан шунчаки тимсол эмас, асл инсоний туйғу, залворли бадиий юк бўлиб туради. Шеърларидан бирида: ***"Битта тушунчадир уй ила Ватан!"*** тарзида кашфиёт қилса, бошқа бир асари Спитамен тилидан: ***"Ватанни севишга топингиз бардош, "Севаман!" деб сотиб юрманг гап"***, дейди. ***"Шеърият бир олтин сарой, Ватан — сарой бекаси"*** мисралари эса шоир ниятини яна-да очиқроқ баён этади. Муҳаммад Алининг ижоди Ватан ишқида туғилган, Ватан руҳига йўғрилган ва бошдан-оёқ ватансеварлик туйғуси қирраларини куйлашга бағишланган. Демак, у — ватанпарвар ижодкор. Лекин шоирнинг ватанпарварлиги чақириғу ундовлардан иборат эмас. Унинг ватансеварлиги, миллатпарварлиги Ватан ва миллат тарихини билишдан, миллий хотирага эгаликдан келиб чиқади. Севмоқ билмоқни, билмоқ изланмоқни тақозо этади. Муҳаммад Али изланишдан чарчамайдиган ижодкордир.

Хотира илдиздир. Илдизнинг мустаҳкамлиги оғочнинг микёсини, савлату салобатини, маҳкаму ҳосилдорлигини таъминлайди. Шу боис шоир тарихга кўп мурожаат қилади. Тарихнинг қоронғи саҳифаларини бадиият нури билан ёритади. Шоир миллий хотиранинг йўқолишидан чўчийди. Шу сабабдан ҳам: ***"Вайрон бўлган хотира — ўлим!"*** деб ёзади. Адиб Ватанга бўлган бугунги муҳаббатнинг илдизини кечаги кундан излаш лозим, деб билади. Шонли ўтмишни улкан ва ҳароратли муҳаббат билан тасвирлайди.

Муҳаммад Али бугунни кеча орқали кўра оладиган ижодкор бўлгани учун ҳам кечаги кунни бугундай эъзозлайди. Шоир юртини ардоқловчи фарзанд сифатида билади: миллатнинг бугунни кечасидан, эртаси бугунидан айри бўлолмайди. Шу боис озодлик учун омонсиз кураш руҳи ёлқинланиб турган "Спитамен" шеърий туркуми яралди. Шу туйғулар сабаб "Машраб" достони, "Боқий дунё" шеърий романи дунёга келди. Унинг тарихий мавзуларни қаламга олиши ва тадқиқ этишида диққатга молик бир жиҳат бор. Адиб ўтмишдаги ***воқеаларни эмас,*** балки биринчи навбатда, аждодларимизнинг ёвқур, мардона ва танти ***руҳий олам***ини, ***маънавий дунё***сини кўрсатишга ҳаракат қилади. Шунинг учун ҳам адиб қаламидан чиққан кечага киши ҳиссиёти бугунги ва эртанги ўзбекка ҳам англашиларли бўлаверади. Аждодлардан мерос гўзал инсоний туйғуларни тасвирлаш, улар ёрдамида бугуннинг одамини шакллантиришга уриниш ёзувчининг "Сарбадорлар", куни кеча нашрдан чиққан "Улуғ салтанат" романларига ҳам хосдир. Гарчи бу романларда тасвирланган воқеалар бундан салкам етти юз йилча олдин рўй берган эса-да, мардлик ўшанда ҳам эзгулик экани, хиёнат ўшанда ҳам жирканчлиги, севги ўшанда ҳам ҳаётбахшлиги аксантирилган. Бу романларнинг қаҳрамонлари бўлмиш тарихий шахслар ҳақидаги маълумотлар, аксар ҳолларда, китобхон томонидан фақат билиб қўя қолинмайди, балки уларнинг кўнгил сезимлари ҳис этиладики, бу адибнинг ижодий ютуғидир.

Шоир Муҳаммад Али дунёни ўзича кўради, ўзигагина хос йўсинда тасвирлайди. Шу боис унинг асарларида: ***"Туғилган мушт каби Кўкка ўқталиб, Барг ёзмоқ пайида Каллакланган тут", "Канал ёқасида шовуллар мағрур, Осмонга санчилган мирзатераклар", "Томларда "лов" этди лолақизғалдоқ", "Ғазабдан ғижирлар йўлларнинг тоши", "Аламимни жарликларга солгандим тўкиб, Жарлик баттар чўкиб кетди, яна ҳам чўкиб", "Шеър яралди дунёда илк бор, Илк бор оҳанг шаклга кирди"*** тарзидаги кутилмаган ташбиҳлар, ёркин тимсоллар кўплаб учрайди. Айни шу сифатлар унинг шеъриятига таровват бағишлайди, уларни ўқишли қилади.

Табиий истеъдодини ички интизом билан омухта қила билган адиб шу вақтга қадар йигирмадан ортиқ китоб чоп эттирди. Унинг шўровий мустамлака исканжаси ҳали жуда мустаҳкам бўлган 1988 йилда яратилган ***"Ўз-ўзингни англаб ет"*** асари миллий тарихшунослигимиз тараққиётини, миллатимиз аҳлининг ўзини таниш жараёнини бир неча йилга тезлатди, деб бемалол айтиш мумкин. Адибнинг "Ошиқ бўлмай ҳақ дийдорин кўрса бўлмас" китоби (1992) халқимизга ўзликни англашда муҳим бир илмий-маърифий восита бўлди. "Мен кўрган Америка" саёҳатномаси (2000) тасвирнинг оҳори, бегона юрт ва ўзгача турмуш тарзи берган имкониятлардан ҳайратнинг вазминлиги билан ажралиб туради.

Тарихнинг сабоқ бўларли ҳодисаларини қаламга олиш ва уни ўқувчи ҳиссиёти ҳамда тафаккурига таъсир этадиган тарзда тасвирлаш жиҳатидан Муҳаммад Алининг "Гумбаздаги нур" достони ҳам эътиборга сазовор. Достон 1967 йили ёзилган. Шу йили дунё тарихини боши-кети йўқ ғавғолар сари бошлаган 1917 йилги Октябр тўнтаришига роса эллик йил тўлганди. Бу ҳақда ўша даврда юзлаб асарлар чиққанди. Айни шундай бир дамда миллий тарихга мурожаат этиш, бунинг устига, Амир Темур шахси тўғрисида ҳайрат ва эҳтиром билан қалам суриш ҳукмрон сиёсатга қарши қўйилган қадам эди. Муаллиф бошида миллатчи, тарихни бузиб кўрсатувчи, "чиркин ўтмиш"ни қўмсайдиган киши сифатида маломатга қолиш хавфи турганди. Адибнинг юртга муҳаббати, миллий хотирага эҳтироми шахсий хотиржамликдан устун келди. Жасоратли шоир "Гумбаздаги нур" достонида тарих ҳақиқатига хиёнат қилмасликка ўзида куч топа олди. Миллатимиз, Ватанимиз тарихининг шонли манзараларини таъсирчан акс эттира билди.

Муҳаммад Али моҳир таржимон сифатида жаҳон адабиётининг сара асарлари билан ўзбек ўқувчиларини ошно қилишга астойдил ҳаракат қилиб келаётган ижодкордир. Унинг таржимасидаги "Рамаяна" эпоси эндиликда фақат ҳиндларнинг эмас, ўзбекларнинг ҳам бадиий мулкига айланди. Қорақалпоқ шоири Бердақнинг асарлари адиб қалами туфайли ўзбек хонадонларига кириб борди. Шотланд шоири Роберт Бёрнсдан Муҳаммад Али қилган таржималар худди асли ўзбекчада ёзилгандай таассурот қолдирди.

Муҳаммад Али бадиий ижодни илмий тадқиқот ва педагогик фаолият билан қўшиб олиб бора олган ёзувчилар сирасига киради. У — филология фанлари номзоди, Вашингтон университети, Ўзбекистон Миллий университетида кўп йиллар маъруза ўқиган таниқли домла.

Асарлари дунёдаги йигирма бешдан ортиқроқ тилга таржима қилинган адибнинг ўзбек адабиёти ривожи ҳамда миллат маънавияти юксалишига қўшган ҳиссалари ҳисобга олиниб, унга 1992 йили "Ўзбекистон халқ ёзувчиси" унвони берилди.

Киши умрининг салмоғи унинг қанча яшагани билан эмас, қандай яшагани билан белгиланади. Ҳар ҳолда, олтмиш йил — инсон умрининг табаррук бир манзили. Бунга шунчаки, яшаётгани учунгина етиб келиш фазилат эмас. Умр салмоғини теран ҳис этган таниқли адиб ҳаётининг навбатдаги манзилига залворли ижодий юк — янги романи билан ўтганлиги мухлисларини қувонтиради.

Б. ЙЎЛДОШБЕКОВ

Шу йил 18 март, сешанба куни соат 11.00да Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети Маданият саройида Ўзбекистон халқ ёзувчиси Муҳаммад АЛИнинг ижодий кечаси бўлади.

ЖУРНАЛЛАРНИ ВАРАҚЛАГАНДА

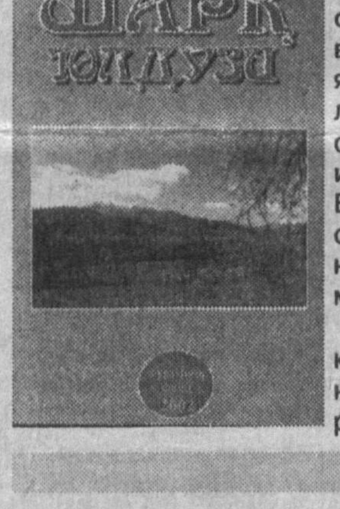

"Шарқ юлдузи" журналининг ўтган йилги тўртинчи фасли шоирлар Салим Ашур ва Сулаймон Шодиевнинг янги шеърлари билан очилади. Атоқли навоийшунос олим Абдул Қодир "Игна ичида" ва ёзувчи Шойим Бўтаевнинг "Кўчада қолган овоз" ҳикоялари бугунги насримиз ихлосмандларига мўлжалланган.

Журналнинг ушбу сонида қардош халқлар адабиёти намуналарига кенг ўрин берилган. Таниқли озарбойжон шоирлари Фикрат Хожа ва Вақиф Жаброилзода шеърларидан намуналар Икром Отамурод таржимасида берилган. Машҳур адиб Анорнинг ижоди ўзбек китобхонига яхши таниш. Ёзувчи Маматқул Ҳазратқулов таржимасида Анорнинг "Камикадзе" ва "Менинг тақризчиларим" ҳикояларини ўқийсиз. Қозоқ адабиётидан Сирбой Мавленовнинг "Ўзбекнинг гулзор ўлкаси" туркум шеърларини Маъруф Жалил таржима қилган. Яна бир қозоқ адиби Эрсин Қўйбоқар ўғлининг "Ёшлигим, бебошлигим" қиссаси Носир Фозилов таржимасида берилган.

Ҳозирги замон ўзбек шеъриятида ўз ўринларига эга таниқли шоирлар Ҳусниддин Шарипов ва Ойдин Ҳожиеванинг қутлуғ ёшлари муносабати билан уларнинг "Қайнарбулоқ" ва "Зиёрат" достонлари эълон қилинган. Абдулла Шер, Муҳаммадали Қўшмоқбой, Гулжамол Асқарова ва Санобар Меҳмонованинг дил сўзлари айни шу ижодкорлар ҳақида.

Тарихчи Қаҳрамон Ражабовнинг "Истиқлол шаҳидлари" мақоласи истиқлол йўлида курашган мард, паҳлавон қўрбошилар ҳақида. 20-йилларда шўро тузумига қарши кечган тенгсиз курашларга доир янги маълумотлар ўша давр ҳақида тасаввурингизни янада кенгайтириши шубҳасиз.

Журналнинг мазкур фаслида Эътибор Охунованинг атоқли адибларимиз Миртемир, Мақсуд Шайхзода, Комил Яшин ҳақидаги хотиралари, Шоислом Шомуҳамедов ва Машраб Бобоевнинг Асқад Мухторга бағишланган ёдномалари билан, шунингдек, Маҳмуд Сатторовнинг номдор доира усталари Қ.Дадаев ва Т.Сайфуддинов санъатлари тўғрисидаги мақоласини ўқийсиз. "Адабий давра" рукнида адабиётшунослик муаммоларига доир тадқиқот ва ахборотлар билан танишасиз.

Журналнинг ўтган йилги охирги сонлари ўзбек тили ва адабиётининг долзарб мавзу ва муаммоларига бағишланган ахборот ҳамда тадқиқотларга бой. Хусусан, бешинчи сондаги Й.Солижонов "Ўзбек полифоник романлари", Н.Раҳимжоновнинг "Диний-ахлоқий ғояларининг бадиий талқинлари", Ж.Эшонқулнинг "Эпос ва маросим", Ж.Юсуповнинг "Хоразм эртакларида анъанавий бошлама" мақолалари шулар сирасидан. Д.Набиева, Э.Умаров, Э.Шералиевнинг мақолалари эса тилшуносликнинг туб қонун-қоидалари, Навоий асарларидаги ўзбек уруғлари ҳамда барлос шеваси муаммоларига бағишланган.

"Илмий ахборот" рукнида Сиз жадид адабиёти, Туркияда Фитрат ижодининг ўрганилиши, халқ оғзаки ижодининг очилмаган қирраларига доир кузатишлар, тил илми билан боғлиқ бир қанча илмий ахборотлар билан танишасиз.

Шайх Аҳмад ибн Тарозийнинг "Фунун ул-балоға" асарининг давомини ҳам журналнинг мазкур сонида ўқийсиз.

"Ўзбек тили ва адабиёти"нинг олтинчи сони таниқли олим Б.Назаровнинг "Нозиктаъб адабиётшунос" сарлавҳали мақоласи билан очилган. Унда адабиётшунос Наим Каримовнинг илмий фаолияти ҳақида сўз юритилган. Р.Баракаевнинг "Мухтасар тарихи анбиё ва тарихи ислом" ўзбек болалар адабиёти намунаси сифатида", С.Мирзаеванинг "Романик достон — туркий халқлар эпосида типологик ҳодиса", ҳамда И.Мадраҳимов ва М.Олимовнинг "Тилшунослик" рукнида берилган мақолалари мазкур соннинг салмоғини таъминлаган. Нақл жанрининг хусусиятлари, адабиётда ворисийлик, экзистенциализм ва абсурд тушунчаларининг фалсафий асослари, эссе жанри генезаси, Ш.Холмирзаевнинг метафорадан фойдаланиш маҳорати каби бир қанча актуал мавзулардаги кузатишлар "Илмий ахборот" рукни остида тақдим этилган.

Шайх Аҳмад ибн Тарозий асарининг давоми, шунингдек, "Олим Усмон ва ўзбек тилшунослиги" мақоласи, "Илмий ҳаёт" рукнида берилган ахборотлар ҳам журналнинг мазкур сонидан жой олган.

ЎЗБЕК МУМТОЗ АДАБИЁТИ

ҲОЛ ВА ҲАҚИҚАТ АСРОРИ

Мансур Ҳаллож деганда бугунги ўзбек зиёлисининг назарида илоҳий ишқ майидан сармаст бўлган ва "Анал-Ҳақ" дегани учун мисли кўрилмаган шафқатсизлик ила қатл этилган шаҳид бир сўфий сиймоси гавдаланади. Тўғри, Ҳаллож тасаввуф дунёсининг қаҳрамони, ишқ ва ҳоли улкан можарога айланган ошиқ. Бироқ, айни пайтда у маърифат фидойиси, истеъдодли шоир, адиб ва руҳшуносдир.

Ҳаллож умрининг анчагина қисмини маҳбусхоналарда ўтказган. Лекин унинг эркинликдаги ҳаёти ҳам асосан таъқиб, тазйиқ ва хилма-хил иғволар қуршовида кечган. Шунга қарамасдан Ҳаллож хорланган, таҳқирланган ва аббосий халифалиги амалдорлари томонидан таланган оддий халқ ҳақ-ҳуқуқлари учун имкон даражасида курашган. Зеро, Эрон олими Атоулло Таддин "Ҳаллож ва рози "Анал-Ҳақ" китобида қайд этганидек: "Мансур аббосий халифалиги даврини жабр ва зулмкорлик, ахлоқий-маънавий емирилиш даври" деб билган. Шу боис бу даврларда жамиятнинг пастки қисмидан то юқорисигача қўрқув ва таҳлика ҳукмронлик қилган. Ҳур яшаш ва эркин фикрлашга мойил олимлар, айниқса, тасаввуф арбобларининг кунлари оғир ўтган. Шу сабабдан ҳам Ҳаллож юртма-юрт юриш, у ўлкадан бу ўлкага тез-тез саёҳат қилишга мажбур бўлган.

Ғарб олимларидан бири Ҳаллож мажусий бир оилада туғилганига қарамасдан болалигидаёқ унинг севган китоби Қуръони карим ва энг кўнгил қўйган кишиси ислом пайғамбари ҳазрат Муҳаммад эканини айтади. Эҳтимол, шунинг учун ҳам у ўз саёҳатларида одамларни исломга даъват этишга алоҳида эътибор қаратгандир. Пири Туркистон Хожа Аҳмад Яссавийнинг ҳикматларида Ҳаллож ва "Анал-Ҳақ" мавзуига ўрин берилишининг туб сабабларидан бири ҳам Мансурнинг Ўрта Осиё заминида юриб халқни ислом ва ирфонга чорлаши, яъни шарафли бир ишга муносиб ҳисса қўшгани эди. Бунда энг муҳими ва энг асосийси бутун онгли ҳаёти мобайнида Ҳалложнинг бошқа динларга паст назар ила қарамагани ва ўзга дин вакилларини асло камситмаганидир. Шарқнинг кўп мутафаккир санъаткорларида, жумладан, Алишер Навоийда ҳам инсон қалбини ҳатто Каъбадан-да муқаддас билишга чорловчи фикрлар бор. Масалан, "Ҳайрат ул-аброрда" Навоий:

Каъбаки оламнинг ўлуб қибласи,
Қадри йўқ андоқки, кўнгул каъбаси, —

дейди. Лекин бундай моҳиятдаги фикрни биринчи бўлиб айтиш ва одамлар онгига сингдириш биз ўйлаганчалик осон кечмаган. Ҳаллож "Ба жойи адойи ҳаж, назару зиёрати Каъбаи дил кофи аст" — "Ҳаж зиёрати ўрнида дил Каъбасини зиёрат қилишинг кифоядир" дегани учун Бағдодда ғавғо кўпган. Уни қарматийларга издошлик қилиб Каъбани вайрон этишга ундаётир, дея айблашган. Салтанат вазирларидан бири шу гапи учун Ҳалложни бемалол қатл этишга кўрсатма берган. Ҳаллож бундай ҳодисаларга кўп юзма-юз келганки, улар сарҳисоб қилинганда усмонли турк олими Яшар Нурий Ўзтуркнинг "Ҳалложнинг қотили шариат эмас, сиёсатдир. Шариатни тамсил этганлар ушбу жиноятга шунчаки восита қилинганлар", деган хулосасига ишонишга тўғри келади.

Шу ўринда ҳалложшунослик билан алоқадор муҳим бир тарихни эслатиб ўтиш зарурга ўхшайди. Француз олими Луис Массинон Бағдод яқинидаги археологик қазишмалар чоғида Ҳаллож қаламига мансуб бир байт шеърни топади. Худди ана шу кундан бошлаб Ҳаллож ижодиёти унинг хаёлини бутунлай эгаллаб олади ва 1913 — 1930 йиллар мобайнида Ҳалложнинг шеърлари, маъвиза ва мактубларидан қўлга киритилган намуналарни ҳамда "Китобуът тавосин" номли насрий асарини таржимаси билан нашр эттиради. Шундан сўнг наинки Ғарбда, балки баъзи Шарқ мамлакатларида ҳам Ҳалложнинг ижодий қиёфасига қараш янада ўзгаради ва кенгаяди.

"Китобуът тавосин" усмонли турк тилида ҳам нашр қилинган. Ўн бир қисмдан таркиб топган ушбу китобда Ҳалложнинг ахлоқий, диний, тасаввуфий, фалсафий, эстетик қарашлари ёркин ифодасини топган. Ҳалложнинг шеърий меросига келадиган бўлсак, улар ҳам ўқувчиларга етказилиб, анча-мунча тадқиқ этилган. Масалан, машҳур олмон тасаввуфшуноси Аннамари Шиммел хоним Ҳаллож шеърида тасаввуфий кечинмалар ниҳоятда жонли ва нозик ифодалангани, тилининг жуда нафислигини таъкидларкан, яна бундай дейди: "Ҳаллож шеърларида кўп қўлланилган тимсоллар қадаҳ, шароб, ҳилол, ой, маст этувчи ирфоний шодлик косаси, руҳ, жон қуши кабилардир. Ҳалложнинг деярли барча шеърлари диний, тасаввуфий маъно ва сирларга тўлиқдир".

Ҳалложнинг адабий мероси, албатта, пароканда ҳолда қолиб кетган. Ўн иккинчи асрларгача уларни эркин ўқиш, тарғиб қилиш имкониятлари ҳам чекланган. Лекин унинг мухлислари, мурид ва шогирдлари улар тақдирига бефарқ қарашмаган. Асрлардан асрларга ўтиши таъминланган. Алишер Навоийнинг Ҳаллож асарларини ўқиган ёки ўқимагани ҳақида қатъий мулоҳазаларни илгари суриш қийин. Аммо Саноий, Аттор, Румий ижодиёти Навоий ва Ҳаллож орасида "кўприк"ка ўхшаш бир вазифани бажарганини ўйламаслик ҳам мумкин эмас. Навоий "Насойим ул-муҳаббат" асарида ёзади: "Жалолиддин Румий сўзларида мазкурдурки, Шайх Мансур Ҳаллож нури юз эллик йилдан сўнгра Шайх Фаридуддин Аттор руҳида тажалли қилди ва онинг мураббийси бўлди". Безавол ва илҳомбахш шу нур муайян тарзда Мавлононинг руҳида ҳам тажалли айлаб, унга мураббийлик қилган эди. "Маснавий"да у:

Мансури Ҳалложки
"Анал-Ҳақ" мегуфт,
Хоки ҳама раҳ ба нўки
мижгон мерўфт, —

деркан, Мансурни киприкнинг учи билан йўлни тозалаб очувчи ўлароқ бежиз таърифламаган. Лекин масаланинг бир қадар жумбоқли жиҳати шундаки, Ҳаллож очган йўл, Аттор ва Румийларни мафтун айлаган йўл Навоийни унчалик қизиқтирмайди. Агар Навоий асарлари синчиклаб кўздан кечирилса, мутафаккир шоиримиз ҳеч бир ўринда Ҳаллож шаънига ортиқча мақтов сўзлар айтмагани ва унинг тариқи маслагини очиқ-ойдин қўллаб-қувватламагани равшанлашади. Ҳатто "Насоим"да ҳам "Нафаҳот ул-унс"даги Ҳалложга доир манқабавий фикр-мулоҳазаларнинг каттагина қисмини Навоий қисқартириб таржима қилади. Бунинг сабаблари нима? Бизнингча, асосий сабаб иккита. Биринчиси, Абужўлоб Ҳужвирийнинг "Кашфуъл маҳжуб" асаридаги маълумот ва холис хулосалар билан Навоийнинг чуқур танишлигидир. Маълумки, Ҳужвирий ёшлик чоғларидаёқ Ҳалложнинг ҳаёти, фоже қисмати ва асарлари билан қаттиқ қизиққан. Унинг ёзишича, Ҳалложга доир эллик парча асарни Бағдод яқинидан, қолган бир қанчаларини эса Ҳузистон, Форс ва Ҳуросонда қўлга киритган. "Буларнинг баъзиси, — дейди у, — жуда кучли, айримлари ниҳоятда заиф, баъзилари, бағоят содда, яна бир қанчаси эса тубан ва аҳамиятсиздир".

Ҳужвирий бир эмас, икки Ҳаллож бўлганини, улардан бири Бағдодлик Ҳасан бин Мансур Ҳаллож, иккинчиси Ҳусайн бин Мансур Ҳаллож эканини аниқлайди. Ҳасан бин Мансур Ҳалложнинг издошлари Бағдод ёнида бир жамоат ташкил қилиб унга "Ҳалложийя" номини беришган ва Мансур Ҳалложга боғлиқликни даъво қилиб ўзларининг зиндиқликларини оқлаш ғарази ила унинг сўзларидан далил сифатида фойдаланишган экан. Мансур Ҳалложни бадном этиш учун тўқилган айбларнинг аксариятини Ҳужвирий бирма-бир инкор қилади. Ўзига замондош ва Ҳалложни мақтаган номдор кишиларнинг фикрларини келтиради. Айни пайтда ҳаққоний хулосадан ҳам чекинмайди: унингча, Ҳалложнинг сакр ҳолида айтган ҳамма гаплари ҳам тўғри ва фойдали эмас. Чунки у тамкин соҳиби эмас, билаъкс, ҳолига мағлуб бир беқарор ҳамдир. Шунингдек, Ҳужвирий Мансурнинг "ҳолида фитналар мавжуд эди", дейди. Навоий буни ёқлаши мумкинмиди? Йўқ, албатта. Қолаверса, Навоий тафаккур меҳнатини маҳв этувчи ҳар қандай ҳолбозликларга бутунлай қарши турган.

Иккинчи сабабга келадиган бўлсак, Мансур Ҳаллож шахси ва унинг "анал-ҳақ"чилик тушунчасига ёндашишда Навоий ўзи мансуб хожагон-нақшбандийя тариқати арбобларининг фикр-қарашларидан четлашуви ҳам қийин эди. Хожа Али Рометанийнинг "Агар ер юзида Хожа Абдухолиқ фарзандларидан бири бўлса эрди, Мансур ҳаргиз дорга осилмас эди", деган гаплари кўпчиликка маълум. Айрим манбаларда ушбу фикр тўғридан-тўғри Абдухолиқ Ғиждувоний тилидан нақл этилиб: "Агар Ҳаллож замонида менинг муридларимдан бирортаси бўлсайди, Мансур асло дорга осилмасди" шаклида берилган. Аслида хожагон шайхларининг Ҳалложга нисбатан ўрта бир йўл тутганликлари, яъни уни на қўллаб, на қоралашга уринганликлари Юсуф Ҳамадонийдан бошланган. Атторнинг "Тазкират ул-авлиё"сида ҳам бунга ишорат бор.

Азиз Насафийнинг ёзишича, Ҳамадоний "Агар Ҳусайн бин Мансур Ҳаллож ҳақиқатни ҳаққи ила билса эди, "Анал-Ҳақ" ўрнида "Анал-Туроб" ("Мен туфроқман") дерди", деган экан. Бу фикрларда Ҳалложнинг сайри сулукда бир жойда тақалиб қолиб янада юқори мартабаларга юксала олмаганига ишора этилган. "Лисон ут-тайр"даги Ҳаллож ҳақида битилган ҳикоятни шундай ишоратларнинг бир мантиқий далили дейиш мумкин. Унинг мухтасар мазмуни шундай: Мансур Ҳаллож тавҳидда илгарилаб муайян мартабага кўтарилгач, "Анал-Ҳақ" иборасини тез-тез такрорлашга тушади. Дин арбоблари буни "аҳли яқин" шевасига тўғри келмайди, дея унга насиҳат қиладилар. Сулук жамоаси ҳам унга эътирозларини изҳор этади. Аммо у буларга парво ҳам қилмайди. Иттифоқо, кунлардан бир кун унда турфа ҳол воқеъ бўлади. Меърожда пайғамбар етишган тавҳид ҳоли ҳақида фикрга толиб, ўзича хулосалар чиқаришга уринади. Албатта, унинг фикр-хулосалари нуқсонли эди. Шунда ғайбдан унинг қаршисида Расулуллоҳ пайдо бўлиб, ҳолидаги мушкулликларни очадилар ва дейдилар:

К-эй, фузул айвонида ўлтурғучи,
Лофи ваҳдатдин "Анал-Ҳақ" урғучи...
Сен ажаб кўтаҳназарлик айладинг,
Бўйла ерда бебасарлик айладинг.

Шундай қилиб, Ҳаллождек мураккаб тақдирли, ҳол ва сирлари тақдиридан ҳам зиддиятли шахс руҳий ҳаётининг асрорини кичкина бир ҳикоятда очиб бериш енгил ҳунар эмас, албатта.

Хуллас, агар биз Навоийнинг бирон-бир тариқатга муносабатини, бирон-бир тариқат ҳақиқатлари, вакиллари хусусида шоир асарларида ифодаланган фикр-мулоҳаза, рамз ва тимсолларни нечоғли пухта, нақадар тўғри тадқиқ эта олсак, тасаввуфнинг Навоий ижодиётидаги мавқеини ўшанча аниқ ва ошириб-тоширмасдан белгилаб боришга ҳам муваффақ бўламиз.

Иброҳим ҲАҚҚУЛ

ИККИ ОҒИЗ ДИЛ СЎЗИ

ГУЖУМНИНГ УЧ НОВДАСИ

Олтмишинчи йиллари, барча жойларда бўлгани каби, афсонавий Гулойимнинг ота овули — бизнинг Саркоп қишлоғимизда ҳам хутор системаси тугатилди. Янги қишлоқдан олисдаги далалар қошида битта-яримта уйлар қолган бўлиб, улардан бири, яъни Қўшоқ ака ҳамда Момохон ая хонадони олдида каттакон гужум дарахти бор эди. Балки, юз йиллар аввал экилган бу азим дарахт соясида юз нафар одам бемалол жойлашиб чой ичар, тушлик ёки пешин чоғи шабадага юзини тутиб ором олар эди. Ўша гужум остида бир оз дам олгач, яна тетиклашиб далага чиқиб кетаверар эдик...

Мен бугун олтмиш ёш остонасидан ёруғ юз, хотиржам кўнгил ва адабиёт илмининг энг муҳим муаммоларига бағишланган бир қанча рисолалари билан ҳатлаётган истеъдодли мунаққид, ажойиб инсон, саховатли дўст, кўпчиликка оға, ини, мураббий Каримбой Қурамбоев тўғрисида ўйлаганимда ўша улкан гужум ёдимга тушади. Фақат рамзий тафовут шундаки, тилга олинган гужум соясида битта бригада аҳли ором олса, профессор К.Қурамбоевнинг ижод дарахти меваларидан ўзбек, қорақалпоқ ва туркман китобхонлари бирдек баҳраманд бўлиб келишмоқда. Иқтидорли олим чин маънода уч халқ, уч тил, уч адабиётнинг фидойи фарзанди ҳисобланади.

Омадни қарангки, Каримбой Қурамбоев ҳали ўқувчилик чоғидаёқ бағрикенг устод, улкан олим, бўлғуси академик Матёқуб Қўшжоновнинг назарига тушади. Олим унинг қўлидан етаклаб ТошДУ (ҳозирги Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети) остонасига олиб келади ва унга лўндагина қилиб шундай дейди:

— Адабиётшуносдан ҳеч ким паспорт ёки бошқа ҳужжатини сўрамайди. Энг аввало, «Неча пишиқ-пухта мақоланг, адабиётда воқеа бўладиган монографиянг чиқди?», деб сўрайди. Бу борада сон кетидан қувишнинг ҳам кераги йўқ. Таҳлилинг аниқ, ҳаққоний бўлсин!

Қирқ йилдирки, Каримбой Қурамбоев устоз ўгитига оғишмасдан амал қилиб келмоқда. Унинг илк мақоласи 1965 йилнинг 28 августида «Ўзбекистон маданияти» газетасида босилиб чиқади. Шундан буён Ўзбекистон ва Қозоғистон матбуотида мунаққиднинг юздан ортиқ илмий мақолалари эълон қилинган.

Қорақалпоғистон Республикасида хизмат кўрсатган фан арбоби, профессор Каримбой Қурамбоевнинг «Хилир Деряев», «Махтумқули шеърияти Ўзбекистонда», «Ҳамза ва қорақалпоқ адабий муҳити», «Кўнгил кўнгилдан сув ичар», «Кўнгил бермиш сўзимга» каби монографиялари аллақачон адабиёт илми мухлислари эътиборини қозонган.

Биз ажойиб олим, камтар устозга янада баландроқ ижодий парвозлар тилаймиз!

Янгибой ҚЎЧҚОРОВ

МЕНИНГ МУҲАББАТИМ — ТУПРОҒИМДАДИР

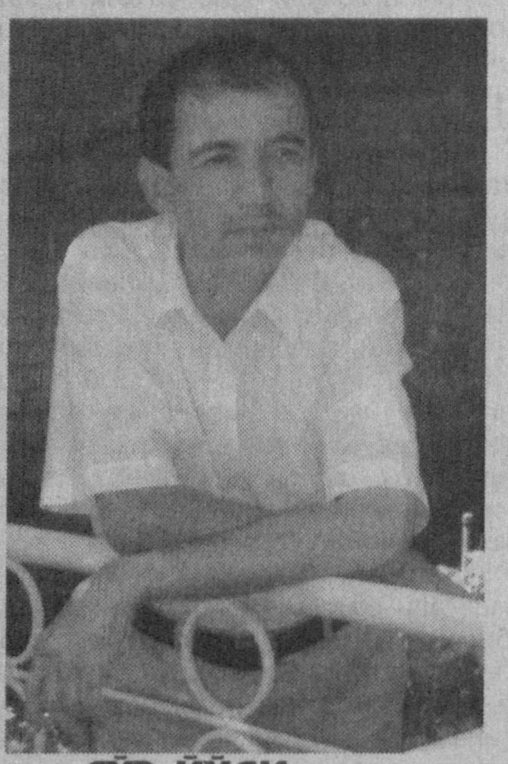

Сирожиддин САЙЙИД

СЎЗ ЙЎЛИ

Зим-зиё кечалар — сиёҳдонларим,
Сомоним қайдаю қайда донларим?

Яшил адирларим тепа бўлдилар,
Қирларим энкайиб капа бўлдилар.

Кутиб қолаверди мени туш кўриб
Бир лойшувоқ уй ҳам бир ёғоч сўри.

Ўриклар баҳорда гулин тўккандай,
Ўтинлар ўчоқда кулин тўккандай,

Мен шундай тўкилиб, олислаб кетдим,
Бир сўз айтолмайин сўз излаб кетдим.

Бунда — бир муштипар, бир ғариб тандир,
Менинг ҳаётимга тополмай тадбир,

Қараб қолаверди йўлларимга зор,
Изимда синглимнинг қирқ баҳори бор!

Оламда энг оғир — Сўзнинг йўлидир,
Бу — тўкилиш йўли, кузнинг йўлидир.

Бу йўлда не ранжким кўрмиш жонларим,
Энг аввал тортмишлар қадрдонларим.

Бориб бағрим очай тандир кўрига,
Бошим қуйиб йиғлай ёғоч сўрига.

Қанча соғинчларни дилларим ичди,
Бир шеър ҳижронида йилларим кечди...

БИЗНИНГ ҒАЗАЛ

Бизнинг ғазални ёзмиш кўчалар,
Ойдин кечалар, хилват гўшалар.
Бизнинг ғазалнинг гоҳи ғунчадай,
Гоҳи қушчадай тарзгинаси бор.

Бизнинг ғазалнинг ҳаммаси — ҳавас,
Баъзан майсадир, баъзан эса — хас.
Кафтингга олиб тикилсанг бир пас
Ялпиз тилидай барггинаси бор.

Туғилмиш балки кўнгил оҳидан,
Балки самодан, балки ғойибдан,
Абдулла Ориф, Эркин Воҳиддан
Қарзгинаси бор, қарзгинаси бор.

Баҳридан ўтдик қанча асалнинг,
Дарсидан ўтдик қанча гўзалнинг,
Хижолат бўлманг — бизнинг ғазалнинг
Яна бир дунё дарсгинаси бор.

Гоҳи рақибдан, гоҳи ёрондан,
Гоҳи яхшию гоҳи ёмондан,
Гоҳи жаҳондан, гоҳи замондан
Унинг озгина арзгинаси бор.

Биз ёрдан кечсак, у ёр дегайдир,
Биз — беқарор, у қарор дегайдир,
Куз чоғимизни баҳор дегайдир,
Гоҳ шундай нозик таъбгинаси бор.

Бизнинг ғазал гоҳ асаларидек,
Гулми ва ё гул тиканларидек.
Ҳазрат Навоий айтганларидек:
Қофиясида айбгинаси бор.

Умид узилмас, барглар узилгай,
Гарчи ой-кунлар, йиллар чўзилгай,
Бир кун ёзилгай, албат, ёзилгай
То бу кўнгилнинг дарзгинаси бор.

МАВҚЕ

Шафоат Раҳматулло Термизийга

Менинг муҳаббатим — тупроғимдадир,
Тупроқ кўчмас бўлур, мен ҳам кўчмайман.
Бир жуфт қалдирғочим қароғимдадир,
Улар учиб юрар, мен-чи учмайман.

Асли мушкул ишга мен кўнгил қўйдим,
Умримни гоҳ хаёл, гоҳ тушга йўйдим.
Сўз ичра кўкариб, сўз ичра куйдим,
Ўздан кечдим, лекин сўздан кечмайман.

Ёшлик ўтди кетди — ул оппоқ тулпор,
Ундан қирлараро қолмиш оқ ғубор.
Юзларинг лолага ўхшарди, эй ёр,
Гулгун шаробингдан энди ичмайман.

Гарчи хасдан баланд, касдан камдирман,
Дўстим, сенга ёндош қувонч, ғамдирман.
Термизий бободан қолган шамдирман,
Минг йил пуфласанг ҳам асло ўчмайман.

АЙВОНДАГИ МУСИЧА

Нега ҳофиз бўлмагансан, мусича,
Шу беҳаё нағмаларнинг кўзича?

Қодирийни кўриб келган қушдайсан,
Сен — Кумушнинг юрагига ўхшайсан.

Мўлтир-мўлтир қарайдирсан боғларга,
Чувуллашиб юрган майна, зоғларга.

Ёркентлардан етиб келган хатмисан?
Ё Фурқатдан ёдгор қолган дардмисан?

Олам қанча алам кўрган, ғам кўрган,
Сенингдайин хоксор қушни кам кўрган.

Каломингда бўлмас эди нуқсонлар,
Балки ибрат олар эди инсонлар,

Бизнинг тилда гапирсайдинг, нетардинг?
Бир ўзбекча ашулалар айтардинг.

* * *

Қора кўзли Гулпари,
Шунчалар суюкмисан?
Холанг сени эркалар,
Қизмисан, кийикмисан?

Ерга боқсанг ер — қуёш,
Қирга боқсанг қир — ойли.
Сен холангдан гўзалу
Холанг сендан чиройли.

Бир савдо бор, мен уни
Дилга ҳавола қилай.
Кўчангдаги толингга
Мен бориб нола қилай.

Қизғиш бўлар осмонлар,
Қизил — асли қиз ранги.
Кўчангдаги толдан ҳам
Холанг сени қизғанди.

Дардларимни ўйноқлаб
Арикчалар куй қилар.
Қора кўзли Гулпари,
Холанг сени тўй қилар.

Нурга тўлар уйлару
Баланд-баланд айвонлар.
Мен севги деб кетгайман,
Юрагимда ҳижронлар.

ОЙ ИЗИДАН

(халқона)

Ой бу кеч сайҳондадир,
Нур тўла хирмондадир.
Ойни бу кеч кўрмаган
Бир умр армондадир.

Оҳ, бунчалар тўлиндир,
Ўн тўрт кунлик келиндир.
Ой десам, эртакда йўқ,
На ҳуру ғилмондадир.

Қиз боради сой билан,
Челагида ой билан,
Қилиқлари, нозлари
Каклигу жайрондадир.

Қиз десам, ойча экан,
Балдоғи ёйча экан.
Қоматию сочлари
Жанжалу исёндадир.

Йил кечару ой кечар,
Сувингдан ким ой ичар?
Сенга етган кўнгилнинг
Савлати кўрғондадир.

Жамолингга Яратган
Тўлин ойни қаратган.
Ерда сарсон қанча кўз,
Қанча кўз осмондадир.

Оҳ, бу қандай ой, дилим?
Кўксимдаги сой дилим.
Вой дилим, вой-вой, дилим,
Тошкану Сурхондадир.

* * *

Инжа нозик хол тушибдур
инжа бу лаб остида,
Тушмиш ул андиша айлаб
ўнг эмас, чап остида.

Ушбу холнинг ҳолатидин
сен менинг ҳолимни кўр:
Қалб аро минг битта доғу
мингтаси қалб остида.

Қошу мижгонлардин ул
холинг қатор жаллоди бор,
Охир ўлгумдир, ёронлар,
бу қатор саф остида.

Эл аро овоза бўлдим
холга мен кўнгил бериб,
Ўтгай умрим, қолгум энди
бир умр гап остида.

УЙҒОҚ ЙЎЛЛАР

Тошкентдан Сурхонгача,
Хоразм, Қўқонгача
Чироқлар кетар қатор,
Йўллар, манзиллар бедор.
Олам — сўнгсиз сукутда,
Донг қотган мусофирлар.
Ухламайди бу юртда
Шоирлар ва шофирлар.

ҲИКОЯ

ПУЛ САНАЁТГАН ОДАМ

(“Аср афсоналари” туркумидан)

“Фақат пул, пул!”
Дея кулдим мен.
Бироқ бир лаҳза ўтмай
Сезиб қолдим
Ўзим ҳам пул ҳақда ўйлаётганимни.

Исикава ТАКУБОКУ

Бугун унинг туғилган куни... Тасодифни қарангки, унинг қизи айнан шу куни, июннинг ўн еттисида туғилган. У бугун йигирма еттига, қизчаси эса етти ёшга тўлади. Уйда қўшалоқ байрам. Қанча дўсту ёрлар уларни табриклагани келишади. Айниқса, қизчаси роса яйрайди. Шўх-шаддод, бир гапириб ўн куладиган бу қизалоқ ҳар гал янги йил байрамидан сўнг "Менинг туғилган куним қачон келади?" деб сўрайвериб, ота-онасини безор қилиб юборган. Улар учун йилда икки катта байрам бор: Ўттиз биринчи декабр оқшоми ва июннинг ўн еттиси...

Хотини эрталаб унга торт олиб келишни тайинлаган эди. Қизига аталган совғаларни улар тунов кун хуфиёна тайёрлаб қўйишган. Бу совғаларни кўрган қизалоқ еру кўкка сиғмай қолади. Айни шу куни қизини жуда бахтиёр, шоду хуррам кўриш мақсадида у кейинги ҳафталар ичида тинмай елиб югурди, кечани кундузга уриб ишлаб, маблағ тўплади. У метронинг ўзи юрар зиналаридан пастга тушаётганида бетоқатлик билан жуда шошилаётганини ҳис қилди. Лекин нима учун шошилаётганини ўзи тушунолмади. Кечга довур ҳали вақт кўп, ҳаммасига бемалол улгуради. Шундай бўлса-да, ички бир безовталик, руҳий нотинчлик уни ғайриихтиёрий тарзда шошилтирарди. Қаёққа, нимага, нима учун? У бу саволларга ўзидан жавоб тополмасди ва жавоб излашга тоқати ҳам йўқ эди.

Аксига олиб метрога тушган заҳоти у борадиган йўналишдаги поезд ғизиллаб жўнаб кетди. Мабодо... Мабодо, у шу поездга улгуриб қолганида, бекатга бор-йўғи ўн беш сония олдинроқ етиб келганида, ҳадемай ўзи тушиб қоладиган залолат ўпқонидан қутулиб кетармиди, балки...

У поезд йўлининг лаҳмга кириш жойида тепага ўрнатилган электр соатга қаради. Эҳе, кейинги поезд келгунига қадар ҳали беш-олти дақиқа кутиш керак. Худди шу беш-олти дақиқа унга чексиздай туюлди. Таблодаги соатда эса, зарҳал нурлар билан ёритилган рақамлар имиллашиб бир-бирларига навбат берардилар. Лаҳзалар ўз юкини тортолмай, адашиб, ҳолдан тойган карвон каби ивирсир эди. “Шу беш-олти дақиқа ўтмай қолса-я... Вақт худди шу беш-олти дақиқанинг ичида тинимсиз айланаверса-я...” — деган гумон унинг кўнглига ёқимсиз хавотир солиб ўтди. У кеча қайсидир “олди-қочди” газетада вақтнинг тўхтаб қолиши, вақт жарлиги ҳақида алламбалоларни ўқиган эди. Унда айтилишича, вақт жарлигига тушиб қолган одамлар вақтнинг бошқа ўлчамларида яшашар ва ғаройиб ҳолатларга тушиб қолишар экан.

У баҳайбат мармар устун ёнидаги ёғоч ўтирғичга бориб омонатгина ўтирди-да, яна назорат соатига қаради; ҳали бир дақиқа ҳам ўтмабди. У мармар устунга суянган кўйи, узун оёқларини олдинга узатиб, шимининг ўнг чўнтагидан бир боғлам пул чиқарди-да, агар пул санаб ўтирсам вақтнинг қандай ўтганини сезмай қоламан, деб ўйлади. Нима қипти, буям бекорчиликдаги яна бир бекорчилик-да. Боғламдаги пуллар юзталиклар эди. У санай бошлади ва пул санаётганда ич-ичида қандайдир завқу шавқ пайдо бўлиб келаётганини сезди. "Бир минг бир юз, бир минг икки юз, бир минг уч юз..." У узатган оёқларини йиғиб, бошини келишган кенг елкалари орасига тиқиб, ярим энгашган ҳолда, тирсаклари билан тиззаларига таяниб пулларини санарди. Санаш жараёнида ундаги безовталик ва бетоқатлик ўрнини аллақандай ҳирсий сурур эгаллай бошлади. “Беш минг олти юз, беш минг етти юз, беш минг саккиз юз...” У метро бекатида навбатдаги поездни кутаётган одамларга, бир-бирларига ҳазил-ҳузул қилаётган йигит-қизларга, йўлкира ҳаққининг кўтарилиши ҳақида куйиниб бидирлашаётган аёлларга эътибор ҳам қилмай қўйди. “Тўққиз минг етти юз, тўққиз минг саккиз юз, ва ниҳоят, тўққиз минг тўққиз юз сўм!” Сўнг у пулларни текис тахлаб, бир боғлам қилиб боғлади-да, пул чангаллаган қўлини ҳавода икки уч бор силкитиб қўйди.

У яна соатга қаради: уч дақиқа ўтибди. Поезд яна икки дақиқалардан сўнг келади. Тўққиз минг тўққиз юз!!! Қанийди шу пуллар тўқсон минг бўлиб қолса... У санайверса, санайверса, санайверса... Ҳеч чарчамаса, ахир, пул санашдан ҳам одам чарчар эканми! Чунки, пул санашнинг ҳам ўз завқи бўлади. Пул санаётганингда ўзингни одатдагидан кучлироқ ҳис қиласан. Ё яна санасамикин?.. Бор пулини санаб бўлди, бошқа санайдиган сариқ чақаси ҳам йўқ-ку. Борди-ю, шу пулнинг ўзини қайтариб санайверса-чи?.. Келган жойидан, тўққиз минг тўққиз юзнинг устидан, ўн мингдан бошлаб санаб кетаверса-чи? Ахир... бу ўз-ўзини алдаш эмасми? Йўқ нарсани бор деб хом хаёл қилишдан не наф? Нима қипти, буям бир ўйин, буям бир кўнгилхушлиги. Одамлар бўш вақтларини карта ўйнаб ҳам ўтказишади-да. У пул санаб ўз-ўзини хурсанд қилса, бунинг бировга зиёни тегармиди? Ҳа, буям бир ўйин, вақтни тезроқ, ҳузур билан ўтказиш учун шунчаки бир ўйин! Қолаверса, пул санаётганда уни қийнаётган бетоқатлик йўқолиб, қайтанга кўнгли ёришиб, кўзлари яшнаб боряпти-ку.

У боғламдаги пулларини яна бир бошдан қайта санай бошлади. "Ўн минг, ўн минг бир юз, ўн минг икки юз... Ўн минг уч юз..." Унинг ёнига ўрта яшар бир аёл келиб ўтирди. Кўринишидан аёл шаҳарга меҳмонга келганга ўхшар эди. Аёл йигитдан: "Бодомзор" бекатигача қандай борилади?" деб сўради. У аёлнинг саволини эшитмади, ҳатто уни пайқамади ҳам. Аёл поезд йўналишини бошқалардан сўраб билиш учун ўрнидан туриб нари кетди. "Ўн етти минг уч юз, ўн етти минг тўрт юз..." Шу пайт поезд гувиллаб келиб, бекатда тўхтади. Мовий рангли вагонларнинг барча эшиклари бараварига очилди. Метро бекати бўйлаб ёқимли овоз таралди: "Пахтакор" бекати..." Йўловчилар уриниб-туртиниб поездга чиқа бошлашди. У эса узун бармоқлари орасидан кетма-кет сирғалиб чиқаётган пулларга қараб: "Яна озгина қолди, энди санаб охирига етказай", деб санашда давом этди. Ёқимли овоз яна таъкидлади: "Эшиклар ёпилади. Кейинги бекат... Майли кетаверсин, ҳали унинг вақти кўп. Кейинги поезд билан кетади. “Ўн тўққиз минг етти юз, ўн тўққиз минг саккиз юз!” Поезд жўнаб кетди. У эса, ўйинни тўхтатишни сира истамасди. Аллақандай ноаён завқ ва сурур унинг бутун вужудини эгаллаб, ихтиёрини иродасидан тортиб олаётган эди. У ўзини тўхтатолмади, ўша бир боғлам пулини яна бир бошидан санай кетди. “Ўн тўққиз минг тўққиз юз, йигирма минг...” Қанийди, у пул санашдан сира тўхтамаса... Санайверса, санайверса... Унинг пуллари миллионлардан, миллиардлардан ошиб бораверса... У санайверса... Жоннинг роҳати экан-ку, бу ўйин. “Йигирма тўрт минг уч юз, йигирма тўрт минг тўрт юз...”

Поездлар ҳар беш-олти дақиқада уни чорлаб ҳар икки ёнидан гувиллаб ўтавердилар, унинг эса ўрнидан қўзғалгиси ҳам келмасди. У мук тушганча ўз машғулотини давом эттирар эди. “Эллик беш минг бир юз, эллик беш минг икки юз...” Унинг димоғига гупиллаб атир ҳиди урилди. Бир нозанин чап ёнидан келиб, унга тиқилиброқ ўтирди. Шунда унинг хаёли бир чалғиди-ю, яна пул санашга тушиб кетди. Бошқа пайт бўлганда-ку, у қизга албатта эътибор кўрсатарди, мулозимат ҳам қилиб қўярди. Ахир, йигирма етти ёшли ҳар қандай йигит қўлтиғи остидан туртиниб келаётган бир сулувга қараб қўймай иложи йўқ. Лекин, ҳозир у чалғимаслиги керак.

“Икки юз эллик бир минг икки юз, икки юз эллик бир минг уч юз...” У тобора авжга минар ва ўзи қилаётган ишидан жуда роҳатланарди. Энди у пули бор-йўғи тўққиз минг тўққиз юз сўм эканлигини ҳам унутиб қўйганди. Унинг вужудини, руҳини, онгини ҳузурли бир васваса бутунлай эгаллаб олди. “Уч миллион бир юз эллик минг юз, уч миллион бир юзу эллик минг икки юз...”

* * *

Кунлар кетидан ойлар, ойлар кетидан йиллар ўтиб кетавердилар. Поездлар кеча-ю кундуз бир-бирларига қарама-қарши томонга гувиллаб ўтишар, ушбу бекатда бир тўхтаб, нафас ростлаб, яна ўз манзили сари шамолдай тинимсиз елар эдилар. Бора-бора ҳеч ким, ҳатто метрополитен ходимлари ҳам бекатда, ўтирғич устида мук тушган кўйи пул санаб ётган одамга эътибор қилмай қўйишди. У атрофдагиларни бутунлай унутди, атрофдагилар эса уни эсдан чиқаришди. “Тўқсон миллион бир юзу ўттиз икки минг етти юз, тўқсон миллион бир юзу ўттиз икки минг саккиз юз...” У пул санай туриб, ўзининг тобора куч-қудратга тўлиб бораётганини, энди бир ҳамла билан жуда кўп нарсаларга эга бўлиши мумкин эканлигини чуқур ҳис этарди. Бу эса уни яна ва яна санашга ундарди. “Ўн миллиард икки юзу эллик миллион икки юз, ўн миллиард икки юзу эллик миллион уч юз...” У бармоқлари орасидан ўйнаб чиқаётган сон-саноқсиз пуллар тимсолида ҳайбатли қасрлар ва кошоналарни, автойўлларда оққушдай сузиб бораётган энг қимматбаҳо автомобилларни, шоҳона базму жамшидларни, унга сеҳрли ишвалар ва дилтортар нозлар ҳадя этаётган, биттагина имосига илҳақ турган нозанин ойимчаларни, хуллас, унинг кўнгил истакларининг мукаммал ижобатини аён кўрарди. Эгалик ва Ҳукмронлик ҳирси уни юксакларга кўтарар ва мамнун этарди. У ўзини шу дабдабаю асъасалар, кибри ҳавою васвасалар устидан ягона ҳукмрондай сезарди. “Эллик миллиард беш юзу етмиш миллион икки юзу йигирма минг уч юз, эллик миллиард беш юзу етмиш миллион икки юзу йигирма минг тўрт юз...”

* * *

Унинг соч-соқоллари оқариб, юзини ажинлар қоплади, кўзларидан нур кета бошлади. Неча йиллар ўтибдики, у метронинг рутубатли бир бекатида, сип-силлиқ ўтирғичда ўтириб, кеча-ю кундуз уйқу бетини кўрмасдан тобора “семириб” кетаётган рақамларни санарди... Санарди... Аввалги роҳат, ҳузур, завқу шавқ ва нафсоний сурур энди унинг учун оғир ва машаққатли меҳнатга айланиб борарди. У ҳовлиқиб, ҳансираб, гўёки энг муҳим ишга улгуролмай қоладигандай шошилиб... санарди. Энди у нимага, нима учун ва қандай мақсадда пул санаётганини ҳам ўзи билмасди. У ўз ҳаётини йўқотиб қўйганини ҳам англай олмасди. Фақат санаши керак, санаса бўлгани, санашда тўхтаса бас, ўлади, тамом бўлади, бутунлай йитиб кетади. У буни яхши билади. У ўлмаслиги керак!

Поездлар гоҳо чинқириб, гоҳо гувиллаб унинг икки ёнидан елиб ўтишар, миллионлаб йўловчилар ер остидан ер устига қараб шошилишар, метро лаҳмларига қамалиб қолган шамоллар ташқарига, табиат ва ҳаёт сари интилишарди. У эса ўзлигини унутиб, қартайиб қолган бармоқлари билан пул санарди. “Уч юз миллиард эллик миллион икки юзу ўттиз бир минг уч юз, уч юз миллиард эллик миллион икки юзу ўттиз бир минг тўрт юз...”

* * *

Бир куни у ўзига кулимсираб тикилиб турган бир болага эътибор қилди. Етти ёшлар чамасидаги бу боланинг беғубор чеҳрасида ҳаёт барқ урарди. Унинг катта-катта самимий кўзлари чиройли кулиб турарди. У шунда ўзи унутиб юборган, бир пайтлар ўзи яшаб кўрган ўзга бир ҳаёт, бошқа бир олам бор эканлигини ғира-шира эслагандай бўлди, қотиб қолган кўнглида нимадир қўзғалди. Лекин, чангалидаги титилиб, идраб қолган пулларга кўзи тушиши биланоқ, тағин ўз ишига киришиб кетди. У яна ҳисобдан адашмади. Мабодо, шу дамда саноқдан янглишиб кетганида... Йўқ, йўқ, у чалғимаслиги керак. Бошқа ҳаёт бўлса бордир, аммо унинг ишлари кўп, аллақандай майда-чуйдаларга чалғиб, ўз вазифасидан кечолмайди.

* * *

У кундан-кун қариб-қартайиб, тобора куч-мадордан қолиб борарди. Ўтирган ҳолатда ҳам унинг оёқлари дириллаб, пул санаётган қўллари қалтирайдиган, бели ва елкалари зирқираб оғриб, азоб берадиган бўлиб қолди. Уни рутубат ва укубат емириб борарди. Ва ниҳоят... Ва ниҳоят бир куни унинг қулоғига кирмай қўйган ўша ёқимли ва жозибали овоз ногаҳон янгради: "Эшиклар ёпилади! Кейинги бекат: "Халқлар дўстлиги!" Поезд вагонларининг ҳамма эшиклари тақа-тақ ёпилди! “Тўққиз юз миллиард тўққиз юз миллион тўққиз юз минг тўққиз юз сўм!” У пул санашнинг охирига етганди. У бир боғлам юз сўмликларни қоқсуяк қўлларида чангаллаган кўйи атрофига аланглади ва бошқа бир оламга тушиб қолгандай ичида ҳайрат ҳам, изтироб ҳам баравар уйғонганини англади. У санашдан тўхтаган эди. Аммо бу пайтда поезднинг барча эшиклари ёпилиб қолган эди. У баҳайбат мармар устунга суянган ҳолатда ҳушидан кетди.

Бироздан сўнг у олағовур товушлар ичида ғира-шира ўзига келди. Кимдир таассуф билан таъна қиларди: “Шундай қариб, мункиллаб қолган чолнинг бир ўзини кўчага чиқариш инсофдан эмас-да.” Яна кимдир унга қўшилди: “Тўғри айтасиз, бу ўзбекчиликдан эмас! Ўғлими, набирасими ёнида юрса бўлмайдими?..” Тағин ачиниш оҳангида бир овоз эшитилди: “Ким билади дейсиз, балки, шўрлик қариянинг ўзидан бошқа ҳеч кими йўқдир. Бўмасам, бир ўзи ўлигини судраб метрода юрармиди?..” Яна биров гапга қўшилди: “Бечора чол метрогача қандай келдийкин? Рангини қаранг, пахта дейсиз, бир томчиям қони йўқ. Соқоли билан юзининг ранги бир тус бўлиб қолибди. Ёшиям тўқсонлардан ошган кўринади.”

У эса ўзича ғудранарди: “Қанақа тўқсон?.. Ахир, бугун йигирма еттига тўламан-ку! Қизим еттини тўлдиради. Бугун икковимизнинг ҳам туғилган кунимиз. Кечқурун уйимизга меҳмонлар келишади. Ҳозир бозордан торт олишим керак. Шошилмасам бўлмайди.” У ўрнидан турмоқчи бўлди ва бир қўзғалди-да, инграниб жон берди. Унинг қоқсуяк, рангпар қўллари бир боғлам увада юз сўмликни — тўққиз минг тўққиз юз сўмни маҳкам чангаллаган ҳолатда қотиб қолган эди.

Эшқобил ШУКУР

Ражаб ИСЛОМБЕК

ЮРАГИМДА ВАТАН ИШҚИ

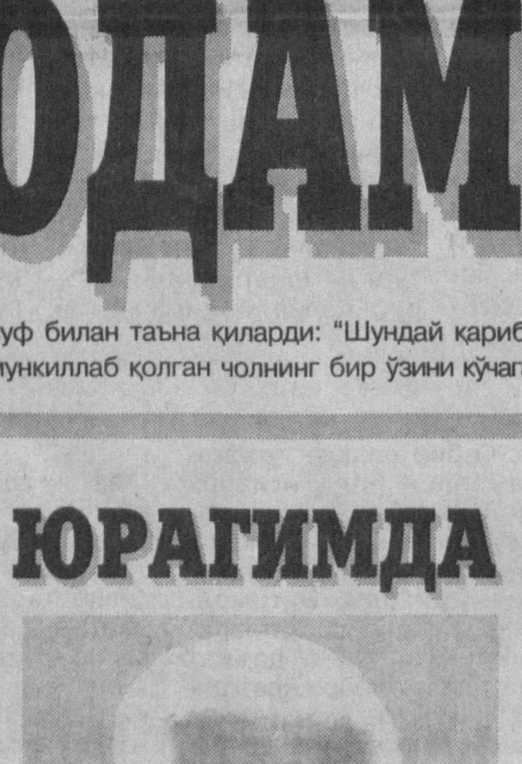

Ражаб ИСЛОМБЕК—Халқаро ахборотлаштириш академиясининг академиги, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби, Россия тиббиёт фанлари академиясининг мухбир аъзоси, Оврўпа қалқонсимон безни тадқиқ қилиш уюшмаси аъзоси, Москва эндокринология институтининг профессори. 130 дан ортиқ илмий асар, 7 та монография муаллифи.
Эътиборингизга олимнинг шеърий машқларидан ҳавола этилмоқда.

Қуёш учиб борар, Ер айланар жим,
Юрагим, дукиллаб ургил бетиним.
Кўксимга муштларинг тушмоқда қаттиқ,
Сен севиб қолибсан, демак, юрагим.

* * *

Қайлардасан, менинг азизим,
Ҳижрон берар дилимга азоб.
Йўлларингда интизор кўзим,
Қайлардасан, жавоб бер, жавоб.

Сенсиз йўқдир умримда маъни,
Битта табассуминг кифоя.
Кел, қалбимнинг танҳо гулшани,
Мангу ишқдан айттил ҳикоя.

Сен келмасанг, юракда ваҳм,
Келсанг, етар кўкларга бошим.
Мен хастага ўзинг қил раҳм,
Юрагимга нур соч, қуёшим.

Ағёрларга қилмасман парво,
Улар жуда ожиздир, ишон.
Дилимдаги ишқ ўтин асло
Ўчиролмас ҳеч ким, ҳеч қачон.

* * *

Тепиб тургил, қалбим, доим тепиб тур,
Юрагим, кўксимда тиним билмай тур.
Айттил, оромингни ўғирлаган ким,
Ким солмиш бунчалар ғалаён, сурур.

Мавж уриб туради уйғоқ силсила,
Демак, кимдир солмиш сенга зилзила.
Демак, сенга тушмиш мангу бир индо,
Биринчи севгидек туғён, ғулғула.

Сени жиловламоқ келмас қўлимдан,
Оташ сочилмоқда яна дилимдан.
Куй янграр. Ёдимда бир малак пайдо,
Яна ишқ ўртайди қалбимни зимдан.

ТЎРТЛИКЛАР

Чарх уриб боракан курраи замин,
Ҳаво, ер, денгизу ўрмонлар бетин.
Моҳият қайдадир? Суқротдан бери
Ҳамон шу жумбоқдир, сирдир яширин.

* * *

Мен қанча беморга беролдим шифо,
Қалб дарзин тушуниб етмадим аммо.
Ожиз қолганимда қилдим муножот:
— Ўзинг мададкорсан, Оллоҳим, танҳо.

* * *

Фарзандда истеъдод бўлмаса агар,
Қамчию калтаклар бермагай самар.
Ҳар кимга бир хислат бергай табиат,
Сен ўша хислатни топгил, эй падар.

* * *

Аҳмоқни катта ё кичик деб бўлмас,
Унга дил сирини ҳеч очиб бўлмас.
Нодон пиширарки шундай бир таом,
Бу таомни зинҳор еб-ичиб бўлмас.

* * *

Марварид садафда етилгай роса,
Кўзинг яйраб кетар мундоқ ушласанг.
У жило бермасди камалак каби,
Агар нур тушмаса, ёғду тушмаса.

* * *

Ҳар қачон ҳаммага меҳнат яхшидир,
Донога риёзат, заҳмат яхшидир.
Яхши фарзанд учун ота-онага
Эл-юртидан қайтган раҳмат яхшидир.

* * *

Кечирилган душман дўст бўлиб қолмас,
Дўстинг ранжиса-да ёвга айланмас.
Инсон қай юртларда яшаб юрмасин,
Юрагида Ватан ишқи ёнар, бас.

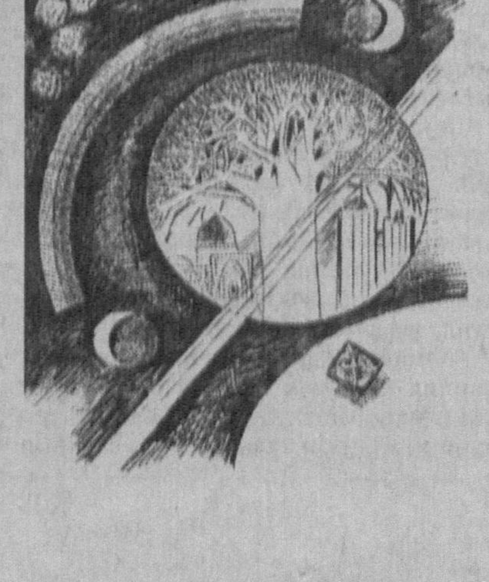

ЗУЛФИЯХОНИМ ҚИЗЛАРИ

Боша баранча бетаа.

Халқ қалбидан жой олишнинг йўллари кўп, лекин энг муҳими — она Ватанга муҳаббат туйғуси билан ёниб яшашдир.

"Саксон йил ловиллаб сўнмаган ўтман",

"Бахтим шул — ўзбекнинг Зулфиясиман", — деб ёзган эди шоира. Яхшилар ўстирган фарзандларни, қурган уйлари, яратган боғлари, қўйинг-чи, элга қилган яхши ишлари билан халқ қалбида қолар экан. Биз ҳам аямизнинг номлари абадийлаштирилишини орзу қилган эдик. Пойтахтимиздаги янги очилган кўчаларнинг бирига Зулфияхоним номи берилди. Давлат мукофотининг таъсис этилиши эса шоира номини абадийлаштиришнинг гўзал бир шакли бўлди!

Бу мукофотга сазовор бўлган иқтидорли қизларимизнинг ҳаммасини юксак ишончу эътибор билан кутлайман. Улардан умидимиз катта.

Хулкар ОЛИМЖОНОВА

Муножот АБДУЛЛАЕВА

НИГОҲГА АЙЛАНИБ БОРАР ТАБАССУМ

Илоннинг ёғидан ясалмагай шам,
Бургутнинг шиддати пинҳондир унда.
Тўйда нон ёпадиган бармоқлар
Ҳар бири чорраҳали йўлдир, бемалол.

Менга узук ясаган заргар,
Марварид четига кемтик тушганин
Кўрмай қолганмидинг
Узук биллурини ясаётганда?!

Бўғма илон каби бу узук
Бармоқларни бўғади энди
Илоннинг ёғидан ясалмагай шам
Бургутнинг шиддати пинҳондир унда.

Қорачуғлар кўзғайди шовқин,
Киприкларда ўйнайди азоб!
Тирноқларни айлаб чақмоқтош
Учқунларни сачрат идрокинг билан,
Эҳтимол, илон ёғи ёнар шам бўлиб.

* * *

Фаришта қонидан қўшилган ифор
Тоза ҳаво йиғи каби сизиб келади дилга.
Ерпараст бўлсам ҳам илинжим тайин
Руҳимдек ўзим ҳам учмоқ истайман
Юракнинг сатҳига гулчамбар тўшаб.

Юлдузлар сабоғин кутаман интиқ.
Қора сутни эмиб келган йиғини
Булбул ноласига сочаман
Парвона қаноти шуълани ёриб,
Бир номни тўқади — суюлган кулгу!

Нигоҳга айланиб борар табассум
Қорачуғлар дунёр шовқинга.
Сарҳаддидан тошаверар тун
Бу қаро гўзалдир, Қаро фусункор
Ичимда йиғлайди
Йиғидан қайғу
Ипларин тўқийди.
Ва мени боғлайди икки оламга
Собит ғунчалардан тўқилган иплар.

Эсимда, мактабда ўқиган пайтларимиз адабиёт дарсини интиқ кутардик. Адабиёт, бу — адаб илми. Шунинг учун ҳам бу фанни ҳаммамиз севардик.

Бир гал, аниқроғи, атоқли шоира Зулфия ижодига доир дарс сўнгида муаллимга шундай савол ҳам бердик: "Зулфия опанинг нечта фарзанди бор? Улар қандай касбларни танлаганлар?" Домла лўндагина жавоб берди: "Бир ўғил, бир қизлари бор". Кейинчалик эса пойтахтимиздаги нуфузли университетда шоиранинг ўша "бир қизи" — Хулкар Олимжоновадан сабоқ олишга муяссар бўлдик.

Бугун Зулфия опанинг қизлари кўп. Яқиндагина уларнинг сони яна ўн тўртта кўпайди. Улар — аъло хулқи, зукколиги, донолиги, ташаббускорлиги билан ноёб истеъдодини намоён этаётган ёшлардир. Улар — адабиёт, маданият, санъат, фан ва таълим соҳаларида эл-юрт равнақи учун фидойи орзу юлдузларидир. Улар мингга яқин тенгдошлари орасидан мукофотга муносиб кўрилганлардир.

ОРЗУ ЮЛДУЗЛАРИ

Танлов ғолиблари рўйхатига кўз югуртириш эканмиз, уларнинг айримлари номи танишлигига эътибор қаратамиз: Муножот Абдуллаева, Гулчеҳра Зокирова (Беназир), Севинч Мўминова... Булар адабиётимизга, санъатимизга ўз сўзи, ўз овози билан кириб келаётган ёшлар-ку, деймиз дилимиз ёришиб. Беихтиёр уларнинг сафдошлари билан ҳам қизиқамиз...

Дарвоқе, Муножотнинг шеърий машқлари жуда жозибали, ўзига хос — туғма қобилиятини намоён этиб турибди. Ҳали мактаб ўқувчиси бўлишига қарамай, "Настарин", "Марваридлар тўкаётган тонг" тўпламларини чоп этишга муваффақ бўлган. Шунингдек, чет тилларни билиши, таржимонлик иқтидори ҳам чакки эмас. Хусусан, Муножот Пол Элюар (Франция), Камилла Сбарбаро (Италия), Сесия Дей Люис (Англия), Ян Кастро (Чехия), Уилям Батлер Йейст (Ирландия) сингари модерчи шоирларнинг шеърларини рус ва инглиз тилларидан ўгирган.

Иқтидорли шоира Беназир, яъни Гулчеҳра Зокирова ҳам адабий жараёнда фаол қатнашаётган ёшлардан. У Олий Адабиёт курси тингловчиси. "Сен барибир гўзалсан, ҳаёт", "Садосиз товушлар" номли шеърий тўпламлари ўз мухлисларини топган. У ёш ижодкорларнинг "Зомин — 2000" анъанавий семинари совриндори ҳамдир. Бир сўз билан айтганда, Беназирнинг ижодий фаолияти катта умид уйғотади.

Ёш бўлишига қарамай аллақачон мухлислар қалбидан жой олиб улгурган Севинч Мўминованинг санъати янада таҳсинга сазовор. У беш йил муқаддам Фарғона вилоят "Қўшиқ байрами", 2000 йилда "Янги тароналар" республика миллий эстрада қўшиқчилари танловларида муваффақиятли иштирок этган. "Водий овози" кўрик-танловида эса ғолибликни қўлга киритган.

Севинч — серқирра ижод соҳибаси. У таниқли адиб Эркин Аъзам асари асосида суратга олинган "Дилхирож" бадиий фильмида бош ролни ижро этиб, кино оламига ҳам дадил қадам қўйди.

Ёшларга хос ғайрат-шижоат, ижодий изланувчанлик, ўз қобилиятини рўёбга чиқариш йўлидаги саъй-ҳаракатлар қорақалпоғистонлик Фазу Шержанова, бухоролик Дилдора Авезова, сирдарёлик Гулрух Донийрова, Тошкент Давлат Аграр университети магистранти Екатерина Аблаева, Ўзбекистон Давлат Жаҳон тиллари университети талабаси Малика Раҳмонбекова каби бошқа совриндорлар фаолиятида ҳам етакчи ўрин тутади.

Улар ўз ижоди, изланишлари билан фанимиз, маданиятимиз, адабиёт ва санъатимиз равнақига ўзининг муносиб ҳиссаларини қўшишлари шубҳасиз.

Сафар ОЛЛОЁР

КУТЛАЙМИЗ!

ҲОФИЗНИНГ АСКИЯЧИ ЎҒЛИ

Қадимдан сўз санъатини пухта эгаллаган таниқли кулги усталари эл ардоғида бўлиб келган. Шундай санъаткорлардан бири — қўшиқчи, аскиячи ҳамда созанда Абулқосим Тўйчиевдир. Унинг ҳангомаларини бир эшитган киши яна қайта эшитишни истайди. Шунинг ўзи санъаткорлар учун чинакам бахт.

Абулқосим Тўйчиев Тошкент шаҳридаги Гулбозор маҳалласида, Ўзбекистон халқ ҳофизи Мулла Тўйчи Тошмуҳамедов оиласида туғилиб, вояга етди. Мусиқа техникумининг ўзбек халқ чолғулари бўлимида Ўзбекистон халқ артисти, уста Олим Комилов қўлида таҳсил олди. Устоз унга доира чалишни, қўшиққа жўр бўлишни ўргатди. Зеҳни ўткир Абулқосим Тўйчиев тез орада Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон давлат академик катта театрига таклиф этилиб, устозлари — Ўзбекистон халқ артистлари Лутфихоним Саримсоқова, Ҳалима Носирова, Мукаррам Турғунбоева, Галия Измайлова, Бобораҳим Мирзаевлардан ижро маҳоратини, саҳна ҳаракатларини бирма-бир ўрганди. Иккинчи жаҳон уруши йилларида таниқли санъаткорлар билан бирга жангчилар ҳузурида концерт дастурларини намойиш этди. Абулқосим Тўйчиев урушдан сўнг Муқимий номидаги ўзбек давлат мусиқий театрида ишлай бошлади. Ўзбекистон халқ артисти Раззоқ Ҳамроев, Маҳмуджон Ғофуров, Соиб Хўжаев, Рауф Болтаевлар билан бирга саҳнага чиқиб, "Нурхон"да Тўрахўжа Саркор, "Тоҳир ва Зуҳра"да Қоработир, Хон Бобохон, "Алпомиш"да Кўкалдош, "Фарҳод ва Ширин"да Хисрав ролларини ижро этди.

Кейинчалик Телерадиокомпанияда созанда ва хонанда бўлиб хизмат қилди. Абулқосим Тўйчиев "Ушшоқ", "Баёт-1" ва "Баёт-2", "Уфори", "Фарғона тонг отгунча" каби мумтоз қўшиқларни маҳорат билан ижро этиб, Ўзбекистон халқ ҳофизлари Маъмуржон Узоқов, Жўрахон Султонов, Ўзбекистон халқ артистлари Ғанижон Тошматов, Гавҳарҳоним Раҳимова каби санъаткорлар билан ёнма-ён ижод қилди.

Санъаткор номини элга танитган, унга обрў-эътибор келтирган асосий хусусиятлардан бири аскиячилик ва сўз маҳорати, кўплаб пайровларни ёд билиши, қизиқ-қизиқ ҳангомаларни маҳорат билан ижро эта олишидир.

Таниқли санъаткор, "Эл-юрт ҳурмати" ордени соҳиби Абулқосим Тўйчиевга муборак ёши муносабати билан сиҳат-саломатлик, бардамлик тилаймиз.

Бахтиёр НАЗАРОВ,
Нодирбек САЙФУЛЛАЕВ

Душанба '17. III

«Ўзбекистон» телеканали

6.00 «Ассалом, Ўзбекистон!»
8.00-8.45 «Таҳлилнома».
8.45, 17.55 ТВ маркет.
8.50 Болалар учун. «Санъат ғунчалари».
9.10 «Тўртинчи ҳокимият».
9.25 «Камалак». Болалар учун кинодастур.
10.00, 12.00, 14.00, 18.00 ЯНГИЛИКЛАР
10.05 «Кўк қуш». Бадиий фильм.
11.40 Ўзбекистон телерадиокомпанияси дуторчилар ансамблининг концерти.
12.05 «Аср муаммоси».
«Болалар сайёраси»:
12.25 1. «Улғайиш поғоналари». 2. «Олтин тож». Телевизион ўйин.
13.20 Мусиқий танаффус.
13.35 «КиноТеатр».
13.55, 17.35 ТВ анонс.
14.10 «Обод уйда пок одамлар яшайди».
14.30 **Кундузги сеанс:** «Одам бўлмайди». Бадиий фильм.
16.05 «Қалб гавҳари».
16.25 «Камилла». Телесериал.
16.45 «Тиббиёт одимлари».
17.00 «Қуён оғаникида ҳовли тўйи». Мультфильм.
17.20 «Нурли манзиллар».
17.40 Мусиқий танаффус.
18.10 «Шум бола». Ҳажвий киножурнал.
18.20 «Репортаж».
18.25 Мумтоз наволар.
18.40 «Ўзбектелефильм» намойиши: «Асрлардан ҳикоя сўйлаб», «Сарчашма».
19.05 «Мулкдор».
19.25, 19.55, 20.25, 21.00 ЭЪЛОНЛАР
19.30 «Ахборот» (рус тилида)
20.00 Оқшом эртаклари.
20.15 Биржа ва банк хабарлари.
20.30 «Ахборот».
21.05 **2003 йил - Обод маҳалла йили.** «Кўпчилик каторида».
21.25 ТВ клип.
21.30 **«Ўзбекистон» каналида илк маротаба:** «Камилла». Телесериал.
22.00 «Парламент соати».
22.20 «Япония: руҳият ва макон». Ҳужжатли телесериал премьераси.
23.05 «Ахборот-дайжест».
23.25-23.30 Ватан тимсоллари.

«Ёшлар» телеканали

Профилактика муносабати билан, душанба 17 март куни «ЁШЛАР» телеканали кўрсатувлари соат 14.55 бошланади.
14.55 Кўрсатувлар дастури.
15.00 «Давр» ҳафта ичида.
15.30 ТВ-анонс.
15.35 «Мульттомоша».
15.50 Жаҳон жуғрофияси.
16.40 Спорт ҳафтаномаси.
16.55 Кўрсатувлар дастури.
17.00 «Янги авлод» почтаси.
17.15 «Анпанман». Мультсериал.
17.40 ТВ-анонс.
17.45 Белида белбоғи борлар.
18.05 Жар ёқасида.
18.25 Ёшлар овози.
18.45 ТВ-анонс ва Ҳандалакплюс.
18.55, 21.55 Иқлим.
19.00 Давр.
19.35 ТВ-анонс.
19.40 «Давр»-репортаж.
19.50 Ёшлик наволари.
20.05 Қишлоқдаги тенгдошим.
20.25, 21.20, 22.35 ЭЪЛОНЛАР
20.30 «Пойдевор». Видеофильм. 1-қисм.
21.25 Бир ўлкаки.
21.45 Олтин мерос.
22.00 Давр.
22.40 ТВ-анонс.
22.45 «Муҳаббат қаҳваси». Телесериал.
23.10 «Ёшлар» телеканалида спорт: Интерфутбол. Танаффус пайтида:
23.55 Давр.
1.00 -1.05 Хайрли тун!

«Тошкент» телеканали

17.10 Кўрсатувлар тартиби.
17.20 TTVда сериал. «Муҳаббат риштаси».
17.55, 19.05, 21.50 «Экспресс» телегазетаси.
18.15 Болажонлар экрани.
18.30, 20.00, 21.10 «Пойтахт». Ахборот дастури.
18.50 «Спорт ва болалар».
19.25 «Халқ саломатлиги йўлида».
19.50 «Avto-news».
20.25 TTVда сериал. «Мафтункор аёл».
21.30 «Хусусийлаштириш: қадамбақадам».
22.10 «Пойтахт шарҳи».
22.35 «Боғ». Телевизион бадиий фильм. 1-қисм (Ўзбектлефильм)
23.20-23.25 «Хайрли тун, шаҳрим!»

«Халқаро» телеканал

17.30-18.00 ТУРКИЯ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ
18.00 Кўрсатувлар тартиби.
18.05 «Мультсеанс».
18.20 «Вести».
18.35 «Муз zone».
18.45 «Евроньюс» янгиликлари.
Биринчи канал
19.00 «Мени кутгил».
20.00 «Ким миллионер бўлишни истайди?» Телеўйин.
21.00 «Время».
21.35 «Сўнгги қаҳрамон-3».
ЎзТВ–IV
22.40 Кинематограф. «Муҳаббат ва хиёнат». Бадиий фильм. 1-қисм.
23.45 «Ахборот» (рус тилида)
0.20 «Тунингиз осуда бўлсин!»

Сешанба '18. III

«Ўзбекистон» телеканали

6.00 «Ассалом, Ўзбекистон!»
8.00-8.45 «Таҳлилнома».
8.35.17.55 ТВ маркет.
8.40 Газеталар шарҳи.
9.00 «Ўзбеккино» тақдим этади: «Хаттотлик санъати». Премьера.
9.15 «Рангин дунё».
9.30 «Жасур чўпон бола». Мультфильм.
9.40 «Парламент соати».
10.00, 12.00, 14.00, 18.00 ЯНГИЛИКЛАР
10.05 «Мулкдор».
10.25 «Панагеянинг ўғирланиши». Бадиий фильм.
11.55, 15.25 ТВ анонс.
12.05 Мусиқий танаффус.
12.20 «Нигоҳ».
12.40 «Кўпчилик қаторида».
13.00 «Оталар сўзи - ақлнинг кўзи».
14.10 «Муносабат».
14.45 «Яхши - ёмон йигитлар». Телесериал.
15.30 «Ажаб саодат эрур».
15.50 Эстрада тароналари.
16.05 «Камилла». Телесериал.
16.35 «Қишлоқ ҳақида ўйлар».
16.55 «Ватанимга хизмат қиламан».
18.10 «Репортаж».
18.15 «Баркамол авлод орзуси».
18.35 «Тафсилот».
18.55 «Ўзбектелефильм» намойиши: «Ҳамиша навқирон қалблар».
19.05 «Инсон ва қонун».
19.25, 19.55, 20.25, 21.00, 21.25 ЭЪЛОНЛАР
19.30 «Ахборот» (рус тилида)
20.00 Оқшом эртаклари.
20.15 FCN «Ўзбекистон янгиликлари» (инглиз тилида)
20.30 «Ахборот».
21.05 «Солиқ ва биз».
21.30 **«Ўзбекистон» каналида илк маротаба:** «Камилла». Телесериал.
«Спорт» дастури:
22.00 «Бир умр ҳамроҳим».
22.15 Футбол. Ўзбекистон чемпионати. «Трактор» - «Металлург».
23.05 «Ахборот-дайжест».
23.25-23.30 Ватан тимсоллари.

«Ёшлар» телеканали

8.55 Кўрсатувлар дастури.
9.00 Давр.
9.15 «Янги авлод» почтаси.
9.30 «Анпанман». Мультсериал.
9.55 Саломатлик сирлари.
10.15 «2000 йилдан сўнг». Сериал.
10.35 «Давр»-репортаж.
10.45 Бизнес-академия.
11.00 ТВ-анонс.
11.05 Кинотақдим.
11.25 Жар ёқасида.
11.45 «Пойдевор». Видеофильм. 1-қисм.
12.35 Ёшлар овози.
12.55 Интерфутбол.
14.35 Қишлоқдаги тенгдошим.
14.55 «Кусто командасининг сув ости саргузаштлари». Телесериал.
15.45 Саломат бўлинг.
16.05 «Ит уяси». Телесериал.
16.30 Кўрсатувлар дастури.
16.35 «Янги авлод» студияси: «Кичкинтой театри».
16.55 «Анпанман». Мультсериал.
17.20 ТВ-анонс.
17.25 Таянч.
17.50 Минг бир маслаҳат.
18.10 Ёшлар овози.
18.30 Автопатруль.
18.50 ТВ-анонс.
18.55, 21.55 Иқлим.
19.00 Давр.
19.35 ТВ-анонс.
19.40 Муҳаббат қўшиқлари.
19.55 Давр-интервью.
20.10 Марди майдон.
20.30, 21.25, 22.35 ЭЪЛОНЛАР
20.35 «Пойдевор». Видеофильм. 2-қисм.
21.30 Бир ўлкаки.
21.50 Олтин мерос.
22.00 Давр.
22.40 ТВ-анонс.
22.45 «Муҳаббат қаҳваси». Телесериал (якунловчи қисм)
23.10 «Ишонарсиз воқеа». Ҳажвий новелла.
23.20 «Ёшлар» телеканалида спорт дастури: «Нокаут».
23.45 Давр.
0.00-0.05 Хайрли тун!

«Тошкент» телеканали

17.10 Кўрсатувлар тартиби.
17.20 «TTVда сериал. «Муҳаббат риштаси».
17.55, 19.05, 21.50 «Экспресс» телегазетаси.
18.15 Болажонлар экрани.
18.30, 20.00, 21.10, 22.10 «Пойтахт» ахборот дастури.
18.50 «Ҳимоя».
19.25 «Мумтоз наволар».
19.45 «Суҳбатдош».
20.25 TTVда сериал. «Мафтункор аёл».
21.30 «Ҳамшаҳарлар».
22.35 «Боғ». Телевизион бадиий фильм. 2-қисм (Ўзбектелефильм)
23.20-23.25 «Хайрли тун, шаҳрим!»

«Халқаро» телеканал

БИРИНЧИ КАНАЛ
7.30-9.00
17.30-18.00 ТУРКИЯ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ
18.00 Кўрсатувлар тартиби.
18.05 «Мультсеанс».
18.20 «Вести».
18.35 «Топ мюзик».
18.45 «Евроньюс» янгиликлари.
БИРИНЧИ КАНАЛ
19.00 «Ишонч ва муҳаббат замини». Сериал.
20.00 «Қиролича даври». Ҳужжатли фильм.
21.00 «Время».
ЎзТВ–IV
21.40 «Хроника».
21.55 «Ҳинд оҳанглари».
22.20 FCN Ўзбекистон янгиликлари (инглиз тилида)
22.30 Кинематограф. «Муҳаббат ва хиёнат». Бадиий фильм. 2-қисм.
23.35 «Ахборот».
00.10 «Тунингиз осуда бўлсин!»

Чоршанба '19. III

«Ўзбекистон» телеканали

6.00 «Ассалом, Ўзбекистон!»
8.00-8.35 «Ахборот».
8.35, 17.55 ТВ маркет.
8.40 Газеталар шарҳи.
9.00 «Баркамол авлод орзуси».
9.20 «Симфоник мусиқа дунёси».
9.40 «Инсон ва қонун».
10.00, 12.00, 14.00, 18.00 ЯНГИЛИКЛАР
10.05 «Тафсилот».
10.25 «Бу ранг-баранг олам». Бадиий фильм.
11.30 «Озода бўлса шаҳринг».
11.50 Мусиқий танаффус.
12.05 «Солиқ ва биз».
12.25 М. Юсуф. «Чеча». Аброр Ҳидоятов номидаги ўзбек давлат драма театрининг спектакли.
14.10 «Талабалик йилларим».
14.30 «Остонаси тиллодан».
14.50 ТВ анонс.
14.55 «Камилла». Телесериал.
15.25 «Ягона оилада».
15.55 «Бугуннинг одамлари».
16.05 Футбол. Ўзбекистон чемпионати. «Насаф» - «Сурхон».
«Болалар сайёраси»:
16.55 1. «Болалар ва катталар». 2. «Қувноқ шаҳарча». Телемусобақа.
18.10 «Репортаж».
18.15 «Ҳунарманд».
18.35 «Бир умр ҳамроҳим». Спорт дастури (рус тилида)
18.50 «Ўзбектелефильм» намойиши: «Қуёшли ўлкам», «Ўзбекистон маркаси».
19.10 «Мулкдор».
19.25, 19.55, 20.25, 21.00 ЭЪЛОНЛАР
19.30 «Ахборот» (рус тилида)
20.00 Оқшом эртаклари.
20.15 «Юзма-юз».
20.30 «Ахборот».
21.05 «Муносабат».
21.40 «Ўзбекистон» каналида илк маротаба: «Камилла». Телесериал.
22.10 А. Обиджон. «Сумалак танлови». Бадиий-мусиқий дастур. 1-қисм.
23.10 «Ахборот-дайжест».
23.30-23.35 Ватан тимсоллари.

«Ёшлар» телеканали

8.55 Кўрсатувлар дастури.
9.00 Давр.
9.15 «Янги авлод» студияси: «Кичкинтой театри».
9.35 «Анпанман». Мультсериал.
10.00 Давр-интервью.
10.15 ТВ-анонс.
10.20 «2000 йилдан сўнг». Сериал.
10.40 Тараққиёт уфқлари.
11.00 «Ит уяси». Телесериал.
11.25 Таянч.
11.50 «Пойдевор». Видеофильм. 2-қисм.
12.40 Қуёшли юрт одамлари.
12.55 «Ишонарсиз воқеа». Ҳажвий новелла.
13.05 Ёшлар овози.
13.25 «Ёшлар» телеканалида спорт дастури: 1. Нокаут. 2. Теннис.
14.30 Белида белбоғи борлар.
14.50 Болалар экрани. «Олтин мих». Мультфильм.
15.00 Меҳр кўзда.
15.45 Автопатруль.
16.05 «Ит уяси». Телесериал.
16.30 ТВ-анонс.
16.35 Кўрсатувлар дастури.
16.40 «Янги авлод» студияси: «Оқ кабутар».
17.00 «Анпанман». Мультсериал.
17.25 Йигит омон бўлса....
17.40 Замона ёшлари.
18.00 Чемпион сирлари.
18.20 Сийрат.
18.40 Каталог.
18.50 ТВ-анонс.
18.55, 21.55 Иқлим.
19.00 Давр.
19.35 ТВ-анонс.
19.40 Ёшлар овози.
20.00 Спортлото.
20.10 «Ёр ишқи». Мусиқий дастур.
20.25 Ҳозирги замон ўзбек шеъриятидан.
20.30, 21.25, 22.35 ЭЪЛОНЛАР
20.35 «Пойдевор». Видеофильм. 3-қисм.
21.30 «Бунёдкор» ёшлар телеклуби.
21.50 Олтин мерос.
22.00 Давр.
22.40 ТВ-анонс.
22.45 «Рей Брэдбери театри». Телесериал.
23.10 «Ёшлар» телеканалида спорт: Интерфутбол. Танаффус пайтида:
23.55 Давр.
1.00-1.05 Хайрли тун!

«Тошкент» телеканали

17.10 Кўрсатувлар тартиби.
17.20 «ТТВда сериал: «Муҳаббат риштаси».
17.55, 19.00, 23.20 «Экспресс» телегазетаси».
18.15 «Хайрли оқшом».
18.30, 20.00, 21.10, 23.40 «Пойтахт» ахборот дастури.
18.50 «Кулишни унутманг».
19.20 «Аёл қалби».
19.40 «Мусиқий меҳмонхона».
20.25 TTVда сериал. «Мафтункор аёл».
21.30 «Моҳир».
22.30 «Боғ». Телевизион бадиий фильм. 3-қисм (Ўзбектелефильм)
23.15-23.20 «Хайрли тун, шаҳрим!»

«Халқаро» телеканал

БИРИНЧИ КАНАЛ
7.30-9.00
17.30-18.00 ТУРКИЯ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ
18.00 Кўрсатувлар тартиби.
18.05 «Вести».
18.20 «Дунёнинг янги мўъжизалари».
18.45 «Евроньюс» янгиликлари.
БИРИНЧИ КАНАЛ
19.00 «Ишонч ва муҳаббат замини». Сериал.
20.00 «Рақс қироли».
21.00 «Время».
ЎзТВ–IV
21.40 В. Маркин ижросида концерт дастури.
23.10 «Ахборот» (рус тилида)

Пайшанба '20. III

«Ўзбекистон» телеканали

6.00 «Ассалом, Ўзбекистон!»
8.00-8.35 «Ахборот».
8.35, 17.55 ТВ маркет.
8.40 Газеталар шарҳи.
«Болалар сайёраси»:
9.00 1. «Болалар ва катталар». 2. «Қувноқ шаҳарча». Телемусобақа.
10.00, 12.00, 14.00, 18.00 ЯНГИЛИКЛАР
10.05 Алифбо сабоқлари.
10.25 «Тилсимой ғаройиб қизалоқ». Бадиий фильм.
11.35 «Мулкдор».
11.50 «Уйқу салтанати». Мультфильм.
12.05 «Шахс ва жамият».
12.25, 13.55 ТВ анонс.
12.30 «Наврўз васфи». Адабий-мусиқий композиция.
12.50 «Адабий жараён».
13.15 «Фанимиз истиқболлари».
13.35 «Оламга саёҳат». Кинокўрсатув.
14.10 «Қувноқлар ва зукколар». Телемусобақа.
15.10 «Моҳият».
15.30 «Саҳна ҳаёти».
15.50 ИИВ «Осиё юлдузлари» ашула ва рақс ансамблининг концерти.
16.05 «Камилла». Телесериал.
«Болалар сайёраси»:
16.35 1. «Боликнинг мовий осмони». 2. «Қизиқарли учрашувлар».
17.35 «Халқаро ҳаёт - шарҳловчилар нигоҳида».
18.10 «Репортаж».
18.15 «Мураббий». Спорт дастури.
18.30 «Яхши ният». Телелотерея.
18.55 «Қўшиғимиз Сизга армуғон».
19.10 «Инсон ва қонун».
19.30 «Ахборот» (рус тилида)
20.00 Оқшом эртаклари.
20.15 FCN «Ўзбекистон янгиликлари» (инглиз тилида)
20.30 «Ахборот».
21.05 «Наврўз: кеча ва бугун». Ҳужжатли фильм премьераси.
21.25 Телемулоқот:
22.05 **«Ўзбекистон» каналида илк маротаба:** «Камилла». Телесериал.
22.35 А. Обиджон. «Сумалак танлови». 2-қисм.
23.35 «Ахборот-дайжест».
23.55-24.00 Ватан тимсоллари.

«Ёшлар» телеканали

8.55 Кўрсатувлар дастури.
9.00 Давр.
9.15 «Янги авлод» студияси: «Оқ кабутар».
9.35 «Анпанман». Мультсериал.
10.00 Минг бир маслаҳат.
10.20 Замона ёшлари.
10.40 Ёшлар овози.
11.00 Спорт-қитъаси (рус тилида)
11.30 Чемпион сирлари (рус тилида)
11.50 «Пойдевор». Видеофильм. 3-қисм.
12.40 Сийрат.
13.00 Интерфутбол.
14.40 Бир ўлкаки.
15.00 Ажойиб хаёлпараст. Бадиий фильм.
16.15 Гурланда Наврўз.
16.35 ТВ-анонс.
16.40 Кўрсатувлар дастури.
16.45 «Янги авлод» студияси: «Шоҳсупа», Боланинг тили.
17.25 ТВ-анонс.
17.30 «Янги аср Наврўзи» («Ўзбектелефильм»)
17.50 Ёшлар овози.
18.10 Аскар мактублари.
18.30 Табобат оламида.
18.50 ТВ-анонс.
18.55, 21.55 Иқлим.
19.00 Давр.
19.35 Баҳор тароналари.
19.50 Давр-интервью.
20.05 Бегойим.
20.25, 21.20, 22.35 ЭЪЛОНЛАР
20.30 «Пойдевор», Видеофильм. 4-қисм.
21.25 «Бунёдкорлик» туркумидан: «Азалий, абадий, ўлмас». Видеофильм.
21.50 Олтин мерос.
22.00 Давр.
22.40 ТВ-анонс.
22.45 «Сен излаб...». Қисқа метражли телевизион бадиий фильм («Ўзбектелефильм»)
23.20 «Ёшлар» телеканалида спорт: Интерфутбол. Танаффус пайтида:
0.05 Давр.

«Тошкент» телеканали

17.10 Кўрсатувлар тартиби.
17.20 TTVда сериал. «Муҳаббат риштаси».
17.55, 19.05, 21.45 «Экспресс» телегазетаси.
18.15 Болажонлар экрани.
18.30, 20.00, 21.10, 22.05 «Пойтахт». Ахборот дастури.
18.50 «Билим телеклуби».
19.25 «Ижод қирралари».
19.40 «Камолот фасли».
20.25 TTVда сериал. «Мафтункор аёл».
21.30 «Эл хизматида».
21.45 «Дорихона эшитади». Бевосита мулоқот.
22.35 «Боғ». Телевизион бадиий фильм. 4-қисм (Ўзбектелефильм)

«Халқаро» телеканал

БИРИНЧИ КАНАЛ
7.30-9.00
17.30-18.00 ТУРКИЯ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ
18.00 Кўрсатувлар тартиби.
18.05 «Вести».
18.20 «Спорт технологияси».
18.40 «Евроньюс» янгиликлари.
БИРИНЧИ КАНАЛ
19.00 «Ишонч ва муҳаббат замини». Сериал.
20.00 «Мусиқий серпантин».
21.00 «Время».
ЎзТВ–IV
21.40 «Юксак технологиялар олами».
21.50 «Соккер клуб».
22.10 Бокс. Владимир Кличко - Корри Сандерс.
22.45 **FCN «Ўзбекистон янгиликлари» (инглиз тилида).**
22.55 Кинематограф. «Аргентиналик Нью Йоркда». Бадиий фильм.
0.25 «Ахборот» (рус тилида)

Жума '21. III

«Ўзбекистон» телеканали

Наврўз айёмингиз муборак бўлсин!
6.00 «Ассалом, Ўзбекистон!»
8.00 - 8.35 «Ахборот».
8.40 Газеталар шарҳи.
9.00 «Камалак». Байрам сони.
10.00 Алишер Навоий номидаги Миллий боғдан Наврўз байрамига бағишланган тантаналар олиб кўрсатилади.
12.00 «Баҳор созлари.
12.15 «Алпомиш авлодлари». Спорт дастури.
12.35 «Деҳқон баҳори».
12.55 «Қуёшдан куч олиб».
13.10 Айёмингиз муборак!
13.15 «Наврўз туҳфаси». Театрлаштирилган томоша.
13.45 «Олтин бешик».
14.05 «Ҳар баҳорда шу бўлар такрор».
14.20 «Нотаниш полвон». Бадиий фильм премьераси.
15.40 «Ягона оилада».
16.10 «Айёмингиз муборак!»
16.15 Пойтахт майдон ва сайлгоҳларидан репортаж.
16.35 «Йил боши ёки суюнчи». Бадиий-мусиқий дастур.
17.05 Вилоятларда Наврўз байрами.
17.20 «Олтин тож». Телевизион ўйин.
18.00 «Бугуннинг одамлари».
18.10 «Репортаж».
18.15 «Айёмингиз муборак!»
18.30 «Умид». Телелотерея.
19.00 «Яхшилик». Телешоу.
19.25, 19.55, 20.25, 21.00 ЭЪЛОНЛАР
19.30 «Ахборот» (рус тилида)
20.00 Баҳор мушоираси.
20.30 «Ахборот».
21.20 «Айёмингиз муборак!»
21.30 Алишер Навоий номидаги Миллий боғдан Наврўз байрамига бағишланган тантаналар олиб кўрсатилади (ёзиб олинган)
23.30 «Ахборот-дайжест».
23.50 «Кичкина табиб». Бадиий фильм.
01.20-01.25 Ватан тимсоллари.

«Ёшлар» телеканали

7.55 Наврўзингиз муборак бўлсин!
8.00 Давр тонги.
9.00 «Янги авлод» студияси намойиш этади...
9.50 Наврўз оҳанглари.
10.00 Алишер Навоий номидаги миллий боғдан Наврўз байрамига бағишланган тантаналар олиб кўрсатилади.
12.00 Чавандоз.
12.25 Очил дастурхон.
12.55 Оҳанрабо.
13.35 Гурланда Наврўз.
13.55 Наврўз фантазияси.
14.55 ТВ-анонс.
15.00 Давр.
15.15 «Пойдевор». Видеофильм. 4-қисм.
16.05 Наврўз тароналари.
16.20 «Бойчечак». Қисқа метражли телевизион бадиий фильм («Ўзбектелефильм»)
16.55 Янги авлод студияси намойиш этади: «Сумалак базми».
18.05 Қишлоқдаги тенгдошим.
18.25 Жараён.
18.50 Наврўзингиз муборак бўлсин!
18.55, 21.55 Иқлим.
19.00 Давр.
19.35 ТВ-анонс.
19.40 Баҳор соғинчи.
20.40, 22.35 ЭЪЛОНЛАР
20.45 «Заковат» интеллектуал ўйини.
21.45 Олтин мерос.
22.00 Давр.
22.40 ТВ-анонс.
22.45 Ҳандалак.
23.15 «Умид юлдузлари». Мусиқий дастур.
0.25 «Учрашув». Телевизион бадиий фильм («Ўзбектелефильм»)
0.55-1.00 Наврўзингиз муборак бўлсин!

«Тошкент» телеканали

8.55 Кўрсатувлар тартиби.
9.00 «Пойтахт» ахборот дастури.
9.30 «Навниҳол».
9.50 «Улоқ». Ҳужжатли фильм.
10.00 АЛИШЕР НАВОИЙ НОМИДАГИ МИЛЛИЙ БОҒДАН «НАВРЎЗ» БАЙРАМИГА БАҒИШЛАНГАН ТАНТАНАЛАР ОЛИБ КЎРСАТИЛАДИ.
12.00 «Лайлак келди...» фольклор ансамблининг чиқиши.
12.15 Кинонигоҳ. «Суюнчи».
13.25-13.55 «Пойтахт» ахборот дастури.
17.10 Кўрсатувлар тартиби.
17.20 «Болажонлар экрани».
17.50 «Умид юлдузлари».
18.15 «Кўркам ўлкам».
18.30 «Пойтахт». Ахборот дастури (рус)
19.00 «Ассалом, Наврўз!» Мусиқий дастур.
19.20 «Наврўз ҳангомалари».
20.00 «Пойтахт» ахборот дастури.
20.30 «Фаровонлик бекати».
22.00 «Боғ». Телевизион бадиий фильм. 5-қисм (Ўзбектелефильм)
22.45 Кинонигоҳ: «Водиллик келин».

«Халқаро» телеканал

БИРИНЧИ КАНАЛ
7.30-9.00
10.00-12.00 Алишер Навоий Миллий боғдан Наврўз байрамига бағишланган тантаналар олиб кўрсатилади.
17.00-17.30 ТУРКИЯ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ
17.30 Кўрсатувлар тартиби.
17.35 «Мультсеанс».
17.50 «Евроньюс» янгиликлари.
18.10 «Топ мюзик».
БИРИНЧИ КАНАЛ
18.25 Ҳужжатли детектив.
19.00 «Ишонч ва муҳаббат замини». Сериал.
19.50 «Мўъжизалар майдони».
21.00 «Время».
ЎзТВ–IV
21.35 Т. Полонская билан бирга.
21.55 «Дурдаршан».
22.20 Кинематограф. «Тўйдаги қўшиқчи». Бадиий фильм.
23.45 «Ахборот» (рус тилида)

Шанба '22. III

«Ўзбекистон» телеканали

6.00 «Ассалом, Ўзбекистон!»
8.00-8.35 Ахборот».
8.35 ТВ маркет.
8.40 Газеталар шарҳи.
9.00 «Кўклам соғинчи». Мусиқий дастур.
9.15 «Алпомиш авлодлари». Спорт дастури.
9.35 «Бу турфа олам».
10.30, 12.50, 16.45 ТВ анонс.
10.35 «Маърифат». Телеальманах.
10.55 «Спирит - Симорон оти». Мультфильм.
12.10 «Санъатга бахшида умр».
12.30 «Хуш келдинг, Наврўз!»
12.55 «Яна ўша Насриддин». Бадиий фильм. 1-2-қисмлар («Ўзбектелефильм»)
14.35 «Яхшилик». Телешоу.
15.00 Мусиқий танаффус.
15.15 «Келинлар қўзғолони». Бадиий фильм.
16.25 «Бу ажиб фасл». Телеальманах.
16.50 «Мўъжизалар майдончаси». Телешоу.
17.50 «Бахтимизга омон бўлинг».
18.10 «Концертдан сўнг». Телетақриз.
18.35 «Ўзбектелефильм» намойиши: «Бойсун баҳори».
19.05 «Қишлоқ ҳақида ўйлар».
19.25, 19.55, 20.25, 21.00, 21.55 ЭЪЛОНЛАР
19.30 «Ахборот» (рус тилида)
20.00 Оқшом эртаклари.
20.15 FCN «Ўзбекистон янгиликлари» (инглиз тилида)
20.30 «Ахборот».
21.05 «Обод уйда пок одамлар яшайди».
21.25 «Қадаминг қутлуғ бўлсин Наврўз!» Мусиқий дастур.
«Тунги ёғду». Дам олиш дастури:
22.00 «Гап чиқди»га гап чиқди».
22.25 «Парадизо» кинотеатри». Бадиий фильм. 1-қисм.
23.20 «Ахборот-дайжест».
23.40-23.45 Ватан тимсоллари.

«Ёшлар» телеканали

7.55 Кўрсатувлар дастури.
8.00 Давр тонги.
9.00 «Янги авлод» студияси намойиш этади...
9.50 Мультфильм «Гуллар шаҳри».
10.15 Табобат оламида.
10.35 ТВ-анонс.
10.40 Ринг қироллари.
11.40 Баҳор қўшиқлари.
11.55 Болалар экрани. «Кулол ва хумча».
13.10 Бир ўлкаки.
13.30 Маслаҳат.
15.00 Наврўзингиз муборак бўлсин!
15.05 «Ёшлар» телеканалида спорт дастури: Теннис.
15.45 Ёшлар овози
16.05 ТВ-анонс.
16.10 Бегойим
16.30 Кўрсатувлар дастури.
16.35 «Янги авлод» студияси намойиш этади...
17.25 «Қўнғироқ гул». Мультфильм.
17.50 Бола тилидан.
18.20 Мозийдан келажакка.
18.40 Каталог.
18.50 ТВ-анонс.
18.55, 21.55 Иқлим.
19.00 Давр.
19.35 ТВ-анонс.
19.40 Оҳанрабо.
20.30 Кутилмаган меҳмон.
20.50, 22.35 ЭЪЛОНЛАР
20.55 «Сен азиз ва муқаддассан, аёл!» Мусиқий дастур.
22.00 Давр.
22.40 «Сен азиз ва муқаддассан, аёл!» Мусиқий дастурининг давоми.
23.30 «Ёшлар» телеканалида премьера: «Юр, уйга қайтамиз». Бадиий фильм. 1-қисм.
1.00-1.05 Хайрли тун!

«Тошкент» телеканали

17.10 Кўрсатувлар тартиби.
17.20 «Мультчархпалак».
17.40 «Жаҳон географияси».
18.10, 20.10, 20.50 «Экспресс» телегазетаси.
18.30 «Афиша».
18.50 «Фавворалар». Манзарали фильм.
19.00 «Пойтахт». Шанбадан-шанбагача (рус)
19.25 «Табриклаймиз-кутлаймиз».
20.00 «TV мадад».
20.30 «Хусусийлаштириш: қадамбақадам».
21.10 «Мисли гавҳар».
21.25 «Нима учун?»
21.55 «Боғ». Телевизион бадиий фильм. 6-қисм (Ўзбектелефильм)
22.40 Кинонигоҳ. «Комиссар Наваро».
23.50-23.55 «Хайрли тун, шаҳрим!»

«Халқаро» телеканал

9.00 Кўрсатувлар тартиби.
9.05 «Покахонтас». Мультсериал.
9.30 «Ўз-ўзига режиссёр».
БИРИНЧИ КАНАЛ
10.10 «Лаззат».
10.30 Е. Петросяннинг «Кулгу панорамаси».
11.10 «Табиатшунос билан саёҳат».
ЎзТВ–IV
11.40 «Ишбилармон кишилар».
12.00 «Мультсеанс».
12.20 Болалар соати. «Тоғлар оша, боғлар оша». Бадиий фильм.
13.30-14.30 **«Дўстлик» видеоканали: «Сахий хонадонда»,** «Чинсэн», «Бизнен мирас».
16.30 Кўрсатувлар тартиби.
16.35 «Бинафша».
17.00 «Ассалом, Франция!»
БИРИНЧИ КАНАЛ
17.15 «Йил қўшиқлари. Баҳор».
18.00 «Янгиликлар».
18.10 «Йил қўшиқлари. Баҳор» (давоми)
18.55 «Ким миллионер бўлишни истайди».
20.00 «Сўнгги қаҳрамон-3».
21.00 «Время».
21.25 «Нима? Қаерда? Қачон?»
ЎзТВ–IV
22.50 Кинематограф. «Боғда оёқланг». Бадиий фильм.
0.20 Ахборот (рус тилида)

Якшанба '23. III

«Ўзбекистон» телеканали

6.00 «Ассалом, Ўзбекистон!»
8.00-8.35 «Ахборот».
8.35 «Камалак». Болалар учун кинодастур.
9.35 «Ғаройибот».
9.55 ТВ анонс.
10.00 «Ватанимга хизмат қиламан».
11.00 «Она меҳри».
11.20 «Қувноқ стартлар». Телемусобақа.
11.50 Мусиқий танаффус.
12.00 «Ҳар дилга ошно Наврўз».
12.20 «Гап чиқди»га гап чиқди».
12.45 **ТВ-1 кинотеатри:** «Ўзлигини йўқотиш». Бадиий фильм. 1-қисм.
«Болалар сайёраси»:
13.55 1. «Санъат ғунчалари». 2. «Олтин тож». Телевизион ўйин.
14.50 «Ўзлигини йўқотиш». Бадиий фильм. 2-қисм.
16.00 «Портретга чизгилар».
16.20 «Қалб гавҳари».
16.40 «Ким ҳақ?» Телевикторина.
17.00 Футбол. Ўзбекистон чемпионати. «Пахтакор» - «Андижон». «Пахтакор» марказий стадионидан олиб кўрсатилади. Танаффус пайтида - мультфильм.
18.50 «Оқ олтин». Телелотерея.
19.20 Бир жуфт қўшиқ.
19.25, 20.00, 20.25, 21.10 ЭЪЛОНЛАР
19.30 «Таҳлилнома» (рус тилида)
20.05 «Ўзбекистон - Ватаним маним».
20.30 «Таҳлилнома».
21.15 «Қизлар даврасида».
22.40 Футбол. Ўзбекистон чемпионати. «Дўстлик» - «Бухоро».
«Якшанба кинозали»:
23.30 «Парадизо» кинотеатри». Бадиий фильм. 1-қисм.
0.25-0.30 Ватан тимсоллари.

«Ёшлар» телеканали

7.55 Кўрсатувлар дастури.
8.00 Давр тонги.
9.00 «Янги авлод» студияси намойиш этади...
9.50 Футбол плюс.
10.20 Оҳанрабо.
11.10 ТВ-анонс.
11.15 Очил дастурхон.
11.45 «Ёшлар» телеканалида ҳарбий-ватанпарварлик дастури: 1. Марди майдон. 2. Аскар мактублари.
12.25 «Заковат» интеллектуал ўйини.
13.25 Баҳор тароналари.
13.40 Бир ўлкаки.
14.00 Кумуш тойчоқ. Бадиий фильм.
15.25 Синфдош.
15.55 Очун.
16.20 ТВ-анонс.
16.25 Кўрсатувлар дастури.
16.30 «Янги авлод» студияси намойиш этади...
17.25 Спорт ҳафтаномаси.
17.40 Баҳор соғинчи.
18.30 «Қаҳқаҳа» театр-студияси намойиш этади. 1-қисм.
18.50 ТВ-анонс.
18.55, 21.55 Иқлим.
19.00 «Давр»-news.
19.20 «Қаҳқаҳа» театр-студияси намойиш этади. 2-қисм.
19.40 Ёшлик наволари.
19.55 Лабиринт.
20.20 Ҳандалак.
20.50, 22.30 ЭЪЛОНЛАР
20.55 «Қилни қирқ ёриб...» Интеллектуал ўйин.
21.45 Олтин мерос.
22.00 «Давр ҳафта ичида».
22.35 ТВ-анонс.
22.40 Тунги тароналар.
22.50 «Юр, уйга қайтамиз». Бадиий фильм. 2-қисм.
0.20-0.25 Хайрли тун!

«Тошкент» телеканали

17.10 Кўрсатувлар тартиби.
17.20 «Эртакларнинг сеҳрли олами».
19.00, 20.10, 21.55 «Экспресс» телегазетаси.
19.20 «Табриклаймиз-кутлаймиз».
20.00 «TV мадад».
20.30 «Жаҳон географияси».
21.00 «Пойтахт шарҳи».
21.25 «Мушоҳада».
22.15 «Боғ». Телевизион бадиий фильм. 7-қисм.
23.00-23.05 «Хайрли тун, шаҳрим!»

«Халқаро» телеканал

9.00 Кўрсатувлар тартиби.
9.05 «Покахонтас». Мультфильм.
9.30 «Қувноқ инглиз тили».
9.40 «Инглиз тили Сиз учун».
БИРИНЧИ КАНАЛ
10.10 Д. Криловнинг «Йўлда ёзилмаган қайдлари».
10.30 «Ҳамма уйдалигида».
ЎзТВ–IV
11.10 «Кайфият». Информацион дам олиш дастури.
12.40 «Спорт технологияси».
12.55 «Парле ву франсе?»
13.20 **FCN Ўзбекистон янгиликлари (инглиз тилида).**
13.30 «Хусусийлаштириш: қадам-бақадам».
13.50-15.10 «Дўстлик» видеоканали: «Рангинкамон», «Дидар», «Айчурек», «Корейс тилини ўрганамиз».
17.00 Кўрсатувлар тартиби.
17.05 «Мультсеанс».
17.30 «Мусиқий серпантин».
17.55 «Дунёга назар».
18.10 «Кинопрофи».
18.30 «Сирасини айтганда». Ток шоу.
БИРИНЧИ КАНАЛ
19.10 Л. Измайлов, Н. Басков, М. Евдокимов ва бошқалар «Кулгули одамлар» ҳажвий кўрсатувида.
20.55 Катта премьера «Юра даври боғи. Йўқолган дунё».
23.20 Бокс. Дунёнинг энг кучли профессионаллари. Клиффорд Этьен - Лоуренс Клей Бей.
ЎзТВ–IV
0.10 **«Таҳлилнома» (рус тилида)**
0.50 Тунингиз осуда бўлсин!

ПОЙТАХТ ТЕАТРЛАРИДА

МИЛЛИЙ АКАДЕМИК ТЕАТР
("Хадра" майдони. Тел:144-17-51)

15 март — **"Бир қадам йўл"**, 16 март — **"Қаллиқ ўйин"**,18,19,20,21 — март **"Муқаддас Тахти зар"**.

АЛИШЕР НАВОИЙ НОМИДАГИ АКАДЕМИК КАТТА ТЕАТР
(Тел: 133-90-21)

15 март — **"Паяцы"**, 16 март— соат 12.00,17.00—**"Бремен созандалари"**, **"Иоланта"**,18 март — **"Лючия Ди Ламмермур"**, 19 март — **"Байрам концерти"**.

МУҚИМИЙ НОМИДАГИ ТЕАТР
("Бешёғоч" майдони. Тел: 45-16-33)

15,16 март — **"Куёвлар конкурси"**, 17 март — **"Девона"**, 19 март —**"Алмандар уйланармиш"**, 20 март — **"Тақдир"**.

ЁШЛАР ТЕАТРИ
(Навоий кўчаси, 55.Тел: 144-10-89)

15,16,18,19 март — **"Театральные ступеньки —1"**.

ЎЗБЕКИСТОН АКАДЕМИК РУС ДРАМА ТЕАТРИ
(Отатурк кўчаси,24. Тел: 133-90-81)

15 март — **"На всякого мудреца довольно простоты"**,16 март— **"Под абажуром"**, 19 март— **"Тайна Китаянки"**, 20 март— **"Дорогие мои старики"**.

ЁШ ТОМОШАБИНЛАР ТЕАТРИ
(Эски Жўва майдони. Тел: 40-50-54)

15 март — **"Турна патлари"**, 10 март — **"Наврўз ва бойчечак"**, 18 март — **"Адвокатлик осонми?"**, 19 март —**"Сеҳрли хуржун"**, 20 март — **"Оловуддиннинг сеҳрли чироғи"**.

АБРОР ҲИДОЯТОВ НОМИДАГИ ТЕАТР
(М.Уйғур кўчаси, 2. Тел: 144-56-52)

15 март — **"Пайванд"**, 17 март — **"Драма актёрлари куйлайди"**, 18 март — **"Борса келмас"**,19 март — **"Ёрим кетаман дейди"**, 20 март — **"Тоға ва жиянлар"**, 21 март — **"Ўрик гуллаганда"**.

ОПЕРЕТТА ТЕАТРИ
(Волгоград кўчаси, тел: 77-85-29)

16 март— **"Летучая мышь"**, 20 март— **"Ассалом, Наврўз!" байрам концерти.**

РЕСПУБЛИКА ҚЎҒИРЧОҚ ТЕАТРИ
(Космонавтлар майдони, 1. 56-62-46)
15 март — **"Олтин калитча"**, 16 март — **"Сэмбо"**, 19, 20, 21 март — **"Салом, Наврўз!"**.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва Адабиёт жамғармаси Ўзбекистон халқ шоири Тўра Сулаймонга акаси

Ҳамза СУЛАЙМОНОВнинг

вафоти муносабати билан чуқур ҳамдардлик изҳор этади.

Ўзбекистон Бадиий ижодкорлар уюшмаси уюшма аъзоси, рассом Азиза Маматовага падари бузруквори

НАСИМХОН отанинг

вафоти муносабати билан чуқур таъзия билдиради.

ИККИ ОҒИЗ ДИЛ СЎЗИ

ЗАҲМАТКАШ АДАБИЁТШУНОС

Ўтган асрнинг 50-йилларида ўзбек адабиётшунослигига кириб келган олимлар орасида профессор Собир Мирвалиевнинг ҳам ўзига хос ўрни бор. Яқинда заҳматкаш олимнинг таваллудига 70 йил тўлди. Олим умрининг ярмидан зиёдини адабиётшунослик илмига, XX асрда яшаб ижод этган ўнлаб ёзувчилар ҳаёти ва ижодини ўрганишдек хайрли соҳага бағишлаб келмоқда.

Собир Мирвалиев Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика институтида таҳсил олган йиллари Мақсуд Шайхзодадек улуғ бир устозга рўбарў келади. Устоз Собиржон шуурига илм-маърифат ёғдуларини тўкибгина қолмай, унга меҳрибонликлар ҳам кўрсатади. Кунларнинг бирида эса Ўзбекистон Фанлар академияси Тил ва адабиёт институтига бошлаб бориб, унинг шу институт қошида очилган Адабиёт музейи, кейинчалик институтнинг ўзида илмий-тадқиқотчилик фаолиятини бошлашига сабабчи бўлади.

Кўп ўтмай институтга Азиз Қаюмов раҳбар этиб тайинланди. У Фитратнинг 100 йиллиги муносабати билан Собиржон ёзган мақолани ўқиб, уни институтда янги ташкил этилган "Ўзбек тили ва адабиёти масалалари" журналига тавсия этибгина қолмай, журналнинг бош муҳаррири академик Ойбекка ёрдамчи этиб ҳам белгилади. Шу тарзда Собир Мирвалиев 1958 йилдан 1963 йилгача мазкур журнал таҳририятида самарали фаолият олиб борди. Айни пайтда у Азиз Қаюмов раҳбарлигида "Ўзбек адабиётида хорижий халқлар ҳаёти ва курашининг ифодаланиши" мавзуида номзодлик диссертациясини ёзди. 1971 йили эса "Ўзбек романларининг тараққиёт йўли" мавзуида докторлик диссертациясини муваффақият билан ёқлади. Олимнинг ушбу диссертацияга асос бўлган "Ўзбек романи" монографияси (1969) эса узоқ йиллар мобайнида XX аср ўзбек адабиётининг бу етакчи жанри бўйича бирдан-бир манба бўлиб хизмат этди.

Ўтган асрнинг 60 — 90-йиллари Собир Мирвалиев илмий ҳаётининг энг сермаҳсул даври бўлди, десак, унинг кейинги йиллардаги фаолиятини камситмаган бўламиз. У айнан шу даврда кўплаб китоб, рисола ва мақолалар эълон қилди. Шу даврда нашр этилган "Ҳаёт ва кураш поэзияси" (1962), "Қалблардан — қалбларга" (1966), "Тарихийлик ва замонавийлик" (1976), "Адабиёт — давр даъваткори" (1982), "Роман ва замон" (1984), "Наср, давр, қаҳрамон" (1984), "Адиб ижодхонасида" (1992), "Ўзбек адиблари" (биринчи нашри, 1992), "Истеъдоднинг қўш қаноти" (1993), "Ўзбек адиблари" (иккинчи нашри, 1993) каби китоб ва рисолалар олимнинг уйғоқ ўзбек адабиётшунослари сафидан ўрин олишига имкон яратди.

Собир Мирвалиев 1974 йилдан бери Абдулла Қодирий номидаги Тошкент маданият институтининг ўзбек адабиёти кафедрасида дастлаб кафедра мудири, ҳозир эса профессори лавозимида хизмат қилиб келади. У айни пайтда Алишер Навоий номидаги Тил ва адабиёт институти билан ҳам алоқасини узмай, XX аср адабиёти бўлимида ўриндошлик асосида хизмат қилмоқда. Мазкур институтда XX аср адабиёти бўйича ёқланган номзодлик ва докторлик диссертацияларининг қиёмга етиши ва муваффақият билан ёқланишида унинг ҳам хизматлари оз эмас. Умуман, олим илмий фаолияти мобайнида йигирмадан зиёд докторлик, ўттиз бешдан ортиқ номзодлик диссертацияларига илмий раҳбарлик ва оппонентлик қилган.

Собир Мирвалиев талабалик йилларида Самарқанд дарвоза маҳалласидаги мактабда ўқитувчи бўлиб ҳам ишлаган эди. Тошкент шаҳрининг бу қадимий даҳаси эса улуғ ўзбек адиби Абдулла Қодирий номи билан боғлиқ. Билмадим, Собиржон Абдулла Қодирий ҳаёти ва ижоди билан ўша кезлардаёқ қизиқа бошлаганми ёки йўқми, ҳар ҳолда, адиб ижоди унинг бутун илмий фаолияти оша "қизил ип" бўлиб ўтади.

Собир Мирвалиев XXI асрни янги илмий ният ва режалар билан қаршилади. У узоқ йиллардан бери мукаммаллаштириб келаётгани "Ўзбек адиблари" китобининг янги нашрини (2000) қатағон-қирғин этилган ёзувчилар тўғрисидаги маълумотлар билан тўлдирди. "Абдулла Қодирий" монографиясини нашрга тайёрлади. "Шаҳидлар хотираси" хайрия жамғармасининг фаолларидан бири, янги ташкил этилган "Қатағон қурбонлари хотираси" музейининг ўриндошлик асосидаги етакчи илмий ходими сифатида номлари халқ тарихидан ўчириб юборилган кишилар ҳақидаги ҳақиқатни рўёбга чиқаришдек хайрли ҳаракатда жонбозлик кўрсатмоқда.

Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби, филология фанлари доктори, профессор Собир Мирвалиев қутлуғ ёшини 20га яқин монография, китоб, рисола ва 400дан зиёд мақола билан кутиб олди.

Биз заҳматкаш олимнинг янги илмий-ижодий режалари рўёбга чиқиши йўлида катта ютуқлар тилаймиз.

Наим КАРИМОВ

ЁДНОМА

ИБРАТЛИ ҲАЁТ ЙЎЛИ

XX аср ўзбек адабиётшунослигининг адабий жараёндаги ижтимоий ўрнини белгилашда филология фанлари доктори, профессор Бердиали Имомовнинг ўз ўрни бор.

Олимнинг жанговар ҳаёт йўли, илм-фан соҳасидаги фаолияти ибратлидир. У 1922 йилнинг 20 декабрида Тошкент шаҳри яқинидаги Бешкўрғон қишлоғида деҳқон оиласида туғилди. 1942 йили ўрта мактабни тугатгач, ҳарбий мактабда ўқиди. Иккинчи жаҳон уруши жангоҳларида кўрсатган жасоратлари учун "Қизил юлдуз" ва "Шуҳрат" орденлари, медаллар билан тақдирланди. Урушдан қайтгач, Ўрта Осиё давлат университетида (ҳозирги ЎзМУ), ЎзФА Тил ва адабиёт институти аспирантурасида таҳсил олди. 1951-1957 йиллари газеталарда, "Шарқ юлдузи" журналида ишлади. 1955 йили "Ғафур Ғулом ижодида В.Маяковский анъаналари" мавзуида номзодлик диссертациясини ёқлади.

У 1960 — 1970 йиллари Тил ва адабиёт институтида катта илмий ходим бўлиб ишлади. Шу ерда 1968 йили "Ўзбек драматургиясида маҳорат масалалари" мавзуида докторлик диссертациясини ёқлади. 1970 йилдан умрининг охиригача Тошкент давлат университети ўзбек адабиёти кафедраси профессори лавозимида фаолият кўрсатди.

Ўтган асрнинг 50-йилларида ўз ижодий фаолиятини бошлаган Б.Имомов адабиётимизнинг барча жанрларига оид долзарб муаммолар билан қизиқди. Заҳматкаш олим, айниқса, ўзбек драматургиясининг назарий масалаларини тадқиқ этишга кўп эътибор берди. "Замон хизматида"(1965), "Ҳаёт ва драматик конфликт"(1968), "Ҳаёт ва ижод"(1971), "Драматургик лавҳалар"(1974), "Трагедия ва характер", "Ҳозирги драматургиямиз уфқи", "Йиллар нафаси"(1983), "Драматургик маҳорат сирлари"(1991) сингари монография ва рисолаларида Б.Имомов ўзбек драматургиясининг ривожланиш йўллари, драматик конфликт ва характер масалаларини тадқиқ қилди, трагедия ва комедия жанрларининг назарий асослари ҳамда типологиясини ёритиб берди.

"Ўзбек болалар адабиёти юксалишда"(1973), "Пўлат Мўмин", "Ҳомил Ёқубов" каби китобларида эса муаллиф болалар адабиёти қўлга киритган муваффақиятлар ва унинг тараққиёт хусусиятларини умумлаштирди, болалар ёзувчилари ижодидаги ўзига хосликни кўрсатиб берди. Ўзбек танқидчилигининг забардаст намояндаларидан бири Ҳомил Ёқубов ижодига бағишланган рисолада эса, атоқли адабиётшуноснинг ўзбек адабиёт илми ривожидаги ўрни ва хизмати холисона баҳоланди.

Шу ўринда Б.Имомов ўз илмий фаолиятида амал қилган бир услубни эслаш жоиз: олимнинг барча китоб, мақолаларида тадқиқотнинг назарий йўналиш ва академик руҳда бўлиши характерли хусусият эди.

Б.Имомов XX асрнинг 40-йилларидан вақтли матбуотда шеър, ҳажвия, интермедия, очерк ва ҳикоялари билан қатнашиб келган ижодкор. У 70-йилларга келиб автобиографик ва ҳаётий материаллар асосида "Ҳорманг, қуролдошлар" (1977), "Жанггоҳ садолари" (1986), "Сўнгги ҳужум" (1990) каби насрий асарлар ёзиб, замондошларини халқимизнинг уруш воқеаларига доир қаҳрамонликлари билан таништирди."Дувараклар" (1984) ҳажвия ва интермедиялар китобида ҳаётда енгил-елпи йўлни танлаган кимсалар, нопок кишилар башараси фош этилади.

Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими Бердиали Имомов мутахассис кадрлар тайёрлаш борасида ҳам самарали фаолият кўрсатди. Унинг раҳбарлигида кўплаб номзодлик ва докторлик диссертациялари ёқланди.

Домлани билган ва у билан мулоқотда бўлган ҳар бир зиёли у кишининг табиатидаги илмий принципиаллик, холислик ва камтарлик, дўстларга ҳамкору ҳамдардлик, шогирдларга бағрикенглик ва ғамхўрлик каби фазилатларни қадрлаши табиий. Бундай фазилатлар олим умрига зеб бериб турувчи, замондошлари қалбида ўчмас хотира бўлиб қолувчи инсонийлик белгисидир.

Дамин ТЎРАЕВ,
Қарши давлат университети профессори

Дунё — кенг...

ФУЧИКНИНГ "КАТТА ЎЙИНИ"

Бир пайтлар коммунистнинг намунаси саналиб, жуда кенг тарғиб қилинган чехиялик журналист Юлиус Фучикнинг таваллудига 100 йил тўлди. Собиқ шўролар салтанати қулаганидан кейин Фучик ҳақидаги ҳақиқатлар аён бўла бошлади.

Қарийб ярим аср мобайнида нафақат истеъдодли публицист, балки яширинча фаолият юритишнинг устаси сифатида жасурлиги мадҳ этилган курашчи эҳтиётсизлиги боис фашизм қурбони бўлгани ойдинлашди. Чехиялик тарихчи М.Шишка "Право" газетасидаги мақоласида Фучикнинг Прагада Горак исмли профессор номига ёзилган паспорт билан қўлга олиниб, қамоққа ташлангани оддий эҳтиётсизлик оқибати сифатида баҳоланади.

Қамоқда Фучик фашистларнинг кирдикорларини фош этувчи лавҳаларни 167 варақ қоғозга ёзиб, варақларни буклаб, яширин йўл билан ташқарига чиқарган. Бу қўлёзмалар 1945 йили, фашизм устидан ғалаба қозонилгач, эълон қилинди ва ҳозирги ибора билан айтганда, бестселлерга айланди.

Қизиғи шундаки, ўша қўлёзмаларнинг охириги тўрт варағи эллик йил ўтиб эълон қилинди. Бу варақларда Фучик қамоқхонада гестапо билан олиб борган "катта ўйини" ҳақида ёзган. Сўроқларда сукут сақлашни лозим кўрмаган Фучик бу "ўйин"лари ҳақида келажак авлодлар қандай хулосаларга келишини вақт ҳукмига ҳавола қилган кўринади. Собиқ Чехославакия компартияси журналистнинг ошкора ёзганларини эллик йил пинҳона сақлаб, унинг афсонага айлантирилган номини "тоза сақлаш"га урингани сир эмас.

Юлиус Фучикнинг қамоқхонада ёзган машҳур репортажлари ҳам бир неча марта шубҳа остига олинган. Ҳатто бу борада "бу қадар кўламли ва услубига кўра ғоятда пишиқ-пухта китоб қамоқхона шароитида ёзилиши даргумон", деган фикрлар ҳам айтилганди. 90-йилларда қўлёзмалар устида ўтказилган экспертиза ўша 167 варақдаги ёзувлар Юлиус Фучикка тегишли эканини исботлади.

ШАҲАР ОРАЛАГАН ЙЎЛБАРС

Одатда, кичик шаҳарларга зоопарклар онда-сонда "ташриф буюради". Шундай қувончли воқеа Россиянинг Венев шаҳарчасида содир бўлганда, томошалар кутилмаган ташвиш орттириши ҳеч кимнинг хаёлига келмаган эди.

Гап шундаки, веневлик болакайларга ҳам, катта ёшдагиларга ҳам зоопаркнинг ҳайвонлари алоҳида бир севинч ҳадя этолмади. Ҳайвонларнинг озиб-тўзиб кетганини кўрганларнинг айримлари ҳатто кўзига ёш олди. Бундай шароитда зоопарк ходимларининг ароқхўрликка берилиб кетишгани оч йўлбарсга қўл келди — эшиги очиқ қолган йиртқич озодликка чиқди.

Йўлбарс икки кун шаҳарчада сайр этди. Зоопарк ходимлари аввалига йўлбарснинг катагидан чиқиб кетганини яширишди. Бу орада йўлбарс шаҳардаги итларни қийратишга киришганди. Йўлбарсни зоопаркда ит гўшти билан боқишгани боис, йиртқич на сигир, на чўчқага тегинмас, итни кўрса гумдон қиларди. Эҳтимол, зоопарк маъмурияти ҳисоботларда йўлбарсга сигир гўшти берилаётганини қайд этишгандир, бироқ уларнинг кўзбўямачиликларини онгсиз ҳайвон фош этиб қўйди. Боз устига, йўлбарс одамларга ҳам ташланмади, уларга ўзини овқатлантирадиган зоопарк ходимларига қарагандай муносабатда бўлди.

Хуллас, шаҳарчадаги милиция бўлими воқеадан хабар топгач йўлбарс "ови"га киришди ва бу ишни уддалашиб, йиртқични катагига қамашгач, кўчма зоопарк ходимлари хайрни насия қилиб, шу кунидёқ шаҳарчадан жуфтакни ростлашди.

ЖИНСИНИНГ "ОТА"СИ КИМ?

Ҳамма нарсанинг интиҳоси бўлганидек, ибтидоси ҳам бор. Хусусан, жинси шиму камзулларнинг ҳам. Жинси қаерда пайдо бўлгани-ю, ким томонидан тарғиб қилиниб, бунчалик машҳур бўлиб кетгани кўпчиликни қизиқтириши табиий.

Ғаройиб нарсалар тасодиф туфайли пайдо бўлади, дейишади. Бу доно фикр жинсига ҳам тегишли. XIX аср ўрталарида Леви Страусс деган бўз бола Бавариядан Сан-Францискога келади ва бу шаҳарда баққоллик дўкони очиб, унда қайиқларга елкан тикиладиган пишиқ ва қалин мато ҳам сотади.

Бир куни у харидорлардан бири билан гурунглашиб, унинг "дарди"га қулоқ тутади. Харидор ҳеч қаерда узоқ вақтга чидайдиган, пишиқ матодан тикилган шим тополмаётганидан ёзғиради. Леви уни таниш тикувчисига олиб бориб, ўзи сотаётган дағал жигарранг матодан шим тиктиртиради. Генуэзлик денгизчилар кийиб юрадиган ана шу шимларнинг дастлабки бир жуфти 1853 йили тикилган эди. Ана шу шимларни "жинси" деб номлашди, гарчи бу ном Л.Страуссга ўтиришмаган бўлса-да.

Ўта чидамли янги шимлар пайдо бўлгани ҳақидаги хабар тез тарқалди, буюртмалар дўлдай ёғилди ва 1870 йилга келиб Леви Страусс миллионерга айланди.

Ўтган 150 йиллик тарихи мобайнида жинсилар деярли ўзгармади — моделерлар айрим деталларнигина алмаштиришди. Сан-францисколик ўша тикувчи ўйлаб топган жинси шимлар бичими ҳануз аслича сақланиб қолган.

Жаҳон адабиёти дурдоналари

ҲИКОЯ

ТИЛАНЧИ

Сомерсет МОЭМ, инглиз ёзувчиси

Мен Вера Крузга Юкатонга борадиган кемага илиниш учун Мехикодан келган эдим. Лекин бир кун аввал докерларнинг иш ташлаши бўлиб, кема портга чиқа олмаслигини эшитдим. Хуллас, Вера Крузда қолиб кетдим. "Далиженсиз" меҳмонхонасидан деразалари майдонга қараган бўлма олиб, тонгни шаҳарни кезиш билан ўтказдим. Жинкўчаларда тентираб, чиройли ҳовлиларни томоша қилдим. Жимжимадор қилиб безатилган ибодатхонага кирдим. Кейин эса кўришга арзийдиган нарсани кўриб бўлганимни тушуниб, кунгурали панжара деворлар билан ўралган майдондаги салқин бир жойга ўтирдим ва виски буюрдим. Қуёш нурлари майдонни, у ердаги чанг босган дарахтларни аёвсиз қиздирарди. Улкан қора қарғалар дарахтларга қўниб, ерга тушишарди-да, тўкиндиларни титкилаб, ибодатхона томига учиб чиқардилар.

Майдонни кесиб ўтаётган одамларни кузата бошладим: негрлар, ҳиндулар, испанлар; қора мум билан фил тишининг ранги бир-биридан фарқ қилганидек, уларнинг ранглари ҳам бир-биридан кескин ажралиб турарди. Кун ёришиши билан одамлар атрофимдаги столларни тўлдира бошладилар. Асосан эркаклар нонуштадан аввал озроқ ичиш учун келишарди. Маҳаллий газетадан сотиб олганимга қарамай, болалар худди шу газетани менга тиқиштира бошлашди. Гард ҳам қўнмаган туфлимни тозалашга чоғланган болаларга, чамамда, йигирма мартача "Йўқ", дедим. Бор майда пулларимни берганимдан сўнг ҳам, ҳол-жонимга қўймаётган тиланчиларга бош чайқаб туришдан бошқа иложим қолмади. Боласини шолрўмол билан орқасига боғлаб қўйган жиккаккина ҳинду аёл чўпдек озғин қўлларини чўзди. Олдимга қандайдир сўқир кишиларни етаклаганча бир тўда бола келди, майиблар ўзларининг майиб жойларини кўрсатди, яримяланғоч гўдаклар эса тинмай чақа сўради.

Лекин кутилмаганда кўзим бир тиланчига тушди. Бошқа тиланчилар ва атрофимдаги столларда ўтирган қора сочли одамлардан фарқли тарзда, унинг соч-соқоли қип-қизил эди, шунчалик қизил эдики, бир муддат кўзимни узолмай қолдим. Соқоли чигал бўлиб ётар, узун сочи эса ойлаб тароқ кўрмагандек эди. Эгнида шим билан пахтали тўқима кўйлак, лекин бу шим билан кўйлак шунчалик увада эдики, эгнидан тўкилиб кетай деб турарди. Мен бунчалик озғин одамни аввал сира кўрмагандим: унинг оёқлари, яланғоч қўллари қоқсуяк эди, кўйлагининг йиртиқларидан қовурғалари кўриниб турарди. Тупроққа буланган оёқларининг суякларини бемалол санай олардингиз. У қари эмасди. Нари борса, қирқларда эди ва у қандай қилиб бундай аҳволга тушган экан, деб ўйлай бошладим. Иш топса, жон деб ишласа керак, деб ўйладим. Шунча тиланчилар орасида фақат угина бир оғиз ҳам гапирмади. У миқ этмасди. Ҳатто қўлини ҳам чўзмасди. Фақат юзингизга қараб турарди. Лекин шунақа қарардики, кўзларида бахтсизлигу алам қотиб қолганини сезардингиз. Қараши кишини даҳшатга соларди. Бир сўз демай сизга тикилганча узоқ турарди. Эътибор бермасангиз, аста юриб нариги стол томон кетарди. Агар унга ҳеч нарса беришмаса, норози бўлганини ҳам билмасдингиз. Бирор киши танга садақа қилмоқчи бўлса, у хиёл олдинга юриб, қўлини чўзарди-да, тангани олиб лом-мим демай нари кетарди. Чўнтагимда ортиқча пул қолмаганди. Шунинг учун у қошимга келганда бош чайқаб, испанлар тиланчиларга "йўқ" деганда ишлатадиган мулойим сўзни айтдим.

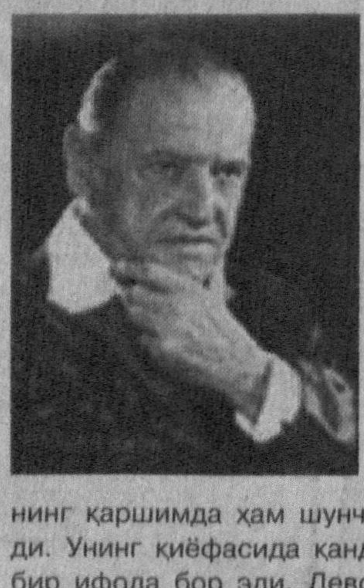

Лекин у бунга эътибор бермади. Аянчли нигоҳини менга қадаганча бошқа столлар олдида қанча турган бўлса, менинг қаршимда ҳам шунча муддат турди. Унинг қиёфасида қандайдир аянчли бир ифода бор эди. Девонароқ одамга ҳам ўхшаб кетарди. Ниҳоят, у нари кетди.

Соат бир бўлганди. Тушлик қилдим. Бироз мизғиб, ўрнимдан турганимда ҳаво ҳали ҳам жуда иссиқ эди, лекин кечга яқин деразадан эсаётган шабада мени яна майдонга ундади. Гумбазли дарвоза тагидаги жойимга ўтириб, виски буюрдим. Аста-секин одамлар ресторан столларини тўлдира бошлашди. Оркестр куйини чалди. Яна, туфли тозаловчилар туфлимни тозалаш учун розилик сўраб ялинишди, газета сотувчи болалар газеталарини тиқиштиришди, тиланчилар садақа сўрашди. Яна, ўша қизилсоқол ғалати кимсага кўзим тушди ва унинг ҳар бир стол олдида тўхтаб туришини кузата бошладим. У менинг қошимда тўхтамади. Чамамда, эрталаб ҳеч нарса бермаганимдан кейин мени эслаб қолиб, яна уриниш фойдасиз, деб ўйлади. Мексикаликлар орасида қизил сочлиси кам учрайди. У кемасидан айрилиб, аста-секин шундай аянчли аҳволга тушиб қолган америкалик, англиялик ёки скандинавиялик денгизчи бўлиши ҳам мумкин, деган ўй келди миямга. У қаёққадир ғойиб бўлди.

Бошқа қиладиган ишим йўқлигидан, қорним оч бўлса-да, бироз ўтирдим. Кейин овқатланиб олгач, яна бўлмамга қайтиб келдим. Уйқу вақтигача чўзилдим. Бугунги кун жудаям чўзилиб кетгани кўнглимдан кечди. Яна неча кун бу ерда қолишга мажбурлигимни ҳисобламоқчи бўлдим.

Бироздан кейин уйғониб кетдим ва қайтиб кўзим илинмади. Хона жуда дим эди. Деразани очиб, ибодатхона тарафга қарадим. Ой кўринмасди. Чарақлаб турган юлдузлар шуъласида ибодатхона элас-элас қорайиб кўринарди. Томининг қирраларида ва қуббасидаги хоч устида қарғалар уймалашарди. Ҳар замон-ҳар замонда улар сал-пал қимирлаб қўйишарди. Бу менга ғайритабиий таъсир қилди. Нима учундир хаёлимга яна ўша қизилсоч кимса келди ва кўнглимдан қўққисдан уни авваллари ҳам қаердадир кўрганимни ёдга солувчи бир туйғу кечди. Шу хаёл билан уйқум ҳам қочиб кетди. Қизилсоқол билан авваллари ҳам юзма-юз келганимни ҳис қилдим. Аммо бу воқеа қачон ва қаерда бўлганини эслай олмасдим.

Тонгга яқин бироз салқин тушгач, ухлаб қолдим.

Вера Круздаги иккинчи куним ҳам худди биринчиси каби ўтди. Лекин энди қизил сочли тиланчини кута бошладим. У келиб ёнимдаги столлар олдида турганида тиланчига диққат билан разм солдим. Уни илгари қаердадир кўрганимга амин бўлдим. Ҳатто бир пайтлари уни таниганимни, у билан гаплашганимни ҳам эслай бошладим. Лекин буларнинг барчаси қачон ва қандай вазиятда рўй берганини сираям эслай олмаётгандим. У яна менинг қошимда тўхтамай ўтди. Кўзлари кўзимга тушганда уларга тикилиб "йилт" этган хотира қидирдим. Йўқ. Адашган бўлсам-чи, деб ўйладим. Лекин қачонлардир ҳаётимда унга дуч келганман, деган туйғу мени тарк этмаётганди. У ё инглиз, ё америкалик эканини аниқ билардим. Унга бир нима дейишга тортиндим. Вақтим жуда секин ўтди.

Яна бир кун келди, яна бир тонг, яна бир оқшом. Ўша куни якшанба эди. Майдон ҳар доимгидан ҳам гавжум. Кунгурали дарвоза тагидаги столлар ҳам тўлди. Одатдагидек, қизил сочли тиланчи ҳам ўзининг аянчли сукути, увада кийимлари-ю, адоғи йўқ мусибати билан келди. Мен одамларни тиланчилардан қўриқлаб юрган полициячини кўрганимда, у икки стол нарида турганди. Полициячи унинг елкасига бир мушт туширди. Зарбадан тиланчи гандираклаб кетди. Ўрнидан тургач, индамай аста-секин нари юрди.

Шу пайт ҳаммаси ёдимга тушди. Бутунлай унутганим - исмидан бошқа ҳамма нарса. У мени таниганига шубҳам йўқ эди. Чунки йигирма йил ичида мен унчалик ўзгармагандим. Шунинг учун ҳам у, биринчи куни эрталабни ҳисобга олмаганда, бирор марта ҳам менинг қаршимда тўхтамади. Ҳа, йигирма йил бурун мен у билан таниш эдим. Ўшанда қишни Римда ўтказаётгандим. Ҳар куни кечқурун хуштаъм макаронлари-ю, ўткир виноси билан машҳур Вия Систинадаги ресторанда овқатланардим. Инглиз ва америкалик санъатшунослару уч-тўрт ёзувчи бу ерга ҳар доим келиб турардик. Тунимиз шу ерда адабиёт ва санъат ҳақидаги охири йўқ баҳсу тортишувлар билан ўтарди. У ресторанга рассом дўсти билан келарди. Ўша пайтлари тахминан йигирма икки ёшларда эди. Кўк кўзлари, қирра бурнию, қизил сочлари ўзига жуда ярашиб тушганди. Илгари америка боғдорчилик ташкилотида ишлагани учун Марказий Америка ҳақида жуда кўп гапирарди. Лекин кейинчалик ёзувчи бўлишга бел боғлаб, у ердаги ишидан воз кечганди. Такаббурлиги боис бизнинг даврамизга қўшилмасди. Устига-устак, бизларни бефойда одамлар деб ҳисобларди ва буни юзимизга айтишдан ҳам тоймасди. Ёзган нарсаларини бизга кўрсатмасди. Чунки бизнинг фикримиз унинг учун бир чақага ҳам қиммат эди. У ҳаддан ташқари кибрли эди. Ўзига чексиз ишончини кўрган айрим дўстлари ҳам унга таассуб қилишарди. Ундаги ўша кўтаринки кайфият, матонат, келажакка бўлган ишонч ҳозир ёдимга тушди.

Йўқ, бу тиланчи ўша йигит бўлиши мумкин эмас, дедим ўзимга ўзим. Лекин, барибир, ич-ичимдан бунга амин эдим. Ўрнимдан турдим-да, виски ҳақини тўлаб, уни топиш учун майдонга чиқдим. Фикрларим чувалашиб кетган, ўзим эса эсанкираб қолгандим. Кўз олдимдан тиланчининг қиёфаси кетмас, нима воқеа юз бериб у бу кўйга тушганини билишни хоҳлардим. Ўша мағрур йигитнинг шу аҳволга тушганига сира ишонгим келмасди. Эй, худо, у нега бундай хароб ҳолга тушди, деб ўзимдан ўзим тинмай сўрардим. Қандай кўргиликлар унинг иродасини синдирди экан? Қандай хомхаёллар кетидан бориб у шу кўйга тушиб қолди экан? Унга қандай ёрдам берса бўлади, деб сўрардим ўзимдан. Майдонни айланиб чиқдим. Бироқ кунгурали дарвоза атрофидаям у йўқ эди. Оркестр ўтирган саҳна теварагидаги оломон орасида бўлиши амримаҳол эди. Кеч кира бошлаганди. Уни тополмайман, деб қўрқдим. Кейин ибодатхона томонга қараб юрдим ва унинг зина устида ўтирганини кўрдим. Эски танишимнинг аянчли кўринишини тасвирлаб беролмайман. Ҳаёт уни синдирган, кейин мажақлаб, мана шу ибодатхонанинг тош зиналарига улоқтирганди. Ёнига бордим.

"Рим эсингиздами?", деб сўрадим.

У қилт этмади. Жавоб ҳам бермади. Худди ёнида мен йўқдек жим тураверди. У менга қарамади. Кўзлари зина ёнида қичқириб, ниманидир юлқишаётган қарғаларда қотиб қолганди. Нима қилишни билмадим. Чўнтагимдан пул чиқариб, қўлига тутқаздим. У пулга қарамади. Лекин қўли сал қимирлаб, чўпдек бармоқлари пулни қисди-да, ғижимлади. Кейин пулдан кичкина қоғоз коптокча ясади ва кутилмаганда уни бош бармоғига қўйиб, қичқираётган қарғалар томонга ирғитди. Беихтиёр бошимни ўша ёққа буриб, қушлардан бири пулни чўқиб учиб кетганини кўрдим. Ёнимга қараганимда эса тиланчи кетганди.

Вера Крузда яна уч кун қолдим. Уни бошқа учратмадим.

Инглизчадан ЎзДЖТУ қошидаги академик лицей битирувчиси Алишер ОТАБОЕВ таржимаси.

МУАССИСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ, ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ
* * *
НОШИР: «ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБАА АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

Манзилимиз: Тошкент — 700083, Матбуотчилар кўчаси, 32
Қабулхона — 133-52-91, котибият — 136-56-50
Танқид ва адабиётшунослик бўлими: 136-56-50 Ижтимоий ҳаёт бўлими: 133-49-93
Санъат бўлими: 136-56-48 Назм ва наср бўлими: 133-49-93

Бош муҳаррир вазифасини бажарувчи
Мурод АБДУЛЛАЕВ

Редакцияга келган қўлёзмалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди. Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин.
Навбатчи муҳаррир — Усмон МУРОДОВ
Саҳифаловчи — Комрон АҲМЕДОВ

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонаси.
Манзили: Тошкент шаҳри, «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй
Босишга топшириш вақти—20.00. Босишга топширилди — 21.00.

Газета Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасида 00024-рақам билан рўйхатга олинган. Буюртма Г— 162. Ҳажми — 3 босма табоқ. Нашр кўрсаткичи — 222. Ташкилотлар учун — 223. 1 2 3 4 5 6

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ.
СОТУВДА НАРХИ ЭРКИН

Тиражи—5623